

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Bc. Michael Rada

Vývoj a současný stav tlumočení v Keni

The Past and Present of Interpreting in Kenya

Praha 2021

Studijní obor: TCA-TCN

Vedoucí práce: PhDr. David Mraček, Ph.D.

Poděkování

Děkuji PhDr. Davidu Mračkovi, Ph.D. za cenné připomínky k sepisování této práce a její vedení. Rovněž děkuji FF UK za poskytnutí finanční podpory pro výzkumný projekt, díky němuž vznikla právě i tato práce. Dále děkuji všem respondentům, kteří poskytli cenné informace, a Univerzitě Nairobi za udělené povolení k přístupu k bibliografickým zdrojům. V neposlední řadě rovněž děkuji své rodině, která mě během studia vytrvale podporovala.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, řádně jsem citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného či stejného titulu.

V Praze, dne 18. června 2021

.....

Michael Rada

Abstrakt

Oblast východní Afriky se v posledních desetiletích dynamicky vyvíjí. To se projevuje mimo jiné stále rostoucím významem mezikulturní komunikace, především pak tlumočení. Do Keni, bývalé Britské východní Afriky, směřuje značné množství zahraničních investic a rozvojových projektů. Jedná se o zemi s nejdynamičtějším ekonomickým a společenským vývojem v oblasti, což zvyšuje poptávku po tlumočnických službách. Práce se zabývá rolí tlumočení pro komunikaci v Keni a tamějšími možnostmi vzdělávání tlumočnicků. Popisuje hlavní oblasti, kde je tlumočení vyžadováno a analyzuje situaci na keňském, potažmo východoafrickém trhu. Velkou pozornost věnuje i tzv. komunitnímu tlumočení. Zabývá se rolí tlumočnicka v tomto druhu komunikace a specifickými problémy, které při komunitním tlumočení ve východní Africe hrají roli. Bádání se zakládá na práci s dosud vydanými publikacemi k problematice, místními písemnými prameny a rozhovory s keňskými akademiky, profesionálními tlumočníky a dalšími aktéry, kteří na tamějším trhu s tlumočením působí.

Klíčová slova

Keňa, konferenční tlumočení, komunitní tlumočení, vývoj tlumočnictví, didaktika tlumočení, kulturní rozdíly

Abstract

East Africa has seen a dynamic growth in the last decades. This fact is, among other factors, manifested by the ever increasing role of intercultural communication, especially interpreting. Kenya, formerly known as the British East Africa, receives a substantial volume of international investments and resources for development projects. The country's economic and social development rank among the highest in the region. This entails an increasing demand for interpreting services. This Master's thesis examines the role of interpreting for communication in Kenya and local education opportunities for interpreters. It describes main areas demanding interpreting and analyses the interpreting market in Kenya or else in the region of East Africa. The thesis also focuses on community interpreting, interpreters' roles and specific phenomena affecting this kind of communication within East Africa's conditions. The research is based on papers published on the subject up till now, local written sources and interviews with Kenyan academics, professional interpreters and other subjects that participate in the local market.

Keywords

Kenya, conference interpreting, community interpreting, interpreting development, interpreting training, cultural differences

Obsah

1. ÚVOD.....	8
1.1. TEORETICKÁ BÁZE VÝZKUMU	10
1.2. ZÁKLADNÍ TEZE A CÍLE VÝZKUMU	12
2. KULTURNĚ-HISTORICKÝ PŘEHLED KENI.....	13
2.1. STRUČNÁ HISTORIE A SOUČASNOST.....	13
2.2. JAZYKOVÁ SITUACE	14
2.2.1. <i>Role angličtiny a svahilštiny</i>	15
2.2.2. <i>Keňská angličtina</i>	18
2.2.3. <i>Postavení keňských jazyků</i>	18
2.2.4. <i>Bilingvismus a multilingvismus</i>	19
3. METODOLOGIE	22
3.1. METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA	22
3.2. ŘÍZENÉ ROZHOVORY A ORÁLNÍ HISTORIE	22
3.2.1. <i>Výběr oslovených subjektů a jeho kritéria</i>	23
3.2.2. <i>Metodika a výčet okruhů dotazů</i>	23
3.2.3. <i>Průběh rozhovorů, sběr a zpracování informací</i>	25
3.2.4. <i>Problematika zpracování transkripce</i>	25
3.2.5. <i>Výčet respondentů</i>	26
3.3. PRÁCE S ARCHIVNÍMI A KURIKULÁRNÍMI ZDROJI	29
4. ANALÝZA TLUMOČNICKÉHO TRHU V KENI.....	30
4.1. SOUČASNOST TLUMOČENÍ A STAV PROFESE	30
4.2. KONFERENCE TLUMOČENÍ	33
4.2.1. <i>Poptávka jazyků a jazykový režim</i>	35
4.2.2. <i>Pracovní podmínky a technické zázemí</i>	37
4.3. TLUMOČENÍ PRO MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE	38
4.3.1. <i>Kancelář OSN v Nairobi</i>	39
4.3.2. <i>Africká unie</i>	42
4.3.3. <i>Ostatní mezinárodní organizace</i>	43
4.4. TLUMOČENÍ PRO MÉDIA	46
5. STUDIUM A VÝUKA TLUMOČNICTVÍ V KENI	48
5.1. KVALIFIKACE TLUMOČNÍKŮ.....	48

5.2. CENTRUM PŘEKLADATELSTVÍ A TLUMOČNICTVÍ UNIVERZITY NAIROBI.....	49
5.2.1. <i>Organizace studia</i>	52
5.2.2. <i>Studijní plán oboru tlumočnictví</i>	53
5.2.3. <i>Vstupní požadavky a profil absolventů oboru tlumočnictví</i>	55
5.3. ZAHRANIČNÍ A AKADEMICKÁ SPOLUPRÁCE	57
5.3.1. <i>Partnerské univerzity a konsorcium PAMCIT</i>	58
5.4. SROVNÁVACÍ ANALÝZA STUDIA CTI UONB A ÚTRL FF UK	59
5.5. VÝZKUMNÁ ČINNOST V OBLASTI TRANSLATOLOGIE.....	62
6. KOMUNITNÍ TLUMOČENÍ V KENI.....	64
6.1. OBECNÉ VYMEZENÍ KOMUNITNÍHO TLUMOČENÍ.....	64
6.2. VÝZNAM KOMUNITNÍHO TLUMOČENÍ V KENI	67
6.2.1. <i>Soudní tlumočení</i>	68
6.3. PŘEKLADATELÉ BEZ HRANIC	71
6.4. SPECIFIKA A PROBLÉMY KOMUNITNÍHO TLUMOČENÍ VE VÝCHODNÍ AFRICE.....	72
6.4.1. <i>Kulturní rozdíly</i>	73
6.4.2. <i>Společenská tabu</i>	75
7. ZÁVĚR	79
BIBLIOGRAFIE.....	82
POLOSTRUKTUROVANÉ ROZHOVORY	82
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	82
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	89
SEZNAM ZKRATEK	92
SPECIFICKÉ POJMY.....	94
SEZNAM TABULEK.....	94
SEZNAM OBRÁZKŮ	94
SEZNAM PŘÍLOH.....	95

1. Úvod

V českém akademickém prostředí, konkrétně v Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy vznikla řada absolventských prací, které se věnují teoretickým modelům, školám a významným teoretikům i výzkumníkům, již se zásadním dílem podepsali na vývoji teorie tlumočení a významně podnítili mezinárodní vývoj tlumočnických studií (*interpreting studies*). Další zastoupené práce popisují vývoj tlumočení a jeho akademizaci ve významných jazykových oblastech Evropy či západního světa. Problematika vývoje, didaktiky a role tlumočení mimo evropský či západní kulturní a akademický okruh je ovšem tématem v pracích spíše okrajovým. Tento stav lze přičítat skutečnosti, že zdroje tvořící základ relevantního výzkumu se mohou na první pohled zdát takřka nedostupné či sporadické.

Sběr empirických dat dále ztěžuje poměrná nestabilita, krize či konflikty v některých regionech, kde akademické či výzkumné aktivity ustupují mnohem vážnějším společenským problémům. Tlumočení je ovšem běžnou a neodmyslitelnou součástí mezilidské a mezikulturní komunikace i v takových částech světa. Právě v nich na tlumočení nezřídka stojí důležitá politická vyjednávání, humanitární pomoc, rozvojové projekty, ovšem i zcela běžné konference a jim podobné události, které jsou v povědomí západního světa obvyklé.

Na základě výše řečeného se proto domníváme, že problematika tlumočení a jeho vývoje jako akademického oboru v současné Africe je oblastí, která si zasluhuje pozornost. Afrika je dnes nejdynamičtější rostoucím světadílem. O jejím ekonomickém a společenském významu svědčí i skutečnost, že na ni svůj zájem zaměřuje nejen západní svět, ale rovněž nově etablované mocnosti a hráči světové politiky a ekonomiky, především Čína. Jak bude doloženo příslušnými údaji i mimo kontext tlumočení, výše řečené lze do značné míry vztáhnout i na země východní Afriky, z nichž se většina dlouhodobě řadí ke stabilní oblasti kontinentu.

Zvýšený zájem o tuto oblast a její dynamika s sebou nesou intenzivní mezikulturní interakci mezi samotnými africkými zeměmi i s dalšími aktéry mimo Afriku, kteří v oblasti prosazují svůj ekonomický a nezřídka mocenský vliv.

Tato diplomová práce si klade za cíl v ucelených obrysech popsat vývoj a stav tlumočení v Keni v prvních dvou desetiletích 21. století, a to na základě relevantních teoretických zdrojů i empirických dat získaných přímo v zemi v roce 2019.

Absolventskou práci se zaměřením na Afriku sepsala v Ústavu translatologie v roce 2019 J. Getta.¹ Jejím ústředním tématem byl vývoj tlumočení v Namibii, a to především z historické perspektivy, v níž svou významnou roli hraje koloniální minulost.

Téma této práce se zaměřením na Keňu vzešlo z konzultací s J. Gettou a po rešerších potenciálních zdrojů a výzkumných východisek. Na rozdíl od publikace o Namibii se tato práce ovšem nezaměřuje diachronně na historický vývoj od koloniálních dob. Má naopak čistě synchronní zaměření a rozebírá vývoj situace v posledních dvou desetiletích včetně doby, kdy vznikala. Historický aspekt hraje zcela záměrně roli pouhého doplnění kontextu a je tématem pro další možnou etapu výzkumu.

Do jisté míry lze hovořit o otevření nového tematického trendu v Ústavu translatologie, jelikož do roku 2019 neexistovala žádná diplomová práce, která by problematiku tlumočení v Africe pokrývala. Tato v české akademické sféře dosud neprobádaná oblast skýtá značný výzkumný potenciál a její rozpracování může doplňovat současný stav poznání i Centra afrických studií FF UK či dalších pracovišť Univerzity Karlovy věnujících se africké tematice. Česká republika, respektive bývalé Československo, má totiž dlouhou a bohatou tradici afrických studií, ovšem bez důrazu na studium jazyka (Wolff 2019: 52), s nímž je výzkum tlumočení v řadě rovin propojen.

Jako většina ostatních translatologických prací, má i tato interdisciplinární charakter. Za cíl si tudíž neklade důsledné lingvistické, filologické, sociologické či politologické analýzy. Z poznatků dotyčných oborů však nevyhnutelně vychází. Nadřazeným cílem je vnést přehled a doplňující poznatky do problematiky mezikulturní komunikace – konkrétně tlumočení – ve východní Africe na případu Keni a popsat její specifika.

Práce začíná výkladem teoretických východisek výzkumu. Formuluje hlavní předpoklady a stanovuje výzkumné cíle. Pokračuje historickým a kulturním přehledem Keni. Pozornost věnuje i specifické jazykové situaci v zemi. Po výkladu k situaci následuje popis výzkumných metod. Výzkumné okruhy pokrývají stěžejní oblasti ovlivňující tlumočení v zemi. Těžištěm práce je empirická část začínající čtvrtou kapitolou. V ní se zpracovávají a diskutují data získaná při samotném výzkumu v Keni. Velkou pozornost práce věnuje tlumočnickému trhu v Keni, potažmo ve východní Africe. Pojednává rovněž o systematické výuce tlumočení v zemi a jejím vývoji. Samostatnou empiricko-teoretickou kapitolu práce věnuje komunitnímu tlumočení, které se v Keni uplatňuje především u rozvojových a humanitárních projektů pod

¹ GETTA, J. *Tlumočení mezi německými kolonialisty a místním obyvatelstvem v Namibii během období, kdy byla německou kolonií*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie.

mezinárodní záštitou, ale hojně rovněž při komunikaci s uprchlíky ze sousedních zemí, jmenovitě ze Somálska a Jižního Súdánu. Další významnou sférou jeho uplatnění je i justice. Závěr patří usouvztažení dosud získaných poznatků v kontextu výzkumu tlumočení na africkém kontinentu. Průběžně jsou také formulovány návrhy možných oblastí, jež zasluhují další a důkladnější bádání, které by na poli tlumočnické praxe a didaktiky reflektovalo konkrétní potřeby v jednotlivých afrických zemích, jakož i v celé Africe jako svébytné kulturní, politické a společenské entitě se všemi vnitřními rozdílnostmi a rozmanitostí.

1.1. Teoretická báze výzkumu

Zhruba od 80. let minulého století dochází v translatologii ke štěpení mezi teoretickými aspekty vědy o překladu a tlumočení. Teoretické poznatky o tlumočení a jejich vědecké ukotvení se od té doby značně osamostatnily. Zároveň s tím se změnil metodologický přístup k výzkumu tlumočení. Franz Pöchhacker (2008) v této souvislosti hovoří o třech obrazech (empirický, sociální, kvalitativní). V průběhu 90. let se na poli výzkumu objevily nové trendy a oblasti zájmu aplikující empirické metody s důrazem na kvalitativní data (Snell-Hornby 2006), která se týkají sociologických aspektů tlumočení. S těmito trendy souvisí i fakt, že se mimo Evropu, která ve výzkumu hrála ústřední roli, utváří nová výzkumná a didaktická centra s tím, jak se reálně vyvíjí tlumočnická praxe po celém světě. Tato centra se nacházejí například v Číně nebo Jižní Koreji (Pöchhacker 2004: 43). Asie však není jediným kontinentem mimo tzv. Západní svět, kde vznikají translatologická pracoviště a probíhá zde akademizace tlumočnictví jako takového. Trend se týká i Afriky, kde se nachází několik zemí (např. JAR, Ghana, Keňa, Kamerun), které dnes mají na některých svých univerzitách specializovaná translatologická pracoviště, jejichž praktický i vědecký význam do budoucna poroste s tím, jaké specifické potřeby v tlumočení současná Afrika má. S vývojem vědy o tlumočení od přelomu tisíciletí a akademizací tlumočnictví v Africe se zároveň otevírá řada nových tematických směrů pro kvalitativní i kvantitativní výzkum. To může podnítit potenciální akademickou spolupráci, která by v důsledku mohla v Africe vést k vyšší profesionalizaci a prestiži tlumočnické profese, o které ve svých studiích hovoří např. Cecilia Wadensjö (2007).

Výzkum tlumočnictví v Africe není ničím úzce profilovaným. Naopak se jedná o komplexní záležitost. Týká se desetiletí uznávaného konferenčního tlumočení, u něhož jsou definované vysoké standardy, i modelů komunitního tlumočení, které je pro potřeby Afriky stěžejní (Tiayon 2005: 2; Lesch 2011: 360) a zasluhuje důkladnou pozornost. V Africe se pro potřeby komunitního tlumočení například uplatňuje i v mnohých zemích hojně rozšířený

bilingvismus a to s minoritními jazyky, které často nedisponují písemnou formou a jejichž mluvčí mívají diametrálně odlišné vnímání světa (Tiayon 2005: 7). V této specifické africké problematice existuje celá řada zásadních výzkumných otázek týkajících se kvality či didaktiky tlumočení i role samotného tlumočnicka. Za komunitní tlumočení se v afrických poměrech považuje například i soudní tlumočení. To je v západních zemích považováno za disciplínu vyžadující vysokou kvalifikaci s požadavky na zajištění adekvátních standardů a kvality (Shlesinger, Pöchhacker 2010: 3). Z těchto důvodů se v akademických kruzích objevuje názor, že pro potřeby Afriky je žádoucí koncept komunitního tlumočení redefinovat (Tiayon 2005: 2). Velkou, a od druhé dekády 21. století velmi aktuální, otázkou je proto v Africe i vzdělávání tlumočnicků pro jeho účely.

Výzkum historie a vývoje tlumočení v Africe však není ani zdaleka nedotčenou oblastí. V minulosti již vznikly studie věnující se této problematice ve frankofonních zemích Afriky jakožto bývalých koloniích Francie (Mopoho 2001). J. Getta (2019) se věnovala tlumočnictví v Namibii jakožto bývalé německé kolonii. V případě Keni již vznikla rozsáhlá případová studie k založení translologie na Univerzitě Nairobi (Delgado Luchner 2015), která je i jedním ze zdrojů této práce. Dosud sepsané publikace se tudíž povětšinou věnují tlumočení z úzce zaměřené perspektivy (historie, didaktika). Vznikla rovněž pojednání navýsost teoretická a obecná, která se věnují problematice přístupu k výzkumu tlumočení v současné Africe a jeho metodologickým náležitostem (Lesch 2011).

Od teoretických poznatků z výše jmenovaných i dalších zdrojů uvedených v bibliografii se odvíjí i teoretická východiska této teoreticko-empirické práce se zaměřením na kvalitativní aspekty tlumočení v Keni. Z posledně zmíněné stati Lesche (2011: 361) lze citovat autorův výrok, který vystihuje a shrnuje podněty, jež mimo jiné k sepsání práce vedly, a který jsme během šetření vedli důsledně v patrnosti:

“I am of the opinion that the African continent provides unique opportunities and sets its own unique scene for interpreting research. Interpreting research on the African continent should be in accordance with the changes in interpreting practice in the market as manifested on the continent.”

1.2. Základní teze a cíle výzkumu

Cíle diplomové práce se zaměřují na analýzu tlumočnického trhu v Keni, systematické profesionální přípravy tlumočnicků a rozbor specifik komunitního tlumočení v této zemi.

Práce uvádí, jaké specifické faktory tlumočnický trh v Keni ovlivňují, s jakou kvalifikací tlumočníci běžně pracují, kde se mohou vzdělávat i profesně sdružovat, a za jakých okolností se v Keni běžně tlumočení užívá. Pro naplnění cílů diplomové práce byly zvoleny dvě datové základny: rešerše relevantní literatury včetně jedinečných místních zdrojů a vlastní výzkum provedený přímo v Keni založený na polostrukturovaných rozhovorech se zástupci relevantních subjektů. Výzkum se zaměřuje na kvalitativní aspekty. Pro analýzu situace rovněž čerpá z dosud dostupného fondu kvalifikačních prací, které s laskavým dovolením poskytlo Centrum překladatelství a tlumočnictví Univerzity v Nairobi (CTI UONB). Výzkumné metody a jejich teoretickou bázi podrobně popisuje 3. kapitola věnovaná metodologii.

Hlavní cíle diplomové práce jsou následující:

1. Analyzovat specifika tlumočnického trhu v Keni z hlediska konferenčního tlumočení.
2. Popsat možnosti vzdělávání profesionálních tlumočnicků a roli tlumočnictví jako akademického oboru.
3. Zaměřit se na místní specifika komunitního tlumočení.

Předpoklady výzkumu se opírají o studium literatury z oblasti translatologie, lingvistiky a historie. Diplomová práce pro potřeby usouvztažnění svých východisek a cílů v jednotlivých oblastech vychází z literárních rešerší zmíněných v kapitole 1.1. Z rešerší literatury kompletně uvedené v bibliografii vyvstaly tři hlavní předpoklady provázané s cíli práce:

1. Dynamická společenská a ekonomická sféra v Keni se vyznačuje stabilně rostoucí poptávkou po konferenčním tlumočení.
2. V zemi fungují specializované instituce, které se zabývají systematickým vzděláváním tlumočnicků, a profesní spolky, které tlumočnický sdružují.
3. V zemi hraje díky jazykové rozmanitosti, odlehlosti některých kmenů a azylu pro uprchlíky velkou roli komunitní tlumočení, které má s ohledem na místní kulturní specifika poněkud jinou podobu než v západním světě.

2. Kulturně-historický přehled Keni

2.1. Stručná historie a současnost

Území dnešní Keňské republiky bylo již v prehistorii důležitou oblastí pro vývoj člověka. Název státu i jeho nejvyšší hory *Mt. Kenya* pochází z bantuského označení *Ki-Nya* právě pro nejvyšší vrchol země, který však do užívání prosadil až německý cestovatel J. L. Krapf (Dejmek 2020: 11). Od starověku se jedná o dynamickou oblast obchodních styků a kontaktů rozličných kultur. Vyjma kmenů, které se v oblasti vyvinuly či samy během dějinného vývoje přišly z jiných částí Afriky, přicházeli na území dnešní Keni, především na pobřeží, obchodníci z různých neafrických zemí. V 8. století n. l. na pobřeží vznikly první arabské osady. Posléze v 9. až 10. století vznikly první svahilské městské státy, které se v širším regionu staly svébytným kulturním těžištěm (Spear 1981: 89). Prvními Evropany, kteří se v oblasti usadili, byli Portugalci díky mořeplavci Vascovi da Gama na konci 15. století, přičemž se od počátku snažili v oblasti etablovat svůj vliv (Dejmek 2020: 29), který potvrdili dobytím přístavního města Mombasa v roce 1507 (Ibid: 30). Na konci 17. století se pobřežní oblast po vyčerpávajících konfliktech s Portugalci dostala pod nadvládu ománských Arabů, kteří zde aktivně provozovali obchod s otroky, a sultanátu Zanzibar (Ibid: 32). Klíčovou událostí pro vývoj moderní Keni bylo v roce 1890 předání keňského pobřeží Britům od německé koloniální moci, která v té době měla sultanát Zanzibar za svůj protektorát (Ibid: 48). Britský vliv od konce 19. století rychle expandoval směrem do vnitrozemí. Přibližné území Keni spojené s územím dnešní Ugandy bylo v roce 1895 vyhlášeno Východoafrickým protektorátem, čímž započala koloniální éra pod britskou nadvládou. V roce 1920 vyhlásili Britové Kolonii Keňu. Příchod mnoha Evropanů znamenal zabírání kmenové půdy. Především se to týkalo nejpočetnějších keňských kmenů – Luo a Kikujů (Sobania 2003: 21), jejichž význam je v zemi dominantní i dnes. Evropský, či přesněji britský, vliv byl jako v jiných koloniích pro další vývoj země i po nabytí nezávislosti určující. V 50. letech 20. století žilo v Keni zhruba osmdesát tisíc Evropanů (Firestone 2009: 28). Do období 50. let spadá i kontroverzní a násilné povstání Mau Mau vedené dominantním kmenem Kikujů, které odráželo nespokojenost s britskou nadvládou. Britskou správou bylo ještě krutěji potlačeno, avšak v důsledku se jednalo o podnět přímé cesty k vyhlášení keňské nezávislosti v roce 1963 (Maganda 2014: 145). K rostoucímu odporu domorodého obyvatelstva paradoxně vedla i Brity pozvolna umožněná emancipace.

Prvním prezidentem nezávislé Keňské republiky se po dynamickém vývoji, v němž měli rozhodující slovo i Britové, stal africký nacionalista a člen kmene Kikujů Jomo Kenyatta ze

strany Kenya National African Union. Ačkoliv v mládí během svých studií v Londýně a Moskvě tíhnul ke komunistické ideologii oficiálně hlásající antikolonialismus, udržoval posléze ve funkci prezidenta se západními státy dobré vztahy a keňské hospodářství se dobře etablovalo, jelikož Kenyattova vláda vykročila cestou návaznosti na stabilní principy britské koloniální správy (Dejmek 2020: 92). Socialistické ani radikálnější levicové ideologie se v Keni neprosadily. To s sebou neslo pozitivní důsledky v podobě dlouhodobě stabilního hospodářského růstu. Zároveň se však utvořila domácí politická elita, která bohatství země rozdělovala mezi sebe na úkor většiny populace. V roce 2013 byl do čela země zvolen syn prvního prezidenta Uhuru Kenyatta. Tato skutečnost mimo jiné poukazuje na vžité společenské a mocenské vazby, které v zemi dodnes politiku ovlivňují.

Přes relativně stabilní ekonomický růst i politickou situaci Keňu i v současnosti sužují společenské problémy, které její celistvý společenský vývoj zpomalují. Jedná se především o epidemii viru HIV (Sobania 2003: 1) a bující korupci (Corruption Perception Index, 2019). Keňa navíc v prvních dekáдах 21. století přijala více než 200 tisíc uprchlíků z okolních států, jmenovitě z Jižního Súdánu a Somálska (Sobania 2003: 1). Problémem jsou rovněž islamistické organizace, které své buňky založily v severovýchodní Keni nebo pronikají na její území ze sousedních zemí. I přes skutečnost, že je společnost v Keni v porovnání s jinými africkými státy kohezní, docházelo v souvislosti s posledními všeobecnými² a prezidentskými³ volbami k vážným společenským nepokojům a násilnostem.

Keňa je členem OSN, Africké unie a Východoafrického společenství. V hlavním městě Nairobi sídlí dvacet čtyři agentur OSN.⁴ Jedná se tudíž o jedno ze sídel této organizace. Významu kanceláře OSN v Nairobi se práce dále blíže věnuje, jelikož se jedná o důležitý subjekt, který v zemi poptává a využívá tlumočnické služby.

2.2. Jazyková situace

Keňa je etnicky rozmanitá země s živým odkazem kmenových struktur a kultur (Sobania 2003: 1). Dle oficiálních vládních údajů obývá Keňu čtyřicet dva kmenů, z čehož šest největších tvoří zhruba polovinu obyvatel země.⁵ Příslušnost ke konkrétnímu kmeni je součástí

² Political violence and the 2013 Elections in Kenya. *Human Rights Watch* [online]. 2013 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2013/02/07/high-stakes/political-violence-and-2013-elections-kenya>

³ Kenya: Post-Election Killings, Abuse. *Human Rights Watch* [online]. 2017 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2017/08/27/kenya-post-election-killings-abuse>

⁴ UN Agencies. *United Nations Information Centre Nairobi* [online]. 2015 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.unicnairobi.org/about-us/un-agencies/>

⁵ Ministry of East African Community and Regional Development [online]. 2019 [cit. 11. 8. 2020]. Dostupné z: <https://meac.go.ke/kenya-peoples-and-cultures/>

identity většiny obyvatel (Lonsdale 2009: 17). Platí to i v největších městech jako Nairobi, Mombasa či Kisumu, ačkoliv se v nich kmenové vlivy stírají a nehrají zásadní roli. S kmenovou rozmanitostí souvisí i skutečnost, že obyvatelstvo hovoří zhruba sedmdesáti uznanými jazyky.⁶ Počet jazyků nekoresponduje s počtem kmenů vzhledem k rozmanitosti jejich dialektů považovaných za samostatné jazyky. Mnohé z nich dodnes nemají psanou formu ani regulátor (Gitonga 2019). Nejrozšířenějšími kmenovými jazyky jsou kikujština a luoština s řádově několika miliony mluvčích, které se zároveň řadí k dvěma různým jazykovým rodinám. Existuje však řada minoritních jazyků, jejichž mluvčí se řádově počítají na pouhé tisíce či stovky. Jazykovou různorodost potvrzuje i fakt, že se na území Keni nacházejí jazyky tří dnes uznávaných jazykových rodin: nigerokonžské, nilosaharské a afroasijské (Nanjala Agoya-Wotsuna 2012: 66). Ze společenského a ekonomického hlediska je vedle původních kmenových jazyků nutné brát na zřetel i indoevropské jazyky, které se do země dostaly na základě historického vývoje. Jedná se o v zemi úřední angličtinu a dále minoritní hindštinu a jí příbuzné jazyky, kterými hovoří potomci obchodnických komunit indického původu, jež se zde usadily ještě v době koloniální a předkoloniální (Sobania 2003: 19).

Jak se v dalších kapitolách práce uvádí podrobněji, je jazyková situace v Keni zásadním faktorem, který podmiňuje nutnost tlumočení v celé řadě situací.

Úřední jazyky má země dle ústavy (čl. 7, odst. 2.) dva – angličtinu a svahilštinu. Kompletní seznam všech uznaných keňských jazyků s tematickou mapou se nachází v příloze č. 2.

2.2.1. Role angličtiny a svahilštiny

Angličtina hraje v keňském veřejném životě dominantní roli (Maganda 2014: 146). Užívá se jako prestižní jazyk v médiích, státní správě a ve vzdělávacím systému, kde je výuka od vyššího stupně základních škol vedena anglicky (Warambo 2019). V obecném povědomí se v Keni sice vnímá jako relikv kolonialismu, zároveň však i jako pragmatický prostředek komunikace, který žádnou etnickou skupinu neznevýhodňuje. Vzдор oficiálnímu statutu a s ním spojené dominance však úroveň znalosti angličtiny mezi obyvatelstvem značně kolísá a odvíjí se především od dosažené úrovně vzdělání a způsobu života (Marube 2019; Warambo 2019). Jak z výzkumu vyplynulo a bude zmíněno, část keňského obyvatelstva v odlehlých oblastech angličtinu vzдор jejímu úřednímu statutu ovládá jen minimálně či vůbec (Warambo 2019).

⁶ Kenya. *Ethnologue* [online]. 2019 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.ethnologue.com/country/ke/languages>

Častým jevem je, že se při dosažení jen základního vzdělání, které se dle oficiální vládní politiky vede zprvu v místním jazyce a až od vyššího stupně v angličtině (Nanjala Agoya-Wotsuna 2012: 61), její znalost postupně vytěsňuje. Svou roli hraje i vedení tradičního venkovského života v některých oblastech (Oluoch 2017: 19) a rovněž na individuální rovině generační příslušnost. (Warambo 2019).

Svahilština je bantuský jazyk, který má původ ve východní Africe. Vyznačuje se však patrnými vlivy arabštiny a angličtiny. Okrajově jsou nápadné i vlivy dalších indoevropských jazyků: perštiny, portugalštiny a hindštiny, také ovšem němčiny (Nanjala Agoya-Wotsuna 2012: 118; Britannica 1911: 178). V odborné literatuře se rozeznávají tři hlavní dialekty svahilštiny zastoupené i mimo území Keni, které se mírně liší slovní zásobou (Hall 1963: 168). Na území Keni samotné je dominantní dialekt, který se spolu se svými dílčími varietami rozšířil ze svého původního areálu v okolí přístavního města Mombasa (Nurse, Hinnebusch 1993: 5). Z historického hlediska je svahilština jazyk velice starý s řadou literárních památek včetně tradice překladů Bible (Hall 1963: 168). Nejrozšířenější slang svahilštiny se značnou příměsí angličtiny a hindštiny se nazývá sheng. Jedná se o dynamický sociolekt mladých lidí především v Nairobi, v jehož aglomeraci se postupně utvářel (Ogechi 2002: 3).

Svahilština se vzdor svému komunikačnímu významu a rozšíření na území koloniální Keni etablovala jako úřední jazyk až po vyhlášení nezávislosti v roce 1963. Oproti angličtině má ovšem druhotnou roli (Maganda 2014: 146). V ústavě (čl. 7, odst. 1) je definována jako národní jazyk. Bez ohledu na oficiální ukotvení a již zmíněnou druhotnou roli se však hojně užívá jako jazyk, kterému Keňané dávají přednost při běžném hovoru v každodenních situacích bez ohledu na společenské postavení (Lonsdale 2009: 17). Mezi angličtinou a kmenovými jazyky má tudíž zvláštní postavení jako prostředek přirozené společenské soudržnosti a komunikace. V moderní historii ji jako komunikační jazyk užívali misionáři, koloniální správa i místní afričtí nacionalisté (Maganda 2014: 120). Od roku 1979 lze v keňském parlamentu oficiálně debatovat i svahilsky. Ač má svahilština ústavou garantované postavení, studuje se jako univerzitní obor a keňští zákonodárci mají možnost užívat ji při svých projevech, dává se při veřejných příležitostech, stejně jako ve školství i v parlamentu, jednoznačná přednost angličtině (Ibid: 146). Toto tvrzení jsme v případě parlamentu ověřili sledováním několika záznamů jednání komor keňského parlamentu. Permanentní odkaz na přímý přenos zasedání obou komor se nachází v příloze č. 9. Část vládní administrativy přesto ve svahilštině probíhá (Ogechi 2003: 279). Legislativa a ústava jsou však výhradně v anglickém znění. V posledních letech ovšem vznikly oficiální vládní programy podporující svahilizaci veřejné sféry a vzdělávání (Maganda 2014: 147).

Dlužno podotknout, že svahilština se neuplatňuje pouze v Keni. Ve východní Africe měla a má přirozený statut lingua franca (Ibid: 116). V Keni je mateřským jazykem zhruba jen pro 10-15 milionů lidí převážně v pobřežních oblastech. V takřka padesátimilionové zemi se tudíž z hlediska mateřských jazyků jedná o další jazyk, který je počtem rodilých mluvčích srovnatelný s počtem rodilých mluvčích u největších kmenových jazyků, leč kulturně a počtem aktivních mluvčích je nesrovnatelně významnější a dominantnější. Mateřštinou je i pro obyvatele na tanzanských ostrovech Zanzibar, Pemba, Lamu a Mafia (Hinnebusch, Mirza 1998: xv). Obyvatelstvo v těchto oblastech, pro něž je mateřským jazykem, se nazývá Svahilové (Mbezi 2012). Jejich označení pochází z arabského výrazu pro *pobřeží*, což zároveň pokazuje i na původ rodilých mluvčích a někdejší oblast rozšíření (Hall 1963: 168). Jejich kultura má africké a arabské kořeny s menšími vlivy vnitrozemských kmenů (Britannica 1911: 177).

Počet aktivních mluvčích svahilštiny, kteří ji užívají denně, je předmětem debat. Pro drtivou většinu lidí ve východní Africe, jak jsme již naznačili, se nejedná o mateřštinu, nýbrž o druhý až třetí jazyk, kterým se dorozumívají a úroveň znalosti se u nich liší (Hinnebusch, Mirza 1998: 2). Odhady hovoří zhruba o 90 až 100 milionech aktivních mluvčích včetně diaspor mimo Afriku.⁷ O poznání střídmejší odhady hovoří o celkovém počtu 50 milionů mluvčích s tím, že pro většinu se jedná o druhý dorozumívací jazyk po jejich mateřštině (Mpiranya 2015: 3-4). Toto tvrzení zčásti koreluje se situací u četných keňských etnik, u nichž se v původních komunitách svahilsky – stejně jako v případě angličtiny – takřka vůbec nehovoří z důvodu usedlosti a tradičního života (Warambo 2019). Díky absolvované školní docházce si příslušníci těchto etnik jako druhý jazyk osvojí více či méně právě angličtinu, kterou potřebují pro komunikaci s úřady a porozumění velkým státním médiím. Komunikační kompetence se v ní však u jednotlivců může značně lišit. Svahilština je přesto i pro toto obyvatelstvo dalším nutným jazykem, který si povětšinou alespoň na minimální komunikační úrovni rovněž osvojí.

Z obecného hlediska se v mezikulturní komunikaci v Keni a východní Africe uplatňují angličtina jako odkaz někdejšího britského koloniálního panství i svahilština jakožto po staletí užívaná lingua franca. Angličtina zajišťuje komunikaci na vysoké administrativní, konferenční, mediální a obchodní úrovni, kdežto svahilština dominuje v běžné každodenní komunikaci.

⁷ Swahili. *Ethnologue* [online]. 2019 [cit. 11. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.ethnologue.com/language/swah>

Zaměříme-li se na členské země Východoafrického společenství,⁸ je angličtina úředním jazykem v Ugandě, Tanzanii, Rwandě, Jižním Súdánu a právě v Keni, na niž se tato práce zaměřuje.

Svahilština má mimo Keňu úřední status i v Tanzanii a Ugandě a dále je jedním z jednacích jazyků Africké unie. Východoafrické společenství, ač se i v něm jedná o jednacím jazyk, ovšem za svůj oficiální jazyk pokládá angličtinu.⁹

Vzhledem ke skutečnosti, že více než polovině keňského obyvatelstva jsou zároveň srozumitelné oba úřední jazyky, se tlumočení mezi nimi uplatňuje méně a povětšinou v úzce profilované množině situací, a to s převahou oblasti justice (Marube 2019; Warambo 2019). Hojněji se mezi nimi uplatňuje překlad mediálních a administrativních textů (Marube 2019).

2.2.2. Keňská angličtina

Stejně jako jiné oblasti, kam angličtina pronikla jako dominantní jazyk, se i v Keni vytvořil její specifický dialekt. Vyznačuje se výpůjčkami ze svahilštiny a nápadnými fonetickými odchylkami od dominantní britské a americké normy. Dalšími typickými prvky jsou rovněž vynechávání členů, užívání tvarů plurálu u nepočítatelných substantiv a užívání adjektiv jako substantiv.¹⁰ Keňský dialekt angličtiny je v práci explicitně zmíněn, jelikož do značné míry jako tzv. vstupní proměnná ovlivňuje průběh a kvalitu tlumočení (Pöschhacker 2004: 126–129; Gile 2009: 192–194) u tlumočnicků z angličtiny, kteří na její fonetická a lexikální specifika nejsou navykli. Podrobný lingvistický a fonetický rozbor variety práce dále nerozvádí, jelikož se nejedná o její tematickou náplň.

2.2.3. Postavení keňských jazyků

Keňská ústava (čl. 7, odst. 3a a 3b) uvádí, že stát se zasazuje o ochranu všech keňských jazyků jako odrazu kulturní rozmanitosti. Tato forma identity se tedy nijak nepotlačuje. Naopak se v souladu s jednotou všech etnických skupin podporuje. Ústavně zaštitěná jazyková politika se zdá být efektivní, jelikož si značná část obyvatelstva, která denně užívá angličtinu a svahilštinu, do velké míry udržuje i znalost jazyka svého původního kmene (Marube 2019). To platí v drtivé míře i pro lidi, kteří udržují kontakty se svým domovským prostředím velmi

⁸ Do Východoafrického společenství se řadí i Burundi, kde angličtina úředním jazykem není.

⁹ Quick Facts about EAC. *East African Community*. [online]. 2020 [cit. 11. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.eac.int/eac-quick-facts>

¹⁰ Kenya. *The Bochum Gateway to World of Englishes*. [online]. 2010 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.ruhr-uni-bochum.de/wegate/Africa/Kenya.html>

omezeně, neboť se vydali za prací do jiné části země a jsou od svých příbuzných a komunit dlouhodobě fyzicky odloučeni (Ibid.). Konkrétním příkladem společenského bilingvismu může být komunikace na tradičních trzích ve velkých městech (např. tradiční masajský trh v Nairobi), kde prodejci v komunikaci s místními zákazníky užívají rozšířenou svahilštinu, s cizinci angličtinu a mezi sebou mateřské jazyky – užívaný jazyk se tudíž odvíjí od konkrétní situace (Kanana 2003: 45).

Užívání a rozšíření jazyků je ovšem mnohem komplexnější. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, existuje i část obyvatelstva, která se oběma oficiálními jazyky na základě specifických faktorů nedorozumívá a neovládá je dobře. Tato významná menšina obyvatelstva nesouvisle obývajících venkovské oblasti Keni však není nijak potlačována. Podobné praktiky, jak je patrné z příslušných článků, by odporovaly keňské ústavě. Přes tento liberální přístup jsou ovšem dotyční obyvatelé v komunikaci s úřady či lidmi z jiných částí země těmito okolnostmi nevyhnutelně znevýhodněni (Warambo 2019). Tato skutečnost, která má analogii i v řadě dalších afrických zemí, tudíž podmiňuje nutnost tlumočení mezi úředními a kmenovými jazyky, především pak v administrativních řízeních a u soudních procesů (Tiayon 2005: 5). V těchto případech lze proto bezpochyby hovořit o komunitním tlumočení. Tomuto fenoménu se detailně věnuje kapitola 6.2.1.

2.2.4. Bilingvismus a multilingvismus

Jak je z výkladu i příkladu komunikace na tržištích v předchozí kapitole patrné, je keňská společnost multilingvní. Jedná se o její neodmyslitelný rys. Jak vyplynulo z empirického výzkumu i z dostupných zdrojů, je střídání či dokonce míšení jazyků dle komunikační situace jevem pro většinu obyvatelstva rutinním. Velice často hraje významnou roli i při tlumočení v celé řadě situací, což platí především pro komunitní tlumočení (Warambo 2019).

Existuje řada definic bilingvismu, resp. multilingvismu, a mnoho východisek jejich dělení. Věnovat se definičním nuancím a brát v potaz rozličná klasifikační kritéria není předmětem této práce. Pro výzkumné potřeby a na základě interdisciplinárního charakteru výzkumu tlumočení vycházíme z následující obecné definice multilingvismu: schopnost společnosti, institucí, skupin a jednotlivců na určitém území přirozeně hovořit v každodenních situacích více než jedním jazykem (Franceschini 2009: 33). Tuto definici lze rovněž označit za společenský bilingvismus (Pöchhacker 2004: 113). Keňská společnost oběma výše zmíněným definicím odpovídá. V potaz je nutné brát i tvrzení Thiéryho (1978: 146), že si

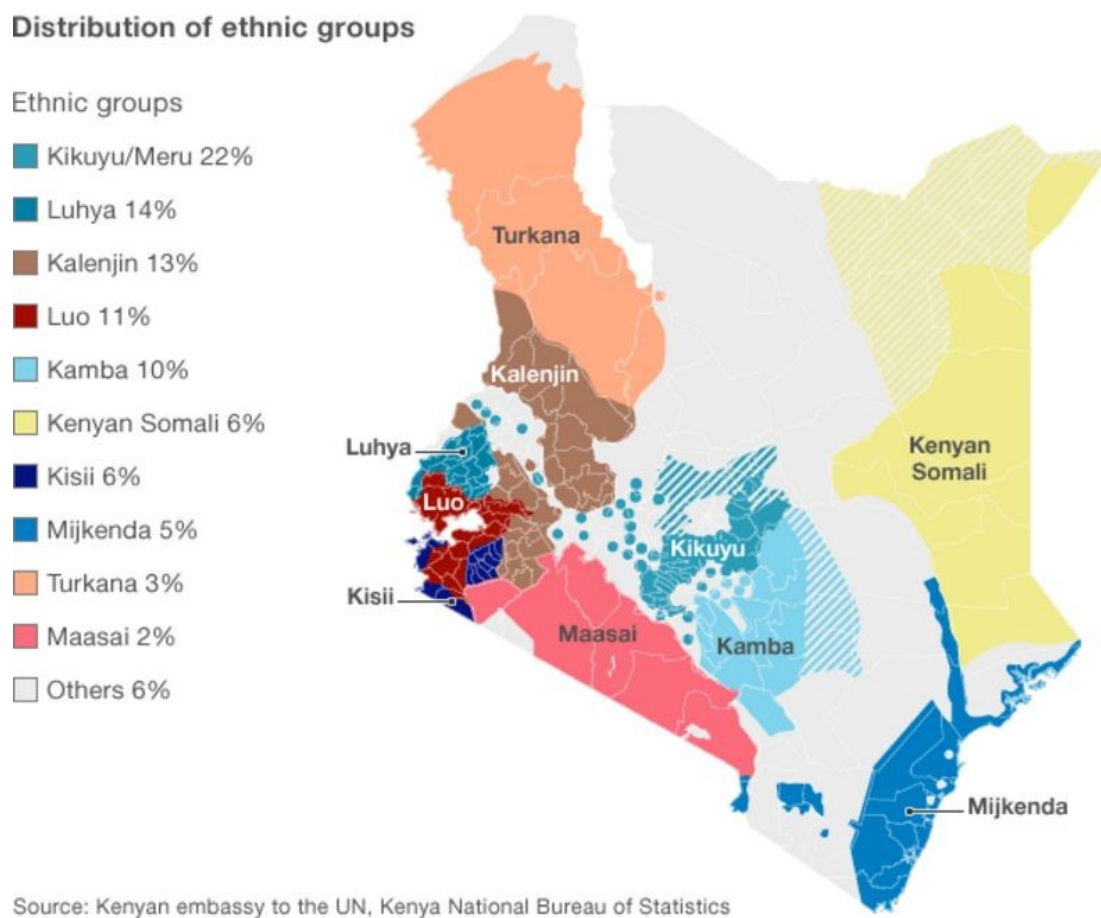
skutečně bilingvní jedinci osvojili dva jazyky na mateřské úrovni ještě před pubertou či během ní a v dospělosti musí vynakládat vědomé úsilí, aby si tuto úroveň u obou zachovali. Toto tvrzení na základě svých osobních zkušeností v rozhovorech potvrdili i ti respondenti výzkumu, kteří sami dle svých slov byli od dětství v aktivním kontaktu s více než dvěma jazyky (Hongo; Marube; Bibi).

Problematika bilingvismu proto byla jednou z doplňkových otázek výzkumu pro úplnost kontextu. Dle respondentů je například otázka mateřského jazyka pro Keňany velice obtížná a zasluhuje důkladný akademický přístup (Marube 2019; Gitonga 2019). V Keni je běžné, že jsou matčin a otcův mateřský jazyk odlišné, a proto se komunikace v domácnosti běžně odehrává ve svahilštině nebo angličtině. Ve škole při výuce se naopak děti učí a mluví především anglicky. Se svými prarodiči mohou komunikovat v jazyce matky či otce, pokud jim ho rodiče předali, či anglicky, jelikož angličtina byla v éře pozdního kolonialismu a dlouhou dobu po získání nezávislosti dokonce jediným užívaným jazykem všech stupňů vzdělání. Průměrný Keňan tudíž může být denně zcela běžně konfrontován s několika jazyky najednou. Který z nich převládne – pokud převládne – se odvíjí od původu, společenského postavení a směřování samotného jedince. Je rovněž ovlivněn řadou dalších sociálních faktorů (Wachira 2005), např. dosaženým vzděláním, které již bylo zmíněno (2.2.1.), nebo prostředím, které ho obklopuje.

Omezíme-li se na obecná a značně zjednodušená, ideální schémata, lze situaci postavení jazyků a multilingvismu v Keni shrnout následovně: Získá-li multilingvní jedinec vysoké vzdělání a pohybuje-li se na vyšších socio-ekonomických příčkách, bude za svůj hlavní komunikační jazyk považovat angličtinu. Dosáhne-li pouze nižších stupňů vzdělání a žije v etnicky smíšené, městské či pobřežní oblasti, bude pro něj hlavním jazykem svahilština. Narodil-li se na venkově a setrvá tam se svou komunitou po ukončení základní školní docházky, bude pro něj dominantní jeho mateřský jazyk.

Jak je z předloženého popisu patrné, problematika postavení a užívání jazyků v Keni spolu s důkladným rozbořením tamějšího bilingvismu zasluhují zvláštní pozornost a jsou předmětem vlastních výzkumů.

Obrázek 1 – Keňská etnika¹¹

¹¹ Kenya Election: Maps and Graphics. BBC [online]. 2013 [cit 20. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-21592589>

3. Metodologie

3.1. Metodologická východiska

Základ pro metodologický postup tvoří rešerše relevantních translatologických zdrojů a metodologie předešlých výzkumů na příbuzná témata. Z těchto zdrojů vzešly podněty k formulacím výzkumných cílů a předpoklady vztahující se přímo na případ Keni (viz kapitola 1.2.) a dále popsané výzkumné metody. Dle poznatků Hendla (2016: 35–36) lze výzkum označit za popisný. Jak již bylo zmíněno v úvodu, práce se zabývá tématem, které bylo dosud vědecky zpracováno z různých úzce zaměřených perspektiv. Zcela konkrétně hovoříme o případové studii k založení a fungování translatologie v Keni (Delgado Luchner 2015) a vybraných diplomových a disertačních pracích vzniklých v Centru překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi (CTI UONB). Stěžejní metodou empirického výzkumu byl proto sběr kvalitativních dat formou rozhovorů s co nejširší typologií respondentů. Empiricky získaná kvalitativní data pro tuto práci umožňují problematiku tlumočení v Keni systematicky usouvztažnit, zprehlednit a vytvořit základ pro další případný výzkum s podobným tematicko-geografickým zaměřením.

3.2. Řízené rozhovory a orální historie

Vzhledem ke kvalitativní povaze výzkumu a dat se při něm uplatňují obecné metodologické postupy orální historie (Vaněk 2007). Tato dnes široce uznávaná metoda poskytuje pomocí rozhovorů sběr autentických vzpomínek a zkušeností jednotlivců. V případě tohoto výzkumu se týká dotazů ohledně profesních zkušeností a znalostí respondentů.

Nejvýznamnější podklady pro zpracování byly získány praktickým šetřením. To bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů (Hale, Napier 2013: 98) a tvoří páteř celého výzkumu. Forma polostrukturovaného rozhovoru je v kvalitativním výzkumu hojně užívaná a umožňuje na základě cílených otázek získat poznatky o postojích a zkušenostech dotazovaných. Jedná se tudíž o čistě kvalitativní přístup.

Při přípravě rozhovorů se stanovily hlavní tematické okruhy s podotázkami. Podotázky byly přizpůsobeny povaze činnosti jednotlivých respondentů. Cílem výzkumu bylo popsat místní situaci z co nejširší perspektivy různých subjektů, proto se nezaměřoval na úzkou skupinu respondentů s čteným zastoupením.

Oslovení respondenti obdrželi okruhy dotazů předem, aby si mohli zpracovat údaje exaktní povahy a připravit si případné příklady. Forma polostrukturovaného rozhovoru rovněž

umožnila flexibilitu: otázky se nedržely výhradně striktně předem zaslaných okruhů, čímž vznikl dostatečný a podnětný prostor pro rozebrání dílčích témat, na něž došla řeč během rozhovoru. Doplnující dotazy měly rovněž ověřit správné porozumění probíranému tématu (Miovský 2006: 159).

3.2.1. Výběr oslovených subjektů a jeho kritéria

Volba a oslovení respondentů jakožto zástupců konkrétních subjektů, s nimiž se rozhovory vedly, měly následující kritéria:

- a) respondent je profesionální tlumočník s věrohodnými referencemi (např. AIIC)
- b) respondent je akademický pracovník v oborech translatologie či filologie
- c) respondent může být laik, má však s tlumočením v místních poměrech doložitelné zkušenosti
- d) respondent není tlumočník, tlumočnických služeb pro své potřeby ale prokazatelně často využívá

Oslovení byli zástupci následujících druhů subjektů:

- a) zavedené tlumočnické agentury
- b) konferenční tlumočníci na volné noze vedení u mezinárodních tlumočnických organizací
- c) akademická pracoviště
- d) profesní tlumočnické spolky
- e) mezinárodní organizace
- f) pobočky kulturních a jazykových institucí evropských států
- g) neziskové organizace

V některých konkrétních případech spadali oslovení zcela přirozeně do více z výše uvedených kategorií, čemuž bylo přizpůsobeno i vedení rozhovoru.

3.2.2. Metodika a výčet okruhů dotazů

Páteří rozhovorů byl společný základ dotazů pro všechny respondenty. Ten se věnoval dobře, po jakou respondent působí v oboru tlumočení, a tomu, jakou roli v něm zastávají. Pro potřeby jednotlivých rozhovorů se dotazy lišily dle činnosti oslovených jednotlivců a subjektů. V některých případech se u jednotlivých respondentů na základě jejich působnosti kategorie, a tudíž i dotazy, překrývaly. Z typologického hlediska se jednalo o dotazy na znalosti, zkušenosti, názory a vnímání (Hendl 1999: 106). Dotazy byly sestaveny na základě teoreticko-

empirických poznatků z oboru. Na dalších stranách následuje výčet kategorií respondentů spolu s okruhy dotazů, které vycházejí z jejich konkrétního zaměření.

Okruhy dotazů na zástupce tlumočnických agentur:

- a) doba působení na místním trhu, nabídka služeb
- b) požadovaná kvalifikace, pracovně-právní vztahy k tlumočnickům
- c) konkurence
- d) typy klientů (firmy, neziskové organizace, úřady aj.)
- e) očekávání klientů a způsob komunikace s nimi, podklady, etický kodex

Okruhy dotazů na konferenční tlumočníky:

- a) dosažené vzdělání a vystudované obory, délka dosavadní kariéry
- b) oborová a jazyková specializace
- c) zaměstnání, práce na volné noze
- d) typy klientů (firmy, neziskové organizace, úřady aj.)
- e) členství v profesních spolcích
- f) další vzdělávání, rekvalifikace
- g) zkušenost s komunitním tlumočením a jeho specifiky

Okruhy dotazů na akademické pracovníky:

- a) historie akademického pracoviště
- b) organizace výuky
- c) požadavky na přijetí, výstupní kompetence absolventů
- d) výzkumná činnost v oboru translatologie, aktuální témata výzkumu v Africe
- e) mezinárodní akademická spolupráce, interdisciplinární spolupráce
- f) spolupráce s mezinárodními organizacemi

Okruhy dotazů na zástupce tlumočnických profesních spolků:

- a) historie a motivace vzniku
- b) organizační struktura, podmínky a náležitosti členství
- c) praktická činnost a konkrétní příklady

Okruhy dotazů na zástupce mezinárodních organizací:

- a) intenzita využívání tlumočení a kritéria výběru tlumočnicků
- b) pracovně-právní vztahy s tlumočníky
- c) organizovaná tlumočnická oddělení a technická podpora
- d) konferenční / komunitní tlumočení
- e) pracovní jazyky
- f) forma tlumočení

Okruhy dotazů na zástupce kulturních a jazykových institucí:

- a) délka působení v zemi
- b) nabídka služeb, zejména tlumočení
- c) vzdělávací projekty, spolupráce s akademickými institucemi v zemi

Okruhy dotazů na zástupce neziskových organizací:

- a) historie, účel, cíle a pole působnosti organizace
- b) organizační struktura, fungování
- c) oblasti, kde zajišťují tlumočení, konkrétní projekty
- d) řešení konfliktů, překonávání kulturních bariér
- e) spolupráce s mezinárodními organizacemi a financování

3.2.3. Průběh rozhovorů, sběr a zpracování informací

Samotnému výzkumu předcházelo včasné oslovení všech respondentů na jaře 2019 před uskutečněním cesty do Keni. Všichni oslovení byli důsledně obeznámeni s kontextem výzkumu a jeho záměry. Jejich souhlas bylo kvůli vzdálenosti a nákladům spojeným s cestou do země nutné pořídit se značným předstihem a zjistit, zda budou ochotni se na výzkumu jako dotazovaní podílet. Po souhlasu všech oslovených, kteří reagovali na elektronickou korespondenci, došlo kvůli již zmíněné vzdálenosti ke sjednání osobní schůzky v přesně stanovený den. Následně, jak již bylo uvedeno kapitole 3.2., obdrželi adresáti okruhy otázek, na něž měli odpovídat, a písemnou žádost o souhlas s nahráváním. Místo setkání povětšinou určovali dotazovaní sami. Na místě schůzky všichni ještě jednou ústně souhlasili s předem domluveným pořízením zvukového záznamu poskytnutého rozhovoru, což stvrdili i podpisem připraveného formuláře s anotací výzkumu v angličtině. Vzor formuláře se nachází v příloze č. 1. Vyplněné formuláře s podpisy respondentů a samotné nahrávky jsou součástí osobního archivu autora. Průběh rozhovorů se nahrával až na jednu výjimku, kdy nebylo na základě interních nařízení možné nahrávku pořídit. Tato skutečnost byla rovněž známa předem, proto byl během rozhovoru pořízen zápis. Nahrané rozhovory v angličtině byly transkribovány. Veškeré transkripty i zápis se nacházejí v přílohách č. 10–15. Všechny rozhovory pro účely práce byly pořízeny v rozmezí 16. až 26. července 2019 v hlavním městě Nairobi.

3.2.4. Problematika zpracování transkripce

Transkripce rozhovorů byla doslovná a nekomentovaná (Hendl 1999: 152). Při rozhovorech se v několika případech stalo, že si u některých částí respondenti nepřáli, aby

byly pro potřeby výzkumu použity, nebo trvali na občasném vypnutí nahrávání. Toto přání respondentů výzkum respektoval. Docházelo rovněž k věcným doplňováním v místech, kdy se hovořilo k jiné tematické podotázce. To byly důvody, proč se při transkripci do redakce rozhovorů částečně zasahovalo a doplňky se tematicky přiřadily, aby byla výsledná podoba rozhovoru koherentní a tematicky přehledná (Vaněk 2007: 116–121).

Všichni respondenti transkripce rozhovorů po zpracování obdrželi, aby se mohli vyjádřit k jejich obsahu a korigovat případné chyby plynoucí z akustických problémů nebo věcných posunů. Po připomínkovém procesu a redakci byly transkripce definitivně zahrnuty jako relevantní, autentický zdroj informací.

3.2.5. Výčet respondentů

Následující výčet v základních obrysech představuje jednotlivé respondenty a subjekty, které výzkum v rozhovorech oslovil a již souhlasili s poskytnutím rozhovoru. Vzhledem k tomu, že respondenti vždy zastupovali konkrétní subjekt, se popis nevztahuje přímo k jejich osobě, nýbrž k instituci či spolku, ve kterém působí a o němž podávali informace. Pokud není v následující části uvedeno explicitně jinak v poznámkovém aparátu pomocí odkazu či citace, jsou v této části práce pro potřeby popisu využity informace přímo z pořízených rozhovorů.

Původně zamýšlený počet respondentů byl vyšší. Některé z oslovených subjektů ovšem nereagovaly ani na opakované včasné žádosti o poskytnutí rozhovoru.

Tamarind Language Services Ltd.

Agentura Tamarind Language Services¹² byla jedinou ze tří oslovených překladatelských a tlumočnických agentur, s jejímž zástupcem proběhl rozhovor. Pro potřeby výzkumu byla zvolena na základě doby působnosti na keňském trhu, nabídky služeb a recenzí potvrzujících důvěryhodnost a profesionalitu i mezinárodní standardy, k jejichž zachovávání se společnost explicitně zavazuje. Společnost Tamarind vznikla ve Stockholmu v roce 1989. V roce 2008 otevřela svou druhou pobočku v Nairobi. V současné době ovšem existuje pouze keňská pobočka, jelikož se agentura soustředí především na místní trh. Tým stálých zaměstnanců čítá deset lidí. Stálí zaměstnanci jsou zpravidla kvalifikovaní překladatelé, kteří mají vzdělání a zkušenosti i v dalších oborech. Jejich přednostní pracovní náplní nejsou

¹² V době pořízení rozhovoru v červenci 2019 se společnost jmenovala Tamarind Translations. V roce 2020 změnila název, který dále používáme i v této práci.

překlady ani tlumočení, ale koordinace zakázek, komunikace s klienty a kontrola kvality. Samotní překladatelé a tlumočníci jsou najímáni.

Rozhovor poskytl jednatel společnosti Theophan Marube. Ten je mimo jiné jedním z prvních absolventů Centra překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi. V příloze č. 18 se nachází kopie propagačního materiálu agentury z roku 2019.

Centre for Translation and Interpretation (CTI)

Centrum překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi je v porovnání se svými zahraničními protějšky velice mladé. Vzniklo v roce 2010¹³ jako první a dosud jediné pracoviště čistě translátologického zaměření ve východní Africe. Rozhovor poskytl jeden z vyučujících a vedoucích centra dr. Josephat Gitonga.

Detailní popis instituce je vzhledem k podrobnějšímu rozboru vzdělávání tlumočnicků v Keni součástí samostatné kapitoly 5.2.

East Africa Interpreters and Translators Association (EAITA)

Sdružení EAITA je obdobou českého spolku Jednota tlumočnicků a překladatelů (JTP). Je ovšem výrazně mladší. Vzniklo v roce 2015,¹⁴ kdy ho založilo původních deset členů. V roce 2016¹⁵ bylo registrováno keňskými vládními úřady jako oficiální profesní sdružení. Cílem sdružení je posilovat a chránit roli a zájmy překladatelů a tlumočnicků na východoafrickém trhu, prosazovat profesní etiku a co nejlepší pracovní podmínky. Sdružení se věnuje i vzdělávací činnosti, aby upozornilo na důležitost neustálého rozšiřování kvalifikace. Pořádá rovněž profesně zaměřené konference. Rozhovor pro výzkum poskytli dva z jeho zakládajících členů Salome Nduku a Alfred Mtawali. Působnosti sdružení se věnuje kapitola 4.1.

Oddělení konferenčních služeb OSN v Nairobi (DCS UNON)

Od roku 1996 se v Nairobi nachází jedno z hlavních sídel OSN s řadou agentur. Jako všechna ostatní sídla má i toto své vlastní tlumočnické oddělení podřízené konferenční organizační složce. Při analýze situace a výběru dotazů výzkum vycházel především z díla španělského translátologa a někdejšího stálého tlumočnicka při OSN J. Baigorriho (2004). Přímo v sídle OSN v Nairobi na otázky výzkumu odpovídal vedoucí tlumočnických služeb Pedro-José

¹³ Viz příloha č. 12.

¹⁴ History of EAITA. *EAITA* [online]. 2015 [cit. 4. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.eaita.org/history-of-eaita/>

¹⁵ Ibid.

Espinosa. Detailní popis tlumočení v nairobském sídle OSN (UNON) založený na poskytnutém rozhovoru a příslušných rešerších je součástí kapitoly 4.3.1.

Delegace Evropské unie v Keni

Vedle OSN má v Keni své přímé zastoupení i Evropská unie v podobě oficiální delegace. V zemi zaštiťuje především rozvojové projekty a politickou i ekonomickou spolupráci s Keňou. Významným počinem delegace je spolupráce s Africkou unií na zástítě Mise Africké unie v Somálsku (AMISOM), která se snaží intervenovat při mírových jednáních v somálských konfliktech. Agenda však zahrnuje i kulturní spolupráci. Otázky na zástupkyni organizace Beatrice Hongo, která poskytla rozhovor, měly tutéž bázi jako dotazy pro OSN. Bližší informace k delegaci se nacházejí v kapitole 4.3.3. Činnosti delegace týkající se dílčích aspektů tlumočení jsou součástí příslušných kapitol. Vzhledem k interním pravidlům delegace pro podávání informací, která nahrávání povolují pouze s platnou novinářskou akreditací, je z tohoto sezení k dispozici zápis, s jehož obsahem a zněním respondentka souhlasila. Originál se nachází v osobním archivu autora, přepis v příloze č. 19.

Translators Without Borders (TWB)

Překladaelé bez hranic je americká nezisková organizace, jejíž kořeny sahají do Francie. Tam původně v roce 1993 vznikla jako Traducteurs sans Frontières.¹⁶ Hlavním cílem organizace je překonávat jazykové bariéry během humanitární a rozvojové pomoci, kde je komunikace klíčem k efektivitě. Mimo Afriku je organizace činná např. v Bangladéši a během posledních let rovněž na zvláštní misi v Řecku kvůli migrační krizi. Základní práce TWB tkví v distribuci informací přeložených ve srozumitelné formě do místních jazyků, budování sítě školených komunitních tlumočnicků a v širší působnosti rovněž zvyšuje povědomí o problematice jazykových bariér po celém světě. Nad tento rámec pracovníci TWB vedou či zaštiťují řadu úzce profilovaných projektů zaměřených na efektivní komunikaci. Organizace zásadním způsobem přispívá ke zvyšování významu komunitního tlumočení.

Keňská pobočka TWB byla založena v roce 2012 v Nairobi. Rozhovor poskytl vedoucí školitelů a koordinátor Paul Warambo. Detailní informace a rozbor jejího působení se nacházejí v kapitole 6.3.

¹⁶ *Translators Without Borders* [online]. 2020 [cit. 4. 8. 2020]. Dostupné z: <https://translatorswithoutborders.org/about-us/>

Goethe-Institut v Nairobi

Celosvětová síť tohoto německého obecně prospěšného spolku má za úkol podporovat výuku němčiny, šířit povědomí o německé kultuře a posilovat vědeckou a kulturní spolupráci Německa se zeměmi, kde je zastoupen. Na Goethe-Institut v Nairobi se výzkum obrátil i z důvodu, že jeho pražská pobočka zajišťuje vedle jazykové výuky i tlumočnický s němčinou. Nabízelo se proto srovnání v oblasti poskytovaných služeb.

V nairobské pobočce institutu poskytla rozhovor vedoucí jazykové sekce Irene Bibi.

3.3. Práce s archivními a kurikulárními zdroji

V rámci výzkumu byl využit i potenciál místních do velké míry jedinečných písemných pramenů. Cenné materiály se podařilo nalézt v National Library of Kenya, McMillan Memorial Library, hlavní knihovně kampusu Univerzity Nairobi a především v repozitáři prací Centra překladatelství a tlumočnictví. Pro přístup k univerzitním fondům, interním dokumentům apod. bylo nutné oficiální povolení, jehož kopie se nachází v příloze č. 17. Žádost o něj byla vyřízena osobně v zahraniční kanceláři UONB po předložení cestovního pasu autora, mezinárodního studentského průkazu a anotace výzkumu s potvrzením sekretariátu ÚTRL. Jeho udělení znamenalo možnost zařadit mezi zdroje širokou škálu jedinečných archivních a písemných pramenů, které nejsou digitalizované a v České republice či v jiných evropských zemích jsou tudíž nepřístupné nebo přístup k nim vyžadoval osobní prezentaci výzkumu a prezenci jako ověření totožnosti. Přístup k fondům zbylých zmíněných institucí nebyl omezen legislativně ani zvláštními vyhláškami týkajícími se cizinců. Pro přístup bylo nutné při každém vstupu uhradit pouze manipulační poplatek a prokázat se cestovním pasem.

Všechny využití zdroje z těchto institucí jsou součástí příloh a bibliografie této práce.

4. Analýza tlumočnického trhu v Keni

Při letmém pohledu na tlumočení v Keni na základě volně dostupných dat pro komerční účely a při jejich srovnání s jinými geografickými oblastmi nelze vysledovat zásadní odlišnosti. V zemi, která se stabilně vyvíjí, je jako jinde na světě stěžejní konferenční tlumočení, jež má za cíl zajistit komunikaci na vysoké mezinárodní či globální úrovni mezi konkrétními ekonomickými, politickými a společenskými subjekty.

Z vyhodnocení řady místních aspektů ovšem vyvstává předpoklad, že situace bude mnohem komplexnější a mít vlastní specifika. Následující kapitoly obsahují ucelený výklad a vyhodnocení místních poměrů v praktickém fungování tlumočnického trhu, potažmo mezikulturní komunikace. Obsah kapitol se opírá o usouvztažnění nasbíraných dat a empirických poznatků, které vzešly jako prvotní výstupy výzkumu. Pokud není explicitně v poznámce pod čarou uveden jiný zdroj, čerpá popis z empirických dat shromážděných během aktivní fáze šetření přímo v Keni.

4.1. Současnost tlumočení a stav profese

Otázky týkající se poptávky po tlumočnických službách výzkum směřoval především přímo na jejich poskytovatele, tj. konferenční tlumočníky, agentury a profesní spolky, které tlumočníky sdružují.

V práci již bylo naznačeno základní dichotomické dělení na konferenční a komunitní tlumočení. Tato dichotomie je pro určení poptávky v Keni stěžejní. Agentury a tlumočníci při své běžné praxi přijímají zakázky z obou těchto velkých oblastí (Marube 2019). Dle vyjádření respondentů je mnohdy komplikované či sotva možné pokrýt veškerou poptávku po tlumočnických službách. Hlavním problémem přitom není kvalifikace tlumočnicků, nýbrž jejich dostupnost. Při rozdělování či přijímání některých zakázek zahrnujících především sféru komunitního tlumočení je zároveň nutné zohlednit kulturní aspekty, které v regionu hrají dominantní roli (viz 6.4.1. a 6.4.2.). Odrážejí se totiž nevyhnutelně i na poskytování a samotném výkonu tlumočnických služeb. V důsledku tyto specifické kulturní aspekty jako významný faktor ovlivňují vztah nabídky a poptávky (Marube 2019).

Hlavní obory, které vyžadují konferenční tlumočení, jsou obchod a diplomacie. Situace je tudíž podobná té na západě. Zdravotnictví, soudní systém a orgány státní správy pak v Keni poptávají téměř výhradně komunitní tlumočení (Marube 2019; Warambo 2019).

V roce 2019, kdy výzkum proběhl, v Keni existovala jediná v zemi původní profesní organizace, která sdružuje profesionální tlumočníky a překladatele: East Africa Interpreters and Translators Association (EAITA). Její základní popis se nachází v kapitole 3.3. Tato kapitola však nepokrývá výhradně činnost této profesní organizace, nýbrž i profesní organizaci keňských a východoafrických tlumočnicků v obecné rovině.

Asociace EAITA se sídlem v Nairobi je vedená v keňských vládních registrech jako nezávislé profesní sdružení fyzických osob. Vznikla jako podpůrná profesní organizace pro tlumočníky a překladatele nejen v Keni, ale v celé východní Africe, což oficiálně udává i její název. V červenci 2019, kdy proběhl rozhovor se dvěma zakládajícími členy Salome Nduku a Alfredem Mtawalim, pocházeli členové dle jejich výčtu mimo Keňu rovněž z Demokratické republiky Kongo, Rwandy, Tanzanie a Burundi. V té době asociace čítala celkově zhruba osmdesát členů na všech úrovních trojstupňového členství. Dvě desítky zakládajících členů toto tempo růstu od založení v roce 2015 vítají. Dle jejich názoru je *„žádoucí tlumočníky a překladatele sdružovat a vytvářet povědomí o jejich práci, jejíž význam bývá ve východní Africe nedoceněn či nepochopen“*¹⁷ (Nduku, Mtawali 2019). Toto v rozhovorech nezávisle potvrdili i další respondenti výzkumu.

Hlavním cílem asociace je tudíž hájit zájmy překladatelů a tlumočnicků a pozitivně působit na tržní prostředí a konkurenci. Jedním z hlavních cílů asociace je podněcovat členy i k rozšiřování kvalifikace a dodržování a prosazování vysokých standardů tlumočení. Zároveň s tím asociace slouží jako platforma pro sdílení zkušeností, podkladů nebo zakázek. Sdílení podkladů především v podobě glosářů však není centrálně řízeno a neexistuje žádná oficiální databáze s interním přístupem, kde by členové mohli své dokumenty dobrovolně sdílet.¹⁸ S tím, jak bude organizace růst, ovšem není vyloučeno, že v tomto ohledu dojde ke změnám (Nduku, Mtawali 2019).

Jak již bylo zmíněno výše, členství v EAITA má tři stupně: běžné, akreditované a studentské. O běžné členství se může ucházet osoba, která prošla formálním vzděláním v oboru translatologie či filologie. Tento přístup by však byl v místních poměrech velmi restriktivní, a proto se mohou o členství ucházet i osoby, které mají univerzitní vzdělání v jiných oborech a v oboru tlumočnictví (či překladatelství) doložitelnou praxí s odpovídajícími referencemi od klientů. Pro všechny uchazeče o běžné členství – s formálním vzděláním i bez

¹⁷ Překlad veškerých citací z rozhovorů je náš vlastní.

¹⁸ Česká profesní organizace JTP glosáře, které členové poskytnou, naopak centrálně ukládá a dává k dispozici svým registrovaným členům.

Viz: Terminologická databáze. JTP [online]. [cit. 5. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.jtpunion.org/K-profesi/Terminologicka-databaze>

něj – bez výjimky platí podmínka minimálně dvou let aktivní praxe s referencemi. Přínosné je i doporučení některého ze stávajících členů asociace. Další podmínky pro podání žádosti o běžné členství stanoveny nejsou. Běžným členstvím musí projít každý uchazeč, jelikož asociace nepřipouští přímé akreditované členství. Běžní členové a studenti nemají hlasovací práva. Členství ve všech kategoriích je zpoplatněno částkou 3000 keňských šilinků ročně (Nduku, Mtawali 2019).

Chce-li běžný člen svůj status v asociaci povýšit a mít podíl na rozhodovacích procesech, může zažádat o oficiální akreditaci, která se koná třikrát do roka. Akreditace probíhá formou zkoušky pod dohledem již akreditovaných členů. Jedná se o pohovor a zkoušky založené na KT a ST mezi jazyky, které uchazeč udává jako své kombinace. Toto akreditační tlumočení se z tematického hlediska netýká žádných úzce profilovaných odborných oborů, k nimž jsou potřeba důsledné rešerše a příprava. U člena, který se o akreditaci uchází, se vedle věrnosti a úplnosti tlumočení hodnotí i užití tlumočnických technik a strategií. Akreditace je zpoplatněna částkou 3000 šilinků (Nduku, Mtawali 2019).

Důležitou aktivitou asociace je pořádání mezinárodní konference AITCO (Africa International Translation Conference). Konference zve řečníky a účastníky nejen z regionu východní Afriky, ale cílí i na profesionální tlumočníky, překladatele a translatology z Evropy i jiných částí světa. Ve dnech 7. a 8. února 2020 proběhl druhý ročník AITCO v tanzanském městě Arusha. První ročník se konal v Nairobi v únoru 2019 s delegáty z více než patnácti zemí. Ze zemí mimo Afriku na prvním ročníku vystoupili řečníci ze Spojených států, Nizozemska, Švýcarska, Španělska, Polska, Rumunska a Brazílie (Nduku, Mtawali 2019).

Asociace EAITA není jedinou entitou, která se stará o sdružování tlumočnicků. V této souvislosti je třeba zmínit i agenturu Tamarind Language Services. V zájmu zvyšování kvalifikace tlumočnicků a zlepšování povědomí o oboru společnost každý rok pořádá Tamarind Linguist Forum, kam zve zavedené profesionální tlumočníky z Keni a celé východní Afriky, aby podnítila výměnu zkušeností a všestranně prospěšnou spolupráci (Marube 2019). Na konferenci přednášejí i vyučující Centra překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi (Marube 2019; Gitonga 2019). Tato událost je však rozsahem výrazně menší. Zástupci Tamarindu se zároveň účastní konference AITCO (Marube 2019).

Z rozhovorů vyplynulo, že tlumočníci, popř. překladatelé, v Keni mezi sebou udržují čilé kontakty a mají tendenci se organizovat s cílem zlepšovat v regionu pracovní podmínky, profesionální standardy a profesní etiku.

4.2. Konferenční tlumočení

Vzhledem ke skutečnosti, že Keňa je nejsilnější regionální ekonomikou a prezentuje se jako brána do východní Afriky a sídelní země kanceláře OSN, láká do země investory a zahraniční kapitál. To zajišťuje stabilní a vysokou poptávku po konferenčním tlumočení na velkých mezinárodních sympoziích, vysokých politických či obchodních jednáních.

Dominantní a výrazně preferovanou formou tlumočení – jak je obecně vzato běžné na západě – je simultánní tlumočení, které výrazně dynamizuje komunikaci a šetří čas. Na konferencích s několika jazyky a desítkami delegátů se jedná o jedinou proveditelnou formu tlumočení. Simultánnímu tlumočení dávají značnou přednost i agentury, které ho klientům cíleně doporučují. Dle vyjádření kanceláře Tamarind Language Services oni i konkurence na klienty apelují, aby si během konferencí připláceli za technické zázemí pro ST i nutný počet tlumočnicků (Marube 2019). Je běžné, že zavedená agentura vedle tlumočnicků zajišťuje svou vlastní tlumočnickou techniku i její obsluhu. Menší agentury zajišťují techniku u svého smluvního subdodavatele, což je v konkurenci značně znevýhodňuje. Zaměříme-li se přímo na případ společnosti Tamarind Language Services, ta při zajišťování konferenčního tlumočení nabízí k dispozici i vlastní technické zázemí, je-li po něm poptávka (Marube 2019).

Konsekutivní tlumočení se využívá výrazně méně. Týká se především bilaterálních jednání, kde je zapotřebí jen jeden jazykový pár. Od tlumočnicků se přesto očekává kompetence i v této disciplíně, ač se s ní v praxi setkávají jen u zakázek pro malé subjekty nebo jako s doprovodným tlumočením, kdy ho nadto velice často nahrazuje šušotáž (Marube 2019).

Pomineme-li formy tlumočení, jsou dalšími hojně poptávanými službami soudní a již zmíněné bilaterální tlumočení v různých oblastech. Dle vyjádření respondentů i řešerů z dostupných zdrojů vykazuje soudní tlumočení v Keni svým charakterem ve většině případů takřka výhradně rysy komunitního tlumočení (viz 6.2.1.). Společnost Tamarind rovněž zajišťuje tlumočnický keňského znakového jazyka (Marube 2019).

Tlumočení pro konferenční účely poptávají především ekonomické subjekty a investoři. Jedná se o velké keňské či zahraniční firmy, které v zemi pořádají např. výroční valné hromady, kde jsou přítomni účastníci s různými jazyky.

Ač je konferenčnímu tlumočení pro mezinárodní organizace působící v Africe vyčleněna vlastní kapitola, je nutné předeslat, že jednotlivé agentury OSN i další mezinárodní subjekty poptávají tlumočení i zcela nezávisle na interních strukturách svých vlastních organizací, které tlumočení zajišťují prvořadě na jednáních přímo v jejich sídlech. Jak již bylo uvedeno a bude blíže rozvedeno (viz 4.3.1.), kancelář OSN v Nairobi má své vlastní

tlumočnické oddělení. Toto oddělení ovšem zajišťuje tlumočení přímo na jednáních či zasedáních organizovaných v samotném komplexu UNON, které pořádají příslušné orgány OSN. Tlumočníci s akreditací OSN jsou dále vysíláni i na konference se spoluúčastí OSN (Espinosa 2019).

Potřebuje-li konkrétní agentura OSN zajistit tlumočení na konferenci, kterou organizuje mimo UNON, může rovněž poptávat tlumočnické služby u místních agentur či ověřených tlumočnicků na volné noze (např. u členů AIIC), či tlumočnicků akreditovaných přímo u UNON (Marube 2019; Espinosa 2019). Další organizace, které v Keni pravidelně poptávají tlumočnický na své výroční konference, avšak i na komunitní tlumočení, jsou např. USAID, Světová banka a Interpol.

Prvně dva z posledně zmíněných subjektů i řada dalších pořádají tematické workshopy (např. hospodaření s vodou, udržitelné zemědělství, prevence malárie), kam bývají přizváni i zástupci místních komunit, jimž se tlumočí (Marube 2019). Dle zjištěných informací bývá zvykem zajistit tlumočení mezi pořadateli užívajícími takřka výhradně angličtinu a místními hovořícími svým jazykem. Jedná se o tlumočení, které nese komunitní i konferenční prvky zároveň. Nelze ho proto označit za komunitní tlumočení dle definic zavedených na západě (viz 6.1.). Jelikož tyto konference nepořádají vládní úřady, neuplatňuje se zažitý administrativní přístup, že jsou angličtina či alternativně svahilština hlavními jazyky komunikace bez nasazení tlumočení. Organizátoři podobných osvětových událostí si od tlumočení do místních jazyků slibují mnohem vyšší efektivitu komunikace, vyšší interakci a předání informací v podobě blízké smýšlení místního obyvatelstva (Warambo 2019).

Tlumočení poptávají rovněž velvyslanectví, především v případě, že je jedním z jednacích jazyků svahilština (Marube 2019).

Shrňme-li typy klientů, kteří konferenční tlumočení poptávají, jedná se o firmy, investory, mezinárodní rozvojové agentury, neziskové organizace, diplomatické sbory či mise a ambasády.

Při zajišťování konferenčního tlumočení se důkladně dbá na dodržování oficiálně uznávaných mezinárodních standardů a norem platných například u OSN či jak je formuluje AIIC.¹⁹ Renomované agentury dle svých explicitních vyjádření apelují na nutnost mít na konferenci, kde se využívá ST, v jedné kabině dva tlumočnický, aby se dala zajistit po celý její průběh adekvátní kvalita tlumočení (Marube 2019).

¹⁹ AIIC and ISO Standards. *AIIC* [online]. [cit. 16. 8. 2020]. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/profession/standards>

Jako aspekt ovlivňující kvalitu tlumočení se z pohledu agentur rovněž vnímá i problematika retouru. Dle respondentů výzkumu je velice běžné, že tlumočníci jsou okolnostmi přímo na konferenci nuceni tlumočit i do jazyka, který nepovažují za svůj aktivní cizí jazyk (Marube 2019; Nduku, Mtawali 2019). Agentury se obecně snaží o to, aby tlumočníci tlumočili primárně do své mateřštiny. Otázka mateřského jazyka je ovšem v Keni i dalších východoafrických zemích značně složitá a u velké části populace nejasná. O tomto dílčím tématu již bylo pojednáno v kapitole 2.2.4.

4.2.1. Poptávka jazyků a jazykový režim

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, s rostoucím ekonomickým významem Keni přicházejí investoři ze zemí, kde se hovoří významnými světovými jazyky. Pro potřeby mezinárodní komunikace Keňa do velké míry těží ze skutečnosti, že je jejím úředním jazykem angličtina. Většina konferencí a mezinárodních událostí ovšem probíhá ve vícejazyčném režimu, kde je nezbytné zajistit tlumočení. Nejpoužívanějšími konferenčními jazyky jsou vedle angličtiny ještě francouzština, portugalština, španělština, arabština a svahilština. Méně častěji se na konferencích objevují němčina a ruština (Marube 2019).

Solitérním fenoménem posledních let je poptávka po čínštině. Ta vychází ze skutečnosti, že nejen v Keni, ale celé Africe výrazně roste čínská ekonomická expanze. Keňa zažívá nejen příliv čínských investic, ale také pracovníků, kteří v zemi vedou developerské projekty. Dle studie Johns Hopkins University se v roce 2018 v Keni nacházelo 9131 čínských pracovníků.²⁰ Tím roste i poptávka po zajištění tlumočnicků, kteří by čínštinu ovládali. Dle respondentů začala poptávka po tlumočení s čínštinou výrazně růst po roce 2015 a je žádané především při oficiálním zakládání a spouštění nových projektů s významnou čínskou účastí (Marube 2019). Na počátku tohoto dnes již dlouhotrvajícího trendu bylo nemožné najmout v Keni tlumočníka s čínštinou a na konference dojížděli výhradně čínští tlumočníci (Marube 2019). Nyní jsou ovšem první keňští tlumočníci, kteří jsou dle respondentů výzkumu schopní tlumočit z čínštiny i do ní, a to nejen v kombinaci s angličtinou, ale i svahilštinou (Marube 2019; Gitonga 2019). Tito tlumočníci jsou obvykle absolventy studijních programů na čínských univerzitách v rámci oficiálních vládních projektů pod záštitou čínské diplomacie (Gitonga 2019). Otázce jejich kvalifikace a formální tlumočnické průpravy se ovšem tento výzkum

²⁰ Number of Chinese workers in Africa by the end of year (includes both contracted projects and labor services). *Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research Initiative*. [online]. Poslední revize 19. 2. 2020 [cit. 5. 8. 2020]. Dostupné z: http://www.sais-cari.org/s/LaborData_19Feb2020.xlsx

nevěnuje – jedná se o úzce zaměřené téma, které lze rozpracovat v samostatné studii, pro niž se příslušnými metodami získají relevantní data. Tlumočnictví v kombinaci čínštiny s angličtinou lze studovat i v Centru překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi (5.2.1).

Místním specifikem je v Keni vysoká poptávka po tlumočení se somálštinou. Konferenční tlumočení, které je nedílnou součástí vyjednávacího procesu v komplikované politické situaci v sousedním Somálsku, je proto nezbytné. Probíhá pod záštitou mise AMISOM a OSN. Ačkoliv se ústředí mise nachází v Mogadišu, je pro bezpečnost delegátů nutné, aby v některých případech Keňa jako jedna z hlavních účastnických zemí zajistila zázemí pro konkrétní konference a vyjednávání (Marube 2019).

Na rozdíl od dalších zmíněných jazyků s sebou však somálština nese problém vysoké geografické stratifikace. Tento aspekt se v afrických poměrech musí brát na zřetel jako přirozená a nedílná součást přípravy na tlumočení, včetně toho konferenčního. Tlumočení se somálštinou je rovněž typickým případem, kdy je často nevyhnutelné využít retour – tlumočníci jsou v naprosté většině rodilí mluvčí somálštiny a angličtina i svahilština, do kterých se především tlumočí, pro ně jsou aktivní cizí jazyky (Marube 2019). Ze sociologického hlediska se obvykle jedná o somálské imigranty v Keni (Marube 2019; Warambo 2019). Bližší výklad k tlumočení pro misi AMISOM se nachází v kapitole 4.3.3.

Z hlediska konkrétních jazykových kombinací je nutné zdůraznit, že se na konferencích hojně tlumočí mezi dvěma světovými jazyky, např. EN–FR, EN–ES, EN–PT. Rovněž se obvykle tlumočí dle kombinací typických pro Africkou unii, a to mezi jejími oficiálními jazyky, např. FR–PT. Orgány přidružené AU v Keni pořádají řadu jednání, kde jsou tyto kombinace běžné.

Dle výpovědí respondentů naopak není v Keni obvyklé na vysoké konferenční úrovni tlumočit v kombinaci EN–SW, což opět pramení z tamějšího dominantního postavení angličtiny jako komunikačního jazyka (Marube 2019; Gitonga 2019). Objeví-li se na konferenci svahilština jako jeden z jazyků přítomných delegátů, platí snaha zajistit mezi ní a dalšími jazyky přímé tlumočení bez pilotáže, dovoluje-li to kapacita. Není-li k dispozici tlumočník s žádoucí kombinací (např. SW–PT), přistupuje se k režimu, kdy ve většině případů slouží jako pilotní jazyk angličtina nebo francouzština (např. SW–EN–PT a zpět). Tento vzorec ovšem platí i na jednáních, která probíhají i čistě mezi původně evropskými jazyky, např. pilotáž v konstelaci FR–EN–PT (Marube 2019).

Pomineme-li rostoucí poptávku po čínštině a specifickou poptávku po somálštině, pak výše uvedená současná jazyková poptávka na trhu s konferenčním tlumočením v Keni nepopíratelně koreluje s někdejší koloniálním uspořádáním Afriky a skutečností, že kdysi

vzniklé státy po vyhlášení nezávislosti povětšinou přijímaly úřední jazyky své někdejší koloniální správy.

4.2.2. Pracovní podmínky a technické zázemí

Agentury se dlouhodobě snaží prosazovat a pro své tlumočníky zajišťovat co nejlepší pracovní podmínky. Jak již bylo zmíněno, na všech rovinách dbají na mezinárodně uznávané normy, jak je definuje asociace AIIC,²¹ kterými se vědomě zaštiťují (Marube 2019).

Základním kritériem najímání tlumočnicků pro potřeby zákazníků jsou jejich mateřské jazyky, aby po většinu konference či během celého průběhu tlumočili právě do nich. Týmy se proto primárně sestavují podle této zásady. Je zde tudíž jasná paralela s metodou uplatňovanou i v tlumočnických odděleních institucí EU, kdy většina tlumočnicků tlumočí pouze do svého mateřského jazyka, resp. jazyka A dle definic AIIC.²² Jak ovšem respondenti připustili, ne vždy se podaří tuto zásadu dodržet (Marube 2019; Nduku, Mtawali 2019). Tlumočnickovi proto musí jasně deklarovat své aktivní cizí jazyky, do kterých je schopen adekvátně tlumočit.

Další již zmíněná zásada pro zajištění ST je obsazovat kabiny standardním počtem dvou tlumočnicků pro jazykový pár, aby se mohli pravidelně střídát. I zde je rozhodujícím kritériem mateřský a aktivní cizí jazyk. Je-li konference dvojjazyčná, platí snaha ideálně obsadit kabinu tlumočnicků, kteří mají v téže jazykové kombinaci odlišné mateřské jazyky (Marube 2019).

Nedílnou součástí adekvátních pracovních podmínek je i pečlivá příprava před konferencí, tzv. přípravné strategie (Gile 2009: 144–145). Za tímto účelem tlumočníci či samotné agentury apelují na klienty, aby včas dodávali nutné podklady ke zpracování glosářů, pochopení kontextu atd. Argumentují dodržováním žádoucích norem pro zajištění kvality. V konkrétním případě společnosti Tamarind Language Services úkol obstarat podklady připadá produktovým manažerům, kteří fungují jako styčné osoby mezi klientem a tlumočníky. Ihned po nalezení vhodných tlumočnicků a potvrzení zakázky po klientech žádají zasílání důležité dokumentace, kterou předávají tlumočnickům (Marube 2019). Nebývá zvykem, že by tlumočníci, jsou-li najatí agenturou, oslovovali klienty přímo a žádali po nich podklady. Platí, že u naprosté většiny zakázek tlumočníci nutné podklady s dostatečným předstihem obdrží (Marube 2019; Nduku, Mtawali 2019). V krajních případech podklady obdrží až na místě v den konání konference. Zároveň platí, že si takto na poslední chvíli poskytnuté

²¹ Guidelines. AIIC [online]. 2019 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/profession/guidelines>

²² Odkaz na klasifikaci pracovních jazyků v kapitole 5.2.3.

materiály, které bývají označeny za důvěrné, nemohou nahrát do svých elektronických zařízení a v případě tiskovin nesmí pořizovat fotografický materiál (Nduku, Mtawali 2019). Ihned po skončení tlumočení je musí odevzdat příslušnému organizátorovi. Tento přístup se uplatňuje na důvěrných jednáních firem či diplomatických sborů. Tlumočníci i agentury se rovněž dle zásad tlumočnické etiky zavazují k mlčenlivosti (Marube 2019).

Samostatnou kategorií je zajišťování tlumočnické techniky. Tamarind je případem agentury, která normované kabiny, techniku i její obsluhu během průběhu konference zajišťuje. Kabiny společnosti odpovídají normě ISO 4043.²³ Dle tvrzení Theophana Marubeho (2019) se na místním trhu jedná o značnou konkurenční výhodu, jelikož některé jiné agentury zajišťují pouze tlumočníky a techniku obstarávají u jiného dodavatele. Toto tvrzení mohl výzkum ve výsledku ověřit pouze rešerší na webových stránkách dalších místních agentur – žádná další ani po opakovaném oslovení nereagovala na žádost o poskytnutí rozhovoru. Po rešerši jsme v Nairobi našli pouze dvě další agentury, které dle informací na svých stránkách zajišťují spolu s tlumočníky i techniku nutnou pro simultánní tlumočení, nebo ji samostatně pronajímají.²⁴ Ani tyto agentury však na opakované žádosti o rozhovor a další dotazy nereagovaly, proto odkazujeme na jejich webové stránky. Z těchto vyjmenovaných důvodů proto nelze ve věci vyvozovat jednoznačné závěry.

Všechny nalezené překladatelské a tlumočnické agentury, které jsou zároveň s odkazem na své webové stránky uvedené na seznamu v příloze č. 4, deklarují sídlo v hlavním městě Nairobi. Lze proto hovořit o nerovnoměrném rozložení, které přímo koreluje s rolí Nairobi jako společenského, politického a ekonomického centra země.

4.3. Tlumočení pro mezinárodní organizace

Z proběhlých rozhovorů vyplynulo, že mezinárodní organizace a jim přidružené orgány jsou v Keni důležitým zadavatelem zakázek. Zároveň však některé z nich disponují svými interními tlumočnickými službami, které zajišťují tlumočení mezi jejich oficiálními jazyky. V zájmu dodržování standardů se rovněž aktivně odvolávají na dodržování mezinárodních norem (AIIC) nutných pro zajištění podmínek pro adekvátní kvalitu tlumočení. Náplň tlumočnické práce se v jejich případě týká primárně konferenčního tlumočení. Výjimkou není ani oblast tlumočení komunitního, pro jehož účely se tlumočení objednává u třetích stran

²³ Příloha č. 16.

²⁴ *Seamless Events* [online]. [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://seamevents.com/language-translation-and-interpretation-services-company-in-nairobi/interpretation/simultaneous-interpretation-equipment-rental/>
Kenn and Associates [online]. [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.kennassociates.co.ke/equipments>

– u agentur nebo přímo u tlumočnicků na volné noze.

Následující kapitoly se věnují aspektům tlumočení pro vybrané mezinárodní organizace, které v Keni nebo v regionu významně působí. Výzkum se snažil postihnout případná specifika, která platí pro Keňu, potažmo v obecnější rovině pro východní Afriku.

Zároveň je nutné na základě dat a informací shromážděných i pro tento výzkum otevřeně prohlásit, že téma tlumočení pro různé mezinárodní organizace v Africe bez ohledu na zeměpisnou lokaci je velmi obsáhlé a vydalo by na jednotlivé případové studie, a to i s důrazem na konkrétní aspekty, které by byly součástí širšího bádání.

4.3.1. Kancelář OSN v Nairobi

Tlumočnické služby v rámci Kanceláře OSN v Nairobi (UNON) zajišťuje Oddělení konferenčních služeb (DCS) podřízené centrálnímu Oddělení řízení konferenčních služeb a valného shromáždění (DGACM). Součástí DCS UNON je i kancelář vedoucího tlumočnicků. Stálí akreditovaní tlumočníci u UNON zajišťují tlumočení mezi šesti oficiálními jazyky organizace přímo na plenárních zasedáních a schůzkách v budovách OSN. Se značným předstihem si lze však najmout tlumočnický OSN i pro konference mimo areál OSN za předpokladu, že zadavatel dodrží již zmíněné normy stanovené sdružením AIIC, na něž se UNON otevřeně odkazuje.²⁵ Konference mimo kanceláře OSN ovšem v drtivé většině organizuje příslušný orgán či agentura pod záštitou DCS a normy jsou proto bez problémů dodržovány (Espinosa 2019). Tyto procesní postupy a samotná organizace tlumočnických služeb v Nairobi se nijak neliší od praxe dalších kanceláří v New Yorku, Vídni a Ženevě. V době výzkumu a samotné návštěvy sídla v červenci 2019 pracovalo v UNON dvacet stálých tlumočnicků akreditovaných s příslušnými jazykovými kombinacemi úředních jazyků (Espinosa 2019).

Dle informací uvedených v rozhovoru s vedoucím tlumočnicků Pedrem Espinosou (2019) je běžné, že jeden stálý tlumočnický vícekrát do roka pracuje i v jiném sídle OSN či plánovaných konferencích zcela mimo ně. Dále bylo dle jeho vyjádření při OSN v Nairobi akreditováno 106 tlumočnicků²⁶ na volné noze, které si agentury spadající pod UNON přes DCS najímají na dílčí schůzky a kteří působí jako podpůrný tým stálých tlumočnicků.

²⁵ DCS UNON [online]. 2020 [19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://dcs.unon.org/service-request-procedures#collapse-vbp-accordion-245-1>

²⁶ Stav ke dni 25. 7. 2019.

Chce-li tlumočnick pro OSN pracovat, musí projít standardizovaným výběrovým řízením. Pro výběr stálých tlumočnicků na hlavní pracovní poměr a tlumočnicků na volné noze se tento proces v některých aspektech liší. Stálí tlumočnicki jsou vybírání centrálně kolegiem vedoucích tlumočnicků a jejich spolupracovníků ze všech kanceláří OSN. Základním kritériem pro výběr do akreditačního procesu je znalost minimálně tří úředních jazyků OSN či dvou, je-li jedním z nich čínština nebo arabština (Espinosa 2019). Výběrové řízení odvíjející se od konkrétních jazykových kombinací se běžně koná každé dva až tři roky. To však platí pouze v případě, je-li potřeba do budoucna zajistit nové stálé tlumočnicky či doplnit stavy. Výběrové řízení na pozici stálých tlumočnicků se koná centrálně z důvodu neměnných kombinací pracovních jazyků a totožné pracovní agendy ve všech sídlech OSN. Z tohoto důvodu může být práce jednoho tlumočnicka během roku rozvržena do více sídel. Úspěšnost uchazečů o akreditaci na hlavní pracovní poměr je pouhých 10 % (Espinosa 2019).

Tlumočnicki na volné noze neprocházejí centrálním výběrem. V případě UNON se uchazeči akreditují přímo pod dohledem kanceláře vedoucího tlumočnicků a jeho podřízených. Výběrové řízení se vypisuje dle aktuální potřeby. Alternativně se uchazeči mohou hlásit na základě doporučení tlumočnicků již akreditovaných a aktivně pracujících pro OSN či instituce EU i mimo oficiální termíny, nejsou-li vypsány. Dle tvrzení Espinosy (2019) je toto propojení tlumočnicků pracujících pro mezinárodní instituce jedním ze způsobů, který usnadňuje výběr tlumočnicků na volné noze pro případnou akreditaci. Akreditační zkouškou ovšem musí projít všichni uchazeči bez ohledu na doporučení. Další alternativní způsob nábory nových tlumočnicků na volné noze, je-li málo zájemců, je aktivní oslovení tlumočnických oddělení ostatních mezinárodních organizací či organizací ve strukturách OSN v Africe, které samy tlumočnicky pro vlastní potřeby akreditují. To se týká například Hospodářské komise OSN pro Afriku (UNECA) v Addis Abebě. Tamější tlumočnicki na volné noze jsou u této komise OSN sice již akreditováni, pro potřeby tlumočení pro hlavní sídlo OSN musí ovšem složit vlastní zkoušku. Tlumočnicki na volné noze při UNON jsou na rozdíl od svých kolegů na hlavní pracovní poměr akreditováni výhradně pro jeho potřeby a v rámci sídel OSN mohou dle platných pravidel se svou akreditací tlumočit pouze tam (Espinosa 2019).

OSN hraje v Keni důležitou roli i z hlediska kvalifikace a vzdělávání tlumočnicků. V roce 2015 proběhl v Nairobi program stáží pro tlumočnicky různých kombinací s angličtinou, arabštinou, francouzštinou a ruštinou. Uchazeči prošli výběrovým řízením zaměřeným na jazykové a stěžejní tlumočnické i komunikační kompetence. Úspěšní kandidáti absolvovali několikaměsíční intenzivní kurz zaměřený na praktické tlumočení ve vyčleněných němých kabinách pod dohledem stálých tlumočnicků. Úspěšní absolventi stáže, kteří v průběhu stabilně

plnili požadavky na žádoucí kritéria tlumočnického výkonu, byli po absolvování akreditování jako tlumočníci na volné noze u kanceláře OSN Nairobi. Tím se pro potřeby kanceláře doplnily stavy tlumočnicků na žádoucí úroveň, aby se dalo bez problémů zajistit tlumočení mezi všemi pracovními jazyky a plně obsazovat termíny (Espinosa 2019).

Vyjma tohoto konkrétního příkladu je sídlo OSN v Nairobi součástí významných akademických projektů s cílem vzdělávat profesionální tlumočníky pro potřeby Afriky (viz kapitola 5). UNON stálo i u vzniku Centra překladatelství a tlumočnictví (CTI) Univerzity Nairobi v roce 2010. Autorem prvního systematického projektu, který se věnoval popisu situace ve vzdělávání tlumočnicků v Africe a který představil vlastní návrhy pro zefektivnění vzdělávání, byl v letech 2007 a 2008 Noël Muylle (viz 5.2).

Oficiálně se ve všech kancelářích OSN tlumočí pouze mezi šesti úředními jazyky organizace (AR, EN, ES, FR, RU, ZH). Výzkum proto zajímalo, zda se konkrétně v UNON objevují výjimky, např. tlumočení se svahilštinou, která je v Keni úředním jazykem.

Dle informací od Pedra Espinosy (2019) se na žádných valných shromážděních a velkých zasedáních OSN netlumočí do jiných než úředních jazyků, i kdyby je tlumočníci aktivně ovládali. Zároveň však striktně neplatí, že by se na půdě OSN v Nairobi do dalších jazyků netlumočilo vůbec. Jednotlivé velké delegace si mohou na jednání dovést vlastní tlumočníky, které předem ohlásí. Ti poté dostanou k dispozici vyčleněnou kabinu. Dle informací z rozhovoru se k této praxi v Nairobi běžně uchylují např. delegace z Íránu, Japonska, lusofonních zemí a mimo UNON například některé německé delegace v sídle OSN v New Yorku (Espinosa 2019). Tyto delegační tlumočníky pro potřeby konkrétních zastoupení, jak je z výkladu zřejmé, OSN samo nezajišťuje, a tudíž se po nich nevyžaduje příslušná akreditace.

Z hlediska forem tlumočení se na schůzích užívá simultánní tlumočení. Konsektivní tlumočení či šušotáž se užívají zřídka především na malých jednáních se zvláštními vyslanci či zpravodaji. Navzdory nízké frekventovanosti je KT na stránkách DCS uváděno jako druh tlumočení, které tlumočníci standardně zajišťují.²⁷

Tlumočení v terénu pro potřeby konkrétních rozvojových či humanitárních projektů OSN se na základě své charakteristiky nalézá zcela mimo kompetence DCS (Espinosa 2019). Potřebují-li jednotlivé agentury OSN zajistit tlumočníky v terénu s minoritními jazyky, obracejí

²⁷ Event Services. *DCS UNON* [online]. 2020 [cit. 20. 8. 2020]. Dostupné z: <https://dcs.unon.org/event-services>

se v případě Keni na tlumočnické agentury či na organizace jako Překladaatele bez hranic (Warambo 2019).

4.3.2. Africká unie

Sídlo AU se nenachází v Keni, nýbrž v hlavním městě sousední Etiopie Addis Abebě. Práce ho však záměrně zmiňuje na základě zjištění, že se pro tlumočníky z celého regionu východní Afriky jedná o potenciálního zaměstnavatele. Podobně jako EU v Evropě se AU v Africe snaží posilovat integraci mezi tamějšími státy pomocí intenzivní spolupráce, multilateralismu, zajišťování míru a intervencí v humanitárních krizích. Ač je její organizace v porovnání s EU výrazně volnější a má na jednání afrických vlád, v řadě případů autoritářských režimů, mnohem menší vliv, v posledních letech se její aktivity násobí a mají svůj nepopiratelný význam. Konkrétním příkladem může být zvláštní mise AMISOM rozebraná z hlediska tlumočení v kapitole 4.3.3.

Africká unie má šest oficiálních jazyků: angličtinu, arabštinu, francouzštinu, portugalštinu, svahilštinu a španělštinu. Dle ustavujících dokumentů to však může být jakýkoliv další africký jazyk. Statut jednacích jazyků mají ale jen výše jmenované. Na výčtu zřetelně vystupuje další zásadní rozdíl oproti EU: pomineme-li prostý počet jednacích jazyků, který je v případě EU vyšší, delegáti států AU v naprosté většině nemluví svou mateřštinou, nýbrž úředním jazykem své země, který převzali jako odkaz kolonialismu, a proto jím sami ne vždy přirozeně plynule hovoří (Lesch 2011: 366). Tento problém s tzv. exogenními jazyky v afrických zemích je ovšem typickým jevem i mimo jednání AU a z různých perspektiv ovlivňuje i práci tlumočnicků (např. výslovností delegáta jako vstupní proměnnou, promyšleností komunikátu, aktivní znalostí jazyka v případě tlumočnicka atd.).

Tato jazyková konstelace na druhou stranu poskytuje značnou výhodu pro případnou kvalifikaci a výuku tlumočnicků. Vyjma arabštiny a svahilštiny pochází zbylá většina jazyků z Evropy a zároveň se jedná o úřední jazyky EU. Tato skutečnost skýtá velký potenciál pro prakticky zaměřenou výuku v podobě studijních pobytů v institucích EU a následné uplatnění afrických absolventů tlumočnictví s příslušnými jazykovými kombinacemi právě u AU. Podobné studijní pobyty se pravidelně pořádají v rámci mezinárodní spolupráce v Centru překladaatelství a tlumočnictví na Univerzitě Nairobi (Gitonga 2019).

Je zřejmé, že problematika tlumočení pro AU – i pro již probrané OSN, které má v Keni sídlo – dalece přesahuje specifický kontext země i dalších jednotlivých afrických států.

Jak již bylo v předchozích kapitolách naznačeno, výzkumný potenciál v této oblasti spočívá především v návrzích efektivní tlumočnické didaktiky pro tento tržní segment, kde lze využít a metodicky upravit praxi zažitou v EU. Jak jsme již deklarovali, problematika tlumočení pro mezinárodní organizace v Africe, obzvlášť pro AU, je předmětem pro vlastní podrobné případové studie. Nabízí se například konkrétní otázka, jak frekventované je tlumočení mezi ostatními jednotlivými jazyky a svahilštinou a jaká specifika se při něm objevují.

4.3.3. Ostatní mezinárodní organizace

Delegace Evropské unie v Keni

Na otázky ohledně užívání tlumočení odpovídala zástupkyně této organizace Beatrice Hongo. Z rozhovoru vyplynulo, že pro činnosti, které delegace v Keni zajišťuje, se konferenční tlumočení nevyužívá. Pracovním jazykem multilaterálních jednání i samotného fungování delegace je angličtina. Respondentka ovšem na základě vlastních zkušeností připustila, že sama byla svědkem tlumočení mezi angličtinou a svahilštinou na jednání, kde byli přítomní i delegáti EU. Vzhledem k tomu, že dotyčnou konferenci nepořádalo zastoupení EU, však zároveň vyloučila, že by tlumočení poptávala právě Delegace. Pro účely mezijazykové a mezikulturní komunikace se dle sdělení respondentky pouze překládají vybrané texty do svahilštiny (např. výroční zprávy, vybrané tiskové zprávy) a zaměstnanci oddělení komunikace zároveň zajišťují anglická resumé zpráv ze svahilských médií pro informační transparentnost. Delegace nedrží ani přímou záštitu nad vzdělávacími projekty a akademickou spoluprací, která mezi Keňou a zeměmi EU probíhá. V případě akademického vzdělávání tlumočnicků, na němž se EU v zemi podílí, spolupracují evropské instituce přímo s vybranými univerzitami (viz kapitola 5.3.).

AMISOM

Mise Africké unie AMISOM (African Union Mission to Somalia) založená v roce 2007 v hlavním městě Somálska Mogadišu má za úkol koordinovat mírová jednání v konfliktech, které dlouhodobě zemi sužují. Misi aktivně podporují i EU a přímo na místě i OSN.

Ačkoliv AMISOM (stejně jako AU) nesídlí v Keni a ústředí se de iure nachází v Mogadišu, je Keňa pro chod mise nezbytná. Plně funkční administrativní ústředí má od roku 2008 de facto v Nairobi. Keňská armáda dále poskytuje vojenské jednotky a především spravuje infrastrukturu pro zásobování. Státní správa zajišťuje pro chod mise podpůrné lidské zdroje a zajišťuje jejich výcvik a kvalifikaci (Kabwa 2015: 17). V tomto případě lidské zdroje

zahrnují i tlumočníky, kteří se účastní jednání přímo v Somálsku či v Keni a zprostředkovávají komunikaci mezi zástupci mise AMISOM a místními aktéry ze znepřátelených somálských etnik či separatistických skupin, které mezi sebou vedou ozbrojené konflikty. Vyjednávání probíhá za přísných bezpečnostních podmínek na neutrální půdě. Tlumočení při těchto událostech má zvláštní charakter: nese výrazné rysy konferenčního i komunitního tlumočení (Warambo 2019). Tlumočníci, kteří prošli cíleným školením, se ovšem nasazují i pro komunikaci mezi vojáky partnerských zemí při jejich výcviku, aby se docílilo jeho efektivity (Kabwa 2015: 4). Účastnické země²⁸ (s výjimkou Etiopie, kde je úředním jazykem amharština) mají odlišné úřední jazyky (angličtinu a francouzštinu), které vojáci mají ovládat, ovšem nikoliv oba zároveň – záleží na zemi jejich původu. Navíc bývá pravidlem, že se v obou případech jedná až o jejich druhý jazyk, který neovládají plynule, což ve výsledku komunikaci ztěžuje (Ibid: 3). Proto vzešla potřeba zajistit tlumočníky i na úrovni výcviku a instruktáže vojáků.

Z hlediska organizace a administrativy se u mise užívá běžné konferenční tlumočení (výcvik, diplomatická jednání). Tlumočníci mají zajištěnou techniku pro ST, nebo sedí přímo u vyjednávacího stolu a zajišťují KT (Marube 2019). Tlumočnický na vyjednávání je ovšem nutné vybírat na základě komplexních kritérií, která nelze opomíjet, obzvláště tlumočí-li se vyjednávání mezi různými somálskými aktéry. V rámci somálstiny existuje pět uznávaných velkých skupin dialektů (Lamberti 1986: 29), z nichž některé jsou mezi sebou navzájem sotva srozumitelné. Dohromady lze dokonce klasifikovat celkem padesát dva dílčích dialektů (Ibid.: 14). Neexistuje žádný regulátor, který by určoval spisovnou formu. Najímání tlumočnicků na jednání s různými účastníky je proto výrazně ztíženo nutností zjistit původ somálských delegátů, aby tlumočnický ovládal žádoucí dialekt a mohl zajistit hladkou a věcně správnou komunikaci (Marube 2019).

Nutnost zajistit tlumočnický ovládajícího správný dialekt je rovněž otázkou korektnosti a kulturní citlivosti. V Somálsku mezi některými etniky panuje nevraživost a delegáti by mohli nést nelibě, pokud by tlumočnický hovořil jiným než jejich dialektem, ačkoliv by mu mohli rozumět. Právě tato skutečnost tudíž podmiňuje i komunitní charakter tlumočení u mise: tlumočnický musí aktivně ovládat konkrétní dialekt velmi rozmanité somálstiny, musí si být vědom velmi citlivých kulturních zvyklostí a nesmí se při nutnosti interpretace některých konceptů pro příjemce v SO příliš vychýlit z role. Poslední bod výčtu je nutné zdůraznit:

²⁸ Burundi, Džibutsko, Etiopie, Keňa, Nigérie, Sierra Leone, Uganda, Zambie
Zdroj: AMISOM [online]. [cit. 21. 8. 2020]. Dostupné z: <https://amisom-au.org/>

profesionální tlumočníci na běžných konferencích mají svým etickým kodexem jasně definovanou roli a neutralitu, jíž jsou si aktivně vědomi a ve zcela běžných konferenčních podmínkách ji důsledně dodržují. V podmínkách tlumočení pro AMISOM však nelze neutralitu zajistit zcela, a to především z důvodu, že somálští aktéři tlumočnický vnímají s nedůvěrou jako cizí až nepřátelský element či vlastního člověka, který jedná ve prospěch opačné strany (Marube 2019; Warambo 2019).

V tomto případě i zkušený tlumočník – kvůli jazykové znalosti povětšinou somálského původu – musí jemně balancovat mezi oběma stranami a nedávat případné záminky k eskalaci konfliktu či k tomu, aby jednání uvízla (Marube 2019). Dle zjištění výzkumu jsou tlumočníci při vyjednáváních v drtivě většině somálští imigranti v Keni, kteří šli do země studovat a pracují např. v obchodní sféře. Většina nemá formální akademickou tlumočnickou kvalifikaci, prošli pouze intenzivním školením, které ověřovalo jejich tlumočnické dovednosti a teoreticky je připravovalo na náležitosti tlumočení při vyjednávání (Warambo 2019). Tlumočení při těchto vyjednáváních probíhá v drtivě většině mezi EN a SO (tj. příslušným dialektem SO).

Pro tlumočení při misi AMISOM rovněž platí tvrzení zmíněné již u předchozích subjektů – problematika zasluhuje zvláštní pozornost a rozbor, jelikož v sobě nese interdisciplinární výzkumný potenciál (psychologický, sociolingvistický, sociologický).

Jak jsme zjistili, tlumočení při misi se týká dvou hlavních okruhů: interního a diplomatického. V prvním případě se jedná o tlumočení při výcviku vojenských jednotek, o kterém již bylo pojednáno v konkrétní případové studii (Kabwa 2015), v druhém případě je třeba problematiku vhodnou metodou důkladně prozkoumat. Výzkumná východiska a metodologii lze čerpat z prací a studií, které se věnují tlumočení ve válečných zónách (Moser-Mercer et al. 2014; Baker 2006).

Vzhledem k povaze mise jsou ovšem sběr dat pro výzkumné účely a přístup k nim značně ztíženy. Důkladné zkoumání tlumočení při vyjednáváních by bylo odkázáno takřka výhradně na zprostředkující zdroje (tlumočníky, účastníky, dokumentaci), ale především by naráželo na limity v podobě tajných a důvěrných informací či jednání, které nelze dle případných závazků mlčenlivosti a zásad tlumočnické etiky vyzrazovat.

4.4. Tlumočení pro média

Vedle konferenčního a komunitního tlumočení se výzkum velmi okrajově věnoval i otázce tlumočení v médiích jako dalšího příznačného druhu tlumočnických zakázek. Zaměřil se na zpravodajské televizní kanály. Předpokladem bylo, že stejně jako na západě probíhá i v keňském zpravodajství ST významných státnických a dalších projevů, nejsou-li v úředním jazyce, tedy v angličtině nebo svahilštině. Tento předpoklad respondenti na základě svých zkušeností v rozhovorech potvrdili (Marube; Warambo; Gitonga 2019). Zároveň však připustili, že takových případů je minimum. Dle vyjádření T. Marubeho (2019) se v médiích přenáší projevy ze zahraničí velmi sporadicky. Pokud však ano, jsou takřka výhradně anglicky a tlumočení není potřeba. Příkladem mohou být projevy britské královny či premiérů před shromážděním Commonwealthu (Společenství národů).

Netlumočí se ovšem ani ze svahilštiny do angličtiny právě s ohledem na úřední statut obou jazyků. Svahilština ale není na hlavních keňských kanálech dominantním jazykem, jak jsme již uvedli v předchozích kapitolách.

Podstatné je rovněž zmínit, že se nepotvrdil dílčí výzkumný předpoklad, že KT plní důležitou roli při projevech vysoce postavených keňských politiků, kdy tlumočnick převádí po kratších segmentech obsah projevu z angličtiny do svahilštiny či naopak. Na základě tvrzení respondentů a zhlédnutí záznamů významných státnických projevů prezidenta Uhuru Kenyatty z období od ledna 2019 do října 2020 z různých keňských televizních stanic, které jsou veřejně dohledatelné, vyvozujeme závěr, že se ST v médiích ani KT přímo na místě pro publikum při veřejných či slavnostních projevech v konkrétní kombinaci EN a SW v naprosté většině neuplatňují. Šetření neprokázalo, že by některá z dohledaných velkých stanic (Kenya Broadcasting Company, Kenya Television Network, Citizen TV) pro politické projevy zajišťovala vlastní ST z angličtiny do svahilštiny.

Naopak se potvrdilo tvrzení, že angličtina platí za univerzální jazyk komunikace a v mediálním prostoru zastává výsadní postavení. Většina keňských televizí ovšem vysílá své vybrané pořady napříč žánry i svahilsky a některé z nich pouze svahilsky (Marube 2019). Některé stanice mají oddělené kanály pro jednotlivé jazyky. Existují i malé nezávislé televizní a rádiové stanice vysílající ve větších kmenových jazycích. Největší keňská televize KBC (Kenya Broadcast Company) zároveň disponuje vlastními kanály, které vysílají i v nejrozšířenějších místních neúředních jazycích (kikujština, luoština, luhya).

Zajímavá je skutečnost, že v některých přenosech dohledaných projevů, jejichž odkazy se nacházejí v příloze č. 3, se mimo angličtiny objevily i pasáže ve svahilštině. Jednalo se však

o části až po samotném projevu, kdy je vymezen čas pro dotazy novinářů. Někteří z nich se ptali svahilsky, přičemž odpovědi se jim dostalo v témže jazyce. Tato skutečnost potvrzuje keňský společenský bilingvismus a uplatnění obou jazyků, leč s jasnou převahou angličtiny.

Při politických projevech je na obrazovkách k dispozici okénko s tlumočením do keňského znakového jazyka (Warambo 2019). Tento druh tlumočení však není ústřední náplní tohoto výzkumu.

Rovněž podotýkáme, že výzkum tlumočení v keňských médiích (potažmo afrických médiích obecně) je specifickým tématem, které zasluhuje zvláštní pozornost a nelze ho zahrnout do této práce, která si jeho výzkum neurčila za primární cíl. Tato kapitola tudíž není v žádném případě vyčerpávající a problematiku popisuje jen velmi povrchně. Pro vlastní výzkum tohoto tématu je žádoucí vypracovat vhodnou výzkumnou metodu.

5. Studium a výuka tlumočnictví v Keni

Vzhledem ke skutečnosti, že je v Keni stabilní poptávka po tlumočení v různých společenských sférách, se výzkum zajímal o to, jaké kvalifikační požadavky jsou na tlumočníky kladeny či s jakou kvalifikací na trhu působí. S touto problematikou úzce souvisí i možnosti formálního, systematického vzdělávání kvalifikovaných tlumočnicků a otázka, jaké instituce či subjekty ho v Keni zajišťují a organizují.

5.1. Kvalifikace tlumočnicků

V kontextu kvalifikace aktivně působících keňských tlumočnicků lze na základě rešerší a informací poskytnutých respondenty výzkumu v době, po níž probíhal (2019–2021), vyvodit následující obecné charakteristiky:

1. všichni tlumočníci nabízející své služby deklarují minimálně terciární vzdělání
2. většina aktivních tlumočnicků neabsolvovala studium překladatelství/tlumočnictví
3. profesní kvalifikaci získali ve filologických i nefilologických oborech
4. jedná se o aktivní polygloty se specializací na konkrétní obor

Výše uvedená tvrzení lze přičítat skutečnosti, že v zemi dlouhou dobu nepůsobilo specializované akademické pracoviště vzdělávající tlumočníky, potažmo překladatele. Práci tlumočnicka řada jednotlivců provádí pouze jako doplňkovou pracovní činnost na volné noze ke své hlavní pracovní náplni v jiném oboru (Warambo 2019). Hlavní obor jejich činnosti bývá zároveň i tím oborem, na který se jako tlumočníci zaměřují (např. právo, obchod, cestovní ruch). Je obvyklé, že konferenční tlumočníci profesní dráhu zahájili jako překladatelé odborných textů (Nduku, Mtawali 2019).

Kvalifikace tlumočnicků je v Keni v posledních dvou dekáдах oblastí, které se věnuje zvláštní pozornost. O této skutečnosti svědčí globální spolupráce institucí, které si stanovily konkrétní program, jenž má nejen v Keni, ale v celé Africe zajistit kvalifikované tlumočníky jakožto přímé absolventy oboru tlumočnictví. V obecné rovině je nejdůležitějším článkem pro zajištění této spolupráce tandem EU a OSN. Kancelář OSN v Nairobi stála u založení Centra překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi. EU zároveň umožňuje studentům centra zúčastnit se studentského pobytu v institucích, kde si pod dohledem akreditovaných tlumočnicků EU zkouší tlumočit reálné projevy (Gitonga 2019).

5.2. Centrum překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi

Centrum (CTI) bylo na Univerzitě Nairobi (UONB) založeno v roce 2010 v rámci katedry lingvistiky. Založení podnítila iniciativa kanceláře OSN v Nairobi, která v říjnu 2008 vydala již zmíněnou Muylleho zprávu (2008) ke stavu vzdělávání překladatelů a tlumočnicků v Africe spolu s návrhy, jakým způsobem lze vyřešit nedostatek profesionálních tlumočnicků pro potřeby mezinárodní spolupráce na kontinentu. Muylle v rámci své analýzy shromažďoval relevantní informace od všech stěžejních aktérů: od aktivně působících tlumočnicků po relevantní akademická pracoviště. Za účelem vydání ucelené zprávy navázal kontakty s 47 organizacemi, orgány a institucemi. Mezi ně se řadí i Evropská komise, Evropský parlament a Africká unie (Muylle 2008: 64). Mezi další oslovené subjekty patřilo 29 univerzit v Africe, Evropě i Spojených státech, včetně tří univerzit v Keni – jednalo se o Univerzitu Nairobi, Kenyatta University and United States International University (Ibid: 67). V únoru 2009 byla tehdy čerstvě vydaná Muylleho zpráva oficiálně předložena i na první konferenci²⁹ všech zainteresovaných stran v UNON. Kompletní seznam účastníků a záznam průběhu konference se nacházejí v její ucelené zprávě, která je v rámci práce vedená jako příloha č. 8.

Jako nejlepší volba pro založení translatického pracoviště po procesu konzultací mezi UNON a třemi zmíněnými univerzitami v Keni vyšla Univerzita Nairobi (Delgado Luchner 2015: 30). Zásadním výstupem této konference pro další postup byla tzv. Gigiri Declaration³⁰ (příloha č. 5), v níž se jasně určují role a význam všech zúčastněných stran v realizaci celého projektu, včetně role Univerzity Nairobi jako instituce, pod níž bude pracoviště vedeno. Oficiálním dovršením založení CTI bylo potvrzení spolupráce mezi OSN a UONB, v níž obě strany stanovují její účel a veškeré náležitosti. Příslušná smlouva byla podepsána 9. listopadu 2010 a je vedena zkráceně jako Memorandum of Understanding.³¹

Jak je patrné, iniciativa s cílem založit v regionu translatického pracoviště byla dlouhodobého rázu. Opírala se o relevantní data i aktivní zájem všech zúčastněných stran. Samotný schválený projekt s pozdějším pracovním názvem Nairobi Project (Delgado Luchner 2015: 27) měl tudíž za cíl založit na Univerzitě Nairobi pracoviště, které by umožnilo

²⁹ First pan-African conference on the training of translators, conference interpreters and public service interpreters in Africa, Nairobi, 23–24 February 2009

³⁰ *Gigiri* je název čtvrti, v níž sídlí Kancelář OSN v Nairobi.

³¹ Memorandum of Understanding between the United Nations and the University of Nairobi. *United Nations Language Careers* [online]. 2010 [cit. 1. 9. 2020]. Dostupné z: [https://languagecareers.un.org/dgacm/Langs.nsf/files/university_of_nairobi_mou.compressed/\\$FILE/university_of_nairobi_mou.compressed.pdf](https://languagecareers.un.org/dgacm/Langs.nsf/files/university_of_nairobi_mou.compressed/$FILE/university_of_nairobi_mou.compressed.pdf)

plnohodnotné vzdělávání překladatelů a tlumočnicků přímo v Keni, potažmo v celém regionu východní Afriky. Do doby, než centrum začalo fungovat, to nebylo možné. Na praktických aspektech založení se nejaktivněji podílely Evropská komise (konkrétně DG SCIC), Evropský parlament (DG LINC) a konsorcium univerzit EMCI, které před samotným založením a v počátcích existence centra zajistily pedagogickou pomoc a průpravu vybraným vyučujícím přímo na univerzitě v Nairobi (Gitonga 2019). Konsorcium EMCI, jmenovitě její členská pracoviště FTI na Univerzitě v Ženevě a ESIT na Sorbonně, sestavilo po konferenci dle zadání studijní plány, které se odvíjely od praxe zažité na jeho členských univerzitách (Delgado Luchner 2015: 30). Konceptu EMCI mimo jiné ve své zprávě doporučil i Muylle (2008: 13). Přejímání koncepce konsorcia EMCI ovšem na konferenci kritizovali někteří aktivní afričtí tlumočníci s tím, že je žádoucí reflektovat vzdělávací potřeby Afriky, a nikoli jen bezvýhradně přijímat západní modely (Delgado Luchner 2015: 29). Přes tuto kritiku zaznamenanou i v zápisu konference byl koncept na CTI uveden do praxe (Ibid: 30).

Na univerzitě proběhla v začátcích projektu ve třech větších celcích cílená pedagogická pomoc. Konkrétně v únoru 2009 ještě před založením CTI, v listopadu 2010 po jeho založení a v únoru 2012. První dvě fáze proběhly pod záštitou konsorcia EMCI, třetí fázi zajišťovala asociace AIIC. Pod záštitou EMCI školení vedli vyučující z FTI v Ženevě a ESIT v Paříži. Jednou z hostujících vyučujících byla například profesorka Barbara Moser-Mercerová z FTI, které mělo původně na starosti akademickou koordinaci projektu (Gitonga 2019). Později se multilaterálně zamýšlená spolupráce omezila de facto pouze na bilaterální formu mezi FTI a CTI (Delgado Luchner 2015: 37). Pro poslední fázi školení zajistila asociace AIIC své členy, kteří dlouhodobě aktivně tlumočí v různých afrických zemích i v regionu. Cílem bylo vnést do školení pedagogů, a tím i do výuky, ryze praktické poznatky a zkušenosti z afrického trhu. Praktické semináře vyučovali mimo jiné i tlumočníci akreditovaní při UNON (Gitonga 2019).

Projekt byl díky své struktuře jedinečný. Zahrnoval účast mezinárodních organizací a univerzit z Afriky i Evropy, aby čerstvě založené CTI mohlo při vzdělávání konferenčních tlumočnicků vycházet z desetiletí prověřené didaktické praxe. Výuku tlumočnictví tudíž zprvu zajišťovali již zmínění hostující vyučující z Evropy či členové AIIC z Afriky. Během svého angažmá ve vyjmenovaných třech fázích zároveň intenzivně školili nairobské vyučující filologie, kteří posléze měli výuku tlumočnických seminářů převzít (Gitonga 2019).

První vyučující oboru překladatelství i tlumočnictví přímo z Keni jsou primárně lingvisté a literární vědci, kteří své obory absolvovali se zaměřením na konkrétní jazyk. Jak v rozhovoru sdělil jeden z vyučujících, respondent výzkumu dr. Josephat Gitonga, on sám na univerzitě vystudoval svahilská studia na magisterském stupni. Aby mohl na CTI vyučovat,

sám školení absolvoval. Osobně se však věnuje výzkumu a praktické tlumočnické semináře nevyučuje. V současné době v centru vyučují i první absolventi doktorského studia translatologie přímo z Nairobi (Gitonga 2019).

Překlad se však na rozdíl od tlumočnictví na univerzitě vyučoval ještě před založením translatologického pracoviště. Jednalo se o povinné překladatelské semináře v rámci konkrétních filologických studií, kde jinak nehrál ústřední roli. Po dobu studia se navíc jednalo o pouhý jeden předmět. Vyučující překladu na filologických oborech se posléze rovněž podíleli na výuce překladatelských seminářů již přímo pod záštitou CTI (Gitonga 2019). V případě tlumočnictví byla situace odlišná. Před založením centra v rámci filologie neexistoval jediný seminář, který by nabízel alespoň úvod do problematiky a praktická cvičení základů tlumočení (Gitonga 2019). Z tohoto důvodu byla účast a podpora všech výše uvedených subjektů nezbytná.

Před založením CTI však vyvstaly administrativní potíže plynoucí z vratkého akademického ukotvení překladatelství a tlumočnictví v Africe (Gitonga 2019). Zčásti obměněné vedení univerzity, které původně s aktivní účastí na celém projektu souhlasilo, žádalo po iniciátorech relevantní argumenty, proč je žádoucí obor zakládat. Než vedení argumenty přijalo, schválilo studijní plány a nechalo CTI oficiálně zřídit, prosadilo, že program nebude zahrnovat studium jazyka, které nadále připadá filologickým oborům, a že jedním z nabízených jazyků musí být i svahilština (Gitonga 2019).

Problémem byly rovněž finanční zdroje pro zřízení a chod CTI. Univerzita vyčlenila na založení 5 milionů keňských šilinků. Tyto prostředky byly využity na opravu budovy, kterou pro CTI vyhradila. Nacházela se 1 km od kampusu.³² Většinu provozních nákladů ovšem univerzita z centrálního rozpočtu nehradí. Vzhledem ke skutečnosti, že se za studium platí školné a univerzita má proto zájem přijímat co nejvíce studentů, aby maximalizovala zisk, nepovažuje její vedení CTI s malým počtem studentů v porovnání s ostatními obory za rentabilní (Gitonga 2019). Z tohoto důvodu je dlouhodobě podfinancováno a z velké části se spoléhá na část školného od vlastních studentů, které mu přímo plyne, a na mezinárodní podporu ze strany EU a OSN. Nezbytné technické vybavení pro tlumočení i jeho instalaci, počítače i počáteční knihovní fond zajistilo UNON v rámci rozvojového programu (Gitonga 2019).

³² V době návštěvy CTI v červenci 2019 bylo pracoviště již delší dobu přestěhováno do areálu, který kampusu přiléhá.

5.2.1. Organizace studia

Od svého oficiálního založení v roce 2010 nabízí CTI prezenční magisterské studium překladatelství nebo tlumočnictví v délce dvou let. Obojí zaměření nabízí angličtinu, arabštinu, čínštinu, francouzštinu, němčinu, portugalsštinu, svahilštinu a španělštinu. Pro překladatelství a tlumočnictví zvláště nabízí rovněž individuálně sestavený doktorský studijní program v trvání tří let. Bakalářské studijní programy k dispozici nejsou.³³

Oficiálně studijní programy nabízejí kombinaci angličtiny a výše uvedených světových jazyků. Plán lze rovněž sestavit se svahilštinou v kombinaci s jiným jazykem, včetně angličtiny. U posledně zmíněné kombinace se však jedná o volbu, která v případě tlumočnictví nebývá příliš častá (Gitonga 2019). Ojedinělost studijní kombinace angličtiny a svahilštiny odráží jazykovou situaci v Keni, kde jsou role obou jazyků dlouhodobě stabilně ukotveny a tlumočení mezi nimi se ve většině běžných situací vnímá jako nepotřebné (Marube 2019). O specifických situacích, kdy potřebné je, pojednává kapitola 6.2.1. V obecné rovině lze rovněž vyslovit námitku, že kombinace EN–SW, neuplatňuje-li se plošně v kulturním prostředí Keni, se může uplatnit při konferenčním tlumočení v rámci AU, v níž se oba jazyky uplatňují jako oficiální. Proto je i kombinace EN a SW žádoucí (Gitonga 2019).

Jak je z již uvedených skutečností patrné, prezenční magisterský studijní program tlumočnictví se zaměřuje, jako v jiných zemích, na konferenční tlumočení pro potřeby trhu a mezinárodních organizací, které po tlumočnících vyžadují vysokou formální kvalifikaci. To je i důvodem, proč se na založení pracoviště podílely DCS UNON, DG SCIC a DG LINC. Koncepce studia přebírá bez odchylek závěry Muylleho zprávy, která zřetelně zdůrazňuje nutnost kvalifikace pro výkon konferenčního tlumočení.

CTI však roku 2020 nabízí i speciální jednoletý magisterský program věnovaný komunitnímu tlumočení.³⁴ V červenci 2019, kdy rozhovor v centru proběhl, se upravovaly poslední organizační detaily tohoto studia. Otevření programu centrum odůvodňuje vývojem na trhu a rostoucí nutností komunitního tlumočení, jehož studium by reflektovalo potřeby afrických poměrů (Gitonga 2019). V praxi by se ovšem jednalo o reflexi potřeb komunitního tlumočení především v Keni, leč s univerzální průpravou použitelnou v celé Africe. Mezi konkrétními dostupnými jazyky v kurzu by měly být jmenovitě kikujština a luoština jakožto významné keňské jazyky a další jazyky dle dostupnosti kvalifikovaných lektorů. Ti by dané

³³ Údaje platné k 31. 5. 2021.

³⁴ Ordinary Diploma in Community Interpreting. *CTI UONB* [online]. 2020 [cit. 31. 10. 2020]. Dostupné z: <https://translation.uonbi.ac.ke/programs-content-type/ordinary-diploma-community-interpreting>

jazyky ovládali na vysoké úrovni a zároveň disponovali praktickými zkušenostmi v oboru i teoretickými znalostmi. Přitom by se netlumočilo výhradně s angličtinou, nýbrž i se svahilštinou (Gitonga 2019).

Navzdory skutečnosti, že dlouho neexistoval program, který by se komunitnímu tlumočení věnoval, nelze kategoricky tvrdit, že by se jeho existence či aspekty v dosavadní výuce opomíjely. Syllabus vybraných předmětů (příloha č. 6) již aspekty komunitního tlumočení zahrnuje (Gitonga 2019).

Je patrné, že se v rámci organizace studia jedná o zásadní krok. CTI jím dává prostor získat žádoucí kvalifikaci a dovednosti pro tlumočení s kmenovými a minoritními jazyky, které se v dosavadním prezenčním magisterském programu tlumočnictví nenacházely. Otevření kurzu rovněž reflektuje trend rostoucího zájmu o komunitní tlumočení v akademické sféře. Diskutované je rovněž otevření krátkodobých praktických kurzů komunitního tlumočení pro zdravotnický personál, který působí ve venkovských oblastech jako zprostředkovatel jazykové komunikace mezi lékaři a pacienty. Poptávka po této komunikační kompetenci přichází ze strany státní správy (Gitonga 2019).

Souhrnné praktické informace ke studiu ve formě informačního letáku pro uchazeče se nacházejí v příloze č. 18.

5.2.2. Studijní plán oboru tlumočnictví

Akademický senát Univerzity Nairobi stanovil, že řádné prezenční magisterské studium tlumočnictví na CTI se skládá ze čtyř semestrů. Jeden semestr trvá patnáct týdnů. Každý z prvních tří semestrů zahrnuje výuku o délce 240 hodin. V každém semestru je 60 hodin věnováno praktickým cvičením. Celkově studenti během svého studia pod vedením vyučujících tlumočí celkem 180 hodin. Čtvrtý semestr je věnován výhradně psaní diplomové práce.

Studijní plán zahrnuje moduly povinných (*core courses*) a volitelných (*electives*) předmětů, které jsou organizovány jako prerekvizity. Tento harmonogram vychází z praxe EMCI, která se – jak již bylo zmíněno – při sestavování uplatnila.

Dále uvedené tabulky výčtu předmětů oficiálního studijního plánu mohou budít dojem nedostatečného důrazu na praktickou výuku KT a ST. Jedná se však o pouhou administrativní a názvoslovnou záležitost. Dle platných pravidel Univerzity Nairobi nesmí žádné dva, a to ani na sebe navazující, předměty nést stejnou část názvu (např. jako na ÚTRL FF UK *Konsekutivní tlumočení I* a *Konsekutivní tlumočení II* apod.). Z tohoto důvodu mají i na sebe navazující předměty zcela odlišné názvy, ačkoliv zahrnují praktickou výuku KT i ST zároveň. Výčet předmětů v tabulkách však nezahrnuje psaní diplomové práce ani konzultační semináře (jako

na ÚTRL FF UK). Pro psaní diplomové práce je, jak již bylo zmíněno, vyčleněn celý poslední semestr standardní doby studia. Nelze tudíž hovořit o samostatném předmětu. Tento modul je automaticky splněn samotnou obhajobou práce. V rámci posledního semestru probíhají individuální konzultace s vyučujícími (Gitonga 2019).

Názvy předmětů v tabulkách byly přeloženy dokumentárně,³⁵ ač dle informací ve svých sylabech ve studijním plánu v některých případech vykazují ekvivalenci s předměty vyučovanými na ÚTRL FF UK a bylo teoreticky možné názvy přizpůsobit. Zde uvedené pořadí se odvíjí od jejich kódů v plánu. Původní a ucelené znění studijního plánu magisterského studia tlumočnictví na CTI včetně sylabů jednotlivých předmětů, který byl pro účely práce poskytnut, jsou vedeny jako příloha č. 6.

Tabulka 1 – *Povinné předměty CTI*

1.	Teorie tlumočení
2.	Konsekutivní tlumočení
3.	Simultánní tlumočení
4.	Osvojování tlumočnické terminologie ³⁶
5.	Tlumočení na odborná témata
6.	Tlumočnická praxe
7.	Tlumočení z listu
8.	Tlumočení a globální dění
9.	Výzkumné metody v tlumočení

Tabulka 2 – *Volitelné předměty CTI*

1.	Tlumočení pro mezinárodní organizace
2.	Nácvik mluveného projevu pro tlumočníky
3.	Sociologické a psychologické aspekty jazyka
4.	Informační technologie pro tlumočníky
5.	Tlumočení pro média
6.	Veřejný projev
7.	Mezikulturní komunikace
8.	Tlumočnická etika

³⁵ Nord 1997: 52

³⁶ Tj. lexika z různých vybraných oborů (právo, mezinárodní vztahy aj.).

K dosažení magisterského titulu musí studenti složit zkoušky ze všech povinných předmětů a minimálně ze tří volitelných předmětů.³⁷

V rámci studia se uplatňuje metoda tzv. průběžného hodnocení (*continuous assessment*). Na závěr studia tudíž neprobíhají státní závěrečné zkoušky, jak je zavedeno v českém vysokém školství. Průběžné zkoušky probíhají po každém měsíci semestru a dle druhu předmětu mají buď ústní či písemnou formu. Výsledky těchto průběžných testů tvoří 40 % výsledné známky za předmět. Hlavní semestrální zkouška z předmětu tudíž tvoří 60 % výsledné známky. Aby student složil příslušnou atestaci, musí úspěšně složit všechna průběžná hodnocení a semestrální testy či zkoušky s minimální úspěšností 50 %. Na základě procentuální úspěšnosti se vypočítává i stupeň hodnocení.

Všechny tímto způsobem splněné povinné předměty, minimálně tři předměty volitelné a úspěšná obhajoba kvalifikační práce opravňují studenta k získání magisterského titulu. Hodnocení u semestrálních zkoušek na CTI probíhá pod dohledem širší komise složené ze zástupců univerzity, tlumočnicků s akreditací OSN, popř. EU, aby se zajistila co největší objektivita (Gitonga 2019).

5.2.3. Vstupní požadavky a profil absolventů oboru tlumočnictví

Na základě postgraduálního ukotvení studia tlumočnictví je nutným formálním požadavkem absolutorium bakalářského studia v libovolném oboru. Tuto podmínku explicitně stanoví studijní plán oboru, který se odvíjí od celouniverzitních pravidel organizace studia. Minimálním požadavkem pro složení přijímacích zkoušek je výborná znalost dvou jazyků, které CTI v oboru tlumočnictví nabízí. Rozebereme-li tyto požadavky podrobně dle mezinárodní klasifikace pracovních jazyků AIIC,³⁸ na kterou se odvolává i sylabus oboru, musí uchazeč mít dva jazyky, z nichž jeden je na úrovni A a druhý minimálně na úrovni B. Přípustný je ovšem rovněž jeden jazyk na úrovni A a dva jazyky minimálně na úrovni C. Sylabus oboru tlumočnictví připouští konkrétní jazykové kombinace dle úrovně znalostí, jak jsou uvedeny v následující tabulce vyňaté z poskytnuté verze studijního sylabu (2019).

³⁷ Vzhledem k ukotvení předmětů a povinnosti absolvovat minimálně tři z nich by bylo vhodnější označení *povinně volitelný předmět* užívaný např. na Univerzitě Karlově. Vzhledem k původnímu termínu *elective* a jeho denotaci však byla při převodu rovněž zvolena metoda dokumentárního překladu.

³⁸ The AIIC A-B-C. *AIIC* [online]. 2019 [cit. 23. 11. 2020]. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/profession/abc>

Zajímavá je kombinace A–A, při níž se jasně předpokládá rodilá úroveň obou jazyků. To se týká především kombinace EN–SW.

Tabulka 3 – *Možné kombinace jazyků pro obor tlumočnictví CTI dle úrovně*

A–A
A–B
A–BC
A–CC

Uchazeči musí složit přijímací test (*aptitude test*) skládající se z několika segmentů, aby bylo možné otestovat různé aspekty jejich dovedností a znalostí. Přijímací řízení má písemnou část společnou s překladatelstvím a část ústní, která se koná pouze v případě tlumočnictví. Tlumočnické přijímací zkoušky se skládají celkem z pěti částí ve zvolených jazykových kombinacích (Gitonga 2019).

Tabulka 4 – *Části přijímacích zkoušek na obor tlumočnictví CTF³⁹*

1.	Gramatika a porozumění
2.	Poslech a mluvený projev
3.	Řešení problémů
4.	Sumarizace a zápis poznámek
5.	Test hlasu

Z tabulky je patrné, že testování uchazečů je komplexní a dle popisu v oficiálním sylabu velmi důkladné. Gramatická část pomocí práce s textem a jeho produkcí zkoumá úroveň jazyka A a B, popř. jazyků C. Jedná se o překlady krátkých textů s obecnými tématy. Tato část tvoří společný základ s překladatelstvím. V závěru této části se kladou otázky v jazyce B (popř. C), na něž má uchazeč stručně a uceleně odpovědět v jazyce A. Část č. 2 zahrnuje poslech textu o délce dvou minut v jazyce B a následnou ucelenou reprodukci opět v jazyce B. Specifická je část č. 3, v níž se testuje logické uvažování studentů a řešení základních matematických úloh (např. relativní četnost, základní finanční matematika, převody jednotek). Část č. 4 se zaměřuje na analytické schopnosti při pořizování poznámek a ústní sumarizaci textu. Část č. 5 probíhá de facto souběžně se všemi ústními úkoly a zkoumá fyziologické aspekty produkce řeči. Nehledě na skutečnost, že se značně překrývá s částí č. 2, probíhá samostatně. Zároveň se při

³⁹ Dokumentární překlad.

ní ověřuje orientace uchazečů v aktuálních tématech, jelikož mají ve třech minutách pohovořit na některé z těch, která jim jsou předložena (Gitonga 2019). Úplné oficiální znění popisu částí přijímacího řízení je k nalezení v příloze č. 6.

Výzkum se dotazoval i na zájem o studium tlumočnictví v porovnání s překladatelstvím. Dle respondenta J. Gitongy (2019), který shrnul data, k jejichž přístupu výzkum nedostal oprávnění, je od založení centra frekventovanějším oborem překlad. Dle jeho osobního názoru vyučujícího je důvodem vžitá představa o tlumočení jako o „*náročné a stresující profesi*“ (Gitonga 2019). Pro získání relevantních dat a vypracování analýzy by však bylo vedle kvantitativních údajů nutné získat i kvalitativní data vhodnou dotazníkovou metodou, a to se značnou časovou investicí, aby své výpovědi poskytl co největší počet oslovených. Toto dílčí téma proto výzkum nechává otevřené.

Profil absolventů odpovídá požadavkům dohody Memorandum of Understanding (5.2.), kterou univerzita uzavřela s OSN. Absolventi jsou tlumočníci s prokazatelnou vysokou odborností a předpoklady se dále profesně rozvíjet, dodržovat mezinárodní standardy a ucházet se o práci tlumočnicků u mezinárodních organizací.

5.3. Zahraniční a akademická spolupráce

Jak již bylo důkladně vysvětleno v předchozích částech práce, CTI UONB vzniklo na základě intenzivní mezinárodní spolupráce jmenovaných evropských univerzit, EU a OSN. Mezinárodní spolupráce ovšem nebyla nahodilá, ani se neubírala k předem stanovenému cíli založit v Nairobi samostatné akademické pracoviště. Vzniku CTI jakožto přímému výsledku této spolupráce na vysoké mezinárodní úrovni naopak předcházelo dlouhé a důsledné vyhodnocování situace, všech proměnných a východisek.

V předchozích kapitolách bylo opakovaně zmiňováno tzv. Memorandum of Understanding podepsané mezi OSN a UONB. Je nutné podotknout, že tento dokument není jediný svého druhu. Těchto memorand o vzdělávání překladatelů a tlumočnicků existuje mezi OSN a vybranými univerzitami celá řada, přičemž ustavují i multilaterální spolupráce mezi nimi. Cílem memorand je na těchto univerzitách vést výuku tlumočnicků, která povede

k zajištění co nejlepší kvalifikace a standardizovaných výstupních požadavků na absolventy. Členem tohoto sdružení je po celém světě 23 univerzit,⁴⁰ z čehož se tři nacházejí v Africe.⁴¹

5.3.1. Partnerské univerzity a konsorcium PAMCIT

V zájmu zvyšování standardů v konferenčním tlumočení a kvalifikace tlumočnicků nejen v Keni, ale v celé Africe, nevznikala pouze nová pracoviště jako CTI. Paralelně pod záštitou Evropské komise vzniklo konsorcium Pan-African Masters Consortium in Interpretation and Translation. Jeho součástí se po svém vzniku stalo i CTI, které, jak již bylo zmíněno, vzniklo i za přispění EU. Cílem konsorcia je sdružovat africké univerzity, které mají akreditaci pro výuku tlumočnictví a překladatelství, aby udávaly a udržovaly vysoké kvalifikační standardy, s nimiž jejich absolventi vstupují na tlumočnický trh.

Konsorcium působilo aktivně v rámci programu financovaného DG SCIC mezi roky 2015 a 2019.⁴² Mezi jeho členy se řadí pět afrických univerzit: Univerzita Nairobi, Universidade Pedagógica (Mosambik), University of Buea (Kamerun), University of Ghana a Université Gaston Berger de Saint-Louis (Senegal).⁴³ Rozpočet pro činnost PAMCIT, který EK vyčlenila, činil zhruba 4,7 milionu eur.⁴⁴ Hlavní rolí institucí EU v rámci PAMCIT je poskytování pravidelné pedagogické pomoci všem členským univerzitám, při nichž vyučující z univerzit konsorcia EMCI či aktivní konferenční tlumočníci v unijních institucích vyučují několik týdnů přímo na dotyčných afrických univerzitách. Nejlepší a nejmotivovanější studenti jsou zároveň vybíráni na praktickou výuku přímo do bruselských institucí (Gitonga 2019). Na CTI UONB ovšem povětšinou působí akreditovaní tlumočníci kanceláře OSN v Nairobi. To vyplývá ze samotné přítomnosti sídla a také zájmu, kterým kancelář iniciovala založení translatologického pracoviště právě v Nairobi (Gitonga 2019).

⁴⁰ Údaje platné k 31. 12. 2020

⁴¹ MoU Network. *United Nations Language Careers* [online]. 2020 [cit 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://languagecareers.un.org/dgacm/Langs.nsf/xpONetwork.xsp>

⁴² Panafrické konsorcium pro magisterský titul v překladu a tlumočení (PAMCIT) *Evropská komise* [online]. 2015 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/pan-african-masters-consortium-interpretation-and-translation-pamcit_en#PanAfricanConferenceonWorkingwithLanguagesinLocalCommunities

⁴³ Supporting interpretation studies. *Evropská komise* [online]. 2019 [cit. 3. 9. 2020]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/departments/interpretation/international-cooperation-interpretation_en#african-countries

⁴⁴ Annex 6 of the Commission implementing Decision on the Annual Action Programme 2014 of the DCI Pan-African Programme. *Evropská komise* [online]. 2014 [cit. 3. 9. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2014/EN/C-2014-8513-1-EN-ANNEX-6-PART-1.PDF>

V rámci výzkumu jsme s žádostí o poskytnutí bližších informací k působnosti v Keni oslovili i konsorcium PAMCIT. Na kontaktech uvedených na oficiálních stránkách jsme ovšem opakovaně žádnou reakci neobdrželi. Totéž platí i pro kontakty zprostředkované přes komunikační oddělení Evropské komise. Tento stav pravděpodobně plyne ze skutečnosti, že hlavní projekt konsorcia, jehož cílem je položit pevné základy samotné spolupráce, v době výzkumu již aktivně neprobíhal. Přehled informací lze nalézt na stránkách odkazů EU již uvedených v poznámce pod čarou či na oficiálním webu PAMCIT.⁴⁵

5.4. Srovnávací analýza studia CTI UONB a ÚTRL FF UK

Vzhledem ke skutečnosti, že CTI UONB své učební plány pro obor tlumočnictví zavedlo po vzoru univerzit konsorcia EMCI, především pak za přispění expertízy vyučujících FIT (Delgado Luchner 2015: 30), nabízelo se srovnání průběhu studia s ÚTRL FF UK, které je jedním z členů EMCI.⁴⁶ K této analýze posloužil studijní plán CTI UONB (Příloha č. 6) a studijní plány oboru tlumočnictví na ÚTRL FF UK s akreditací platnou pro roky 2016 až 2020.⁴⁷

Nejmarkantnějším rozdílem mezi oběma pracovišti je absence jakýchkoliv bakalářských programů na CTI UONB. ÚTRL FF UK naopak akreditací pro bakalářské studium disponuje. Existující tříleté bakalářské programy jazyků pro mezikulturní komunikaci v kombinacích EN/DE/FR/ES/RU s CS v ÚTRL se však nevěnují výhradně tlumočnictví, nýbrž i překladatelství a nabízejí studentům osvojení oborů ve zvolené kombinaci jazyků. Své překladatelské a tlumočnické kompetence mohou studenti rozvinout v navazujících magisterských oborech překladatelství a tlumočnictví pro každý z výše uvedených jazyků opět v kombinaci s češtinou. Dle svých preferencí si mohou vybrat zaměření, které jim vyhovuje. Tříleté bakalářské i dvouleté navazující magisterské studium v ÚTRL FF UK jsou povinně dvouoborové⁴⁸ s možnými kombinacemi dvou oborů v rámci ÚTRL či s jiným oborem na témže stupni studia v rámci FF UK. Studenti ÚTRL mají tudíž možnost vystudovat oba akademické stupně v rámci jednoho ústavu. ÚTRL zároveň disponuje akreditací i pro doktorské studium.

⁴⁵ PAMCIT [online]. 2017 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://pamcit.unon.org/>

⁴⁶ European Masters in Conference Interpreting [online]. 2020 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.emcinterpreting.org/>

⁴⁷ Studijní plány. Filozofická fakulta UK [online]. 2020 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/studium/studijni-obory-plany/studijni-plany/>

⁴⁸ S výjimkou double degree programu *Mezikulturní komunikace čeština – němčina / Interkulturelle Kommunikation und Translation Tschechisch – Deutsch* ve spolupráci s Universität Leipzig.

Tento záběr studia se ovšem netýká studentů CTI UONB. Od založení pracoviště v roce 2010 se studentům nabízí dvouleté magisterské studium ve dvou hlavních oddělených oborech překladatelství a tlumočnictví. V roce 2015 získalo CTI pro tytéž obory akreditace i pro doktorské studium. Magisterské studium (Master of Arts) na CTI není na rozdíl od ÚTRL povinně dvouoborové. Nutnou podmínkou pro přijetí jsou vedle doloženého absolvování libovolného bakalářského studia prokazatelné kompetence v jazycích, v jejichž kombinaci uchazeč hodlá tlumočnictví či překladatelství na CTI studovat.⁴⁹ V oficiálně nabízených jazykových kombinacích jsou, jak již bylo zmíněno v kapitole 5.2.1., AR/DE/FR/ES/PT/ZH s EN či SW. Lze rovněž studovat kombinaci EN a SW.

V tomto případě je rozdíl mezi CTI a ÚTRL patrný především v nabídce jazyků a kombinatorice, která je na CTI výrazně variabilnější. To je ovšem opět podmíněno ukotvením angličtiny a svahilštiny jako úředních jazyků země. Zařazení svahilštiny bylo zároveň, jak již bylo zmíněno, podmínkou pro souhlas od vedení univerzity CTI založit.

Co se samotných jazyků týká, arabštinu, čínštinu a portugalštinu sice lze na FF UK studovat, ovšem pouze ve filologických programech bez cílené tlumočnické průpravy. Studium svahilštiny FF UK, ani další příslušná pracoviště Univerzity Karlovy nenabízejí.

Obě pracoviště rovněž nabízejí němčinu. Její zařazení v rámci ÚTRL není vzhledem k intenzivní historicky, kulturně i hospodářsky podmíněné česko-německé interakci a významu němčiny ve středoevropském regionu překvapivé. Ačkoliv se nejedná o oficiální jazyk OSN, ani o úřední jazyk žádné africké země (jímž je v druhém ze zmíněných případů např. portugalština), považuje ji CTI za jeden z důležitých světových jazyků a zároveň se jedná o úřední jazyk zemí, jejichž společnosti a organizace do Keni přinášejí svůj kapitál a rozvojové projekty (Gitonga 2019). UONB mimo jiné disponuje svým samostatně činným germanistickým pracovištěm v rámci Centra lingvistiky (Bibi 2019). Z těchto důvodů lze oficiálně na CTI studovat tlumočnictví i s němčinou. Zájem o ni ovšem není tak vysoký. V době návštěvy studovali v centru dva studenti s angličtinou A a němčinou C, k níž měli další jazyk C či B (Gitonga 2019). Nejvíce studentů studuje v kombinacích EN–FR a EN–ES, kdy je EN jako jazyk A a zbylé dva jazyky B (Gitonga 2019). Ruština se v době návštěvy v nabídce CTI nenacházela i přesto, že se jedná o úřední jazyk OSN. Dle J. Gitongy (2019) je o ni v Keni zájem takřka nulový. V případě poptávky je ovšem teoreticky možné v rámci uzavřených smluv zajistit vyučující za pomoci OSN. K tomu však ještě nedošlo.⁵⁰ Zároveň by byl poplatek za

⁴⁹ Tabulka 3

⁵⁰ Stav k 18. 7. 2019.

individuálně sestavené studium s ruštinou vyšší než za standardně nabízené kombinace (Gitonga 2019).

V tabulce níže se nachází přehledné srovnání vyučovaných jazyků na obou pracovištích. Čeština a svahilština nejsou uvedeny záměrně, jelikož se jedná o regionálně ukotvené jazyky, jejichž zahrnutí do výuky překladatelství a tlumočnictví je podmíněno primárně geografickou oblastí, a tudíž poptávkou.

Tabulka 5 – Přehled vyučovaných jazyků v ÚTRL FF UK a CTI UONB

	AR	DE	EN	ES	FR	PT	RU	ZH
ÚTRL	0	1	1	1	1	0	1	0
CTI	1	1	1	1	1	1	0	1

Významnější rozdíly mezi oběma institucemi spadají do oblasti udělování atestací. Jejich koncepce v ÚTRL FF UK (potažmo celé UK) se liší od pravidel Univerzity Nairobi. Největší rozdíl se týká podmínek psaní závěrečných prací. Jak je uvedeno v kapitole 5.2.2., je psaní diplomové práce na CTI vyčleněn poslední semestr studia. Studijní plány ÚTRL takový semestr nezahrnují. Psaní a konzultace závěrečných prací si zde studenti mohou či mají rozložit do standardní doby studia nebo mají možnost své studium prodloužit. Práci lze obhajovat před státními závěrečnými zkouškami i po nich, jsou-li splněny formální podmínky pro připuštění k závěrečné fázi studia.

Způsob zkoušení se na obou pracovištích rovněž výrazně liší. V kapitole 5.2.2. se již hovořilo o metodě průběžného hodnocení na CTI. Tento způsob hodnocení se v ÚTRL neuplatňuje. Atestace se uděluje za každý jednotlivý předmět buď formou zkoušky, jejíž výsledek se odvíjí od konkrétního výkonu, nebo formou zápočtu, pro nějž je nutné splnit dílčí podmínky (docházka, odevzdané úkoly, vypracování seminární práce, aktivita při seminářích apod.).

Významný rozdíl se týká i závěrečných zkoušek, který ovšem souvisí s celkovými odlišnostmi české a keňské koncepce vysokého školství. V českém vysokém školství je pro získání titulu mimo splnění všech průběžných studijních povinností nutné složit státní závěrečné zkoušky a obhájit příslušnou absolventskou práci. Koncept státních závěrečných zkoušek v téže podobě v Keni neexistuje. Titul se uděluje za řádně splněné povinné předměty s nutnou kvótou povinně volitelných předmětů a obhajobu absolventské práce (viz 5.2.2.).

Velmi podobná je naopak koncepce zahájení studia. Magisterské studium na CTI a navazující magisterské studium v ÚTRL začíná v prvním semestru výukou konsekutivního tlumočení. Studenti se v obou případech seznamují se simultánním tlumočením až po

absolvování prvních předmětů KT. Na obou pracovištích rovněž v prvním semestru studia studenti absolvují teorii tlumočení.

Každému jednotlivému předmětu je na CTI vyčleněno 60 hodin za semestr, tj. 4 hodiny x 15 týdnů. Každý semestr tak probíhají maximálně čtyři předměty. To je v porovnání s týdenní časovou dotací pro jednotlivé předměty v ÚTRL (95 minut x 15 týdnů) podstatně více. Na FF UK, potažmo na ÚTRL, se však u každého studenta liší počet předmětů, a tudíž počet hodin za semestr, v závislosti na individuální oborové kombinaci.

Výuka je dle článku 4.6 v sylabu tlumočnictví CTI zaměřena především prakticky. V praxi to znamená, že i předměty, které nejsou explicitně pojmenovány jako KT či ST, ve skutečnosti praktické tlumočení zahrnují (Gitonga 2019).

Společnými rysy studia jsou dále předměty zaměřené na techniku mluveného projevu.

5.5. Výzkumná činnost v oblasti translatologie

Od doby zavedení doktorských studijních programů překladatelství i tlumočnictví se výzkumný zájem doktorandů i vyučujících orientuje zcela přirozeně především na komunikační prostředí východní Afriky se značným zájmem o komunitní tlumočení a jazykovou situaci v Keni (Gitonga 2019).

Povolení, které nám Univerzita Nairobi udělila, umožnilo nahlédnout do fondu obhájených diplomových a disertačních prací. Jako vzorek jmenujeme dle našeho soudu nejzajímavější práce obhájené do doby návštěvy v červenci 2019 s kompletními údaji v bibliografii (Andwati 2013; Kamanzi 2014; Munane 2014; Kabwa 2015; Wangui 2015; Njoroge 2017). Některé z nich se týkají komunitního tlumočení ve východní Africe, a proto se zároveň řadí i mezi relevantní zdroje, z nichž v 6. kapitole významně čerpá tato diplomová práce.

Na základě rešerší mezi závěrečnými pracemi (diplomovými i disertačními) CTI se zaměřením na tlumočnictví lze vyvodit závěr, že nejfrekventovanějším tématem tamějšího výzkumu jsou lokálně podmíněné mezikulturní rozdíly a významové posuny při tlumočení, které z nich vyplývají. Práce na problematiku nazírají především ze sociologického či lingvistického hlediska.

Je nutné zdůraznit, že teoretická východiska těchto prací se opírají takřka výhradně o západní teorie tlumočení, které se snaží aplikovat na keňské podmínky. Tyto teorie však při své aplikaci nevyhnutelně naráží na své limity způsobené zcela odlišným kulturním zázemím, obzvláště v oblasti tolik rozšířeného komunitního tlumočení. Z tohoto důvodu, jak již bylo

zmíněno v úvodních kapitolách práce, je žádoucí řadu teoretických východisek v kontextu afrických podmínek redefinovat, jak o tom píše již citovaní Ch. Tiayon (2005) a H. Lesch (2011).

Centrum překladatelství a tlumočnictví Univerzity Nairobi by se dle respondenta dr. Gitongy (2019) mohlo stát jedním z center výzkumu a didaktiky komunitního tlumočení v Africe, jelikož jsou si tamější akademici vědomi jeho rostoucího významu a snaží se udržovat spolupráci s ostatními translatologickými centry v Africe i mimo ni. Do budoucna lze ze tudíž předpokládat, že za podmínky odpovídajícího financování a uchopení výzkumných podnětů může CTI hrát ve výzkumu komunitního tlumočení významnou roli.

6. Komunitní tlumočení v Keni

V rámci práce jsme opakovaně zmiňovali zásadní význam komunitního tlumočení pro komunikaci nejen v Keni, ale v celé Africe. Z předběžných rešerší ke zvolenému tématu, které byly prvotní fází samotného teoreticko-empirického výzkumu, vzešlo stanovisko, že v práci musí být nevyhnutelně pokryta i tato problematika. Vzhledem k četnosti zmínek o komunitním tlumočení v Africe v teoretických zdrojích (Tiayon 2005; Lesch 2011; Erasmus 1999) by tato práce bez jeho rozboru na případu Keni nemohla být úplná. Během výzkumu se potvrdil předpoklad, že komunitní tlumočení v Keni zastává svou nezastupitelnou roli.

6.1. Obecné vymezení komunitního tlumočení

Ve značně zjednodušených schématech lze prohlásit, že komunitní tlumočení je přehlíženým protějškem a zároveň nevyhnutelným doplňkem konferenčního tlumočení. Toto tvrzení platí celosvětově. Oba druhy tlumočení se od sebe liší především v komunikačních situacích, v nichž se užívají, proto je i široká veřejnost schopna oba dva druhy jednoznačně rozlišit.

Konferenční tlumočení se užívá při organizovaných setkáních politických a ekonomických subjektů a v mezinárodních organizacích (např. EU, OSN). Tlumočníci jsou v drtivé většině vysoce kvalifikovaní a pro svou práci mají uzpůsobené podmínky, které odpovídají mezinárodně uznaným normám.

Komunitní tlumočení je potřeba pro komunikaci ve zcela odlišných situacích i podmínkách. V mnoha zemích se úzce pojí s migrací. Má zajistit hladký průběh komunikace mezi imigranty či azylanty, kteří nehovoří úředním jazykem dané země, a jejími úřady. Komunitní tlumočník nepřevádí pouze věcné sdělení do jiného jazyka a kultury, ale musí se také vyrovnávat s širokým spektrem sociálních, etnických a kulturních rozdílů či pnutí.

Zde ovšem zřetelná a vpravdě hrubě generalizovaná kategorizace vyčerpala své definiční limity. Aspekty a ukotvení komunitního tlumočení se v Africe a Evropě od sebe liší – v Africe se do značné míry nepojí s migrací. Ačkoliv nelze v obecné rovině hovořit o diametrálních odlišnostech, jsou přesto příliš významné na to, abychom je nereflektovali. To bylo jedním z impulzů tuto problematiku v práci rozebrat.

Komunitní tlumočení nabylo v posledních třech desetiletích na významu, což dokazuje i stále větší zájem badatelů. Ve svých pracích se mu věnují např. F. Pöchhacker (1999), C. Wadensjö (2001, 2011), S. Hale (2007), H. Mikkelsen (1996, 2004) a řada dalších. Přes

tento rostoucí význam a akademický zájem se však stále jedná o tlumočení, které se v širším povědomí po celém světě vnímá jako méně prestižní, což v rozhovorech potvrdili i respondenti výzkumu v Keni.

Výzkum, ač v dnešní době značně pokročilý, však stále přináší řadu otázek, na které vždy nelze najít jednoznačné odpovědi. U některých z nich mezi výzkumníky nepanuje široká shoda.

Jednoznačná shoda – jak jsme již v předchozích odstavcích naznačili – panuje u tvrzení, že v rámci tlumočnické praxe je nutné rozlišovat dvě velké kategorie tlumočení, které nesou odlišné náležitosti: tlumočení konferenční a komunitní.

Široký konsenzus panuje rovněž u tvrzení, že u komunitního tlumočení se oproti konferenčnímu jedná o oblast, která se v obecném povědomí považuje za neprestižní, čemuž odpovídá i skutečnost, že jen v málo zemích lze pro tento obor nalézt možnosti vyšší systematické kvalifikace. Výjimku tvoří například Švédsko či Austrálie (Pöchhacker 1999: 132). Ač se tato parafráze F. Pöchhackera zakládá na jeho tvrzení z roku 1999, vývoj je v tomto ohledu jen velmi pozvolný. Svou stěžejní roli v dalším vývoji proto bude dle očekávání v příštích letech hrát i koncepce a úprava didaktiky komunitního tlumočení, která vzejde z různých translatologických center zabývajících se aktivní výukou tlumočení. Přes tuto zjevnou nedopracovanost didaktické koncepce a mezery v učebních metodách však lze komunitní tlumočení označit za nejstarší druh tlumočení vůbec (Tiayon 2005: 1).

Shodu naopak nelze najít v samotném terminologickém označení tohoto druhu tlumočení. To souvisí s jeho odlišnými náležitostmi a užitím v různých zemích. Vžitý český termín „komunitní tlumočení“, který vědomě užíváme i v této práci, je přímým překladem mezinárodně užívaného anglického termínu „community interpreting“, který se užívá v USA. Do Spojených států i jinam se však rozšířil původně z Austrálie, kde vznikl v 70. letech (Verhoef, Blaauw 2009: 209).

V případě tohoto termínu je vhodné srovnat český diskurz s termíny v sousedním Německu a Rakousku, kde se komunitní tlumočení hojně využívá především v komunikaci mezi imigranty a úřady. Zatímco v Německu se běžně užívá anglický termín v původním znění či domácí pojem „Gemeindedolmetschen“, v Rakousku je zaveden termín „Kommunal Dolmetschen“. Oba pojmy jsou však kalkové překlady anglického termínu.

Ve Velké Británii se ovšem pro tamější potřeby užívá termín „public service interpreting“ (Hale 2011). V Jihoafrické republice se spolu s termínem „community interpreting“ užívá hojně i pojmu „social interpreting“ (Verhoef, Blaauw 2009: 209). V Kanadě je dále rozšířeno i označení „cultural interpreting“ (Mikkelsen 1996). V dalších velkých

evropských jazycích je terminologie rovněž značně diverzifikovaná. Pro potřebnou ilustraci však uvádíme pouze výše uvedené příklady. V Keni se užívá termín „community interpreting“ (Warambo 2019).

Švédská translatoložka C. Wadensjö (2001: 33) definuje komunitní tlumočení jako zprostředkovaný komunikační proces mezi úřady a cizinci. Americká translatoložka H. Mikkelsen (2004) komunitní tlumočení popisuje jako druh neformálního tlumočení, které nezajišťují profesionální tlumočníci, ale lidé z konkrétní komunity pro lidi z téhož prostředí. Spolu s C. Wadensjö (2001: 33) zároveň sdílí názor, že jako tlumočníci často vystupují lidé s kvalifikací v jiném oboru, mají-li žádoucí jazykové znalosti. To se týká především tlumočení ve zdravotnictví či v právních záležitostech. Především druhá ze zmíněných charakteristik platí i pro komunitní tlumočení v Keni, a to výrazně více než úzká specifikace podle C. Wadensjö.

Tato skutečnost zřetelně poukazuje na to, že i role komunitního tlumočníka se značně odlišuje od role tlumočníka konferenčního, a to především v otázce neutrality a konceptu neviditelnosti. Komunitní tlumočník je v řadě situací nucen či vybízen k tomu překračovat pomyslné hranice neutrality, vystupovat z role a přiklánět se k objektivně slabší straně v komunikační situaci (Kalina 2005: 771). Z tohoto důvodu např. v Kanadě a ve Švédsku existují celostátně platné normy závazné pro výkon komunitního tlumočení (Holkupová 2010: 27).

Tato skutečnost souvisí s již dříve zmíněnou nutností, kdy tlumočník vyrovnává kulturní rozdíly na obou stranách komunikace. Komunitního tlumočníka proto lze označit za aktivního aktéra komunikace, který musí v ideálním případě plně chápat a zastupovat komunikační úmysly obou zúčastněných stran (Rudvin 2006: 58). Tento postup, kdy tlumočník v komunikaci vystupuje z neutrálního postavení a přebírá aktivní roli (tj. vysvětluje, instruuje, koordinuje komunikaci apod.), ovšem souvisí s jeho snahou učinit danou komunikaci co nejefektivnější a přirozenou (Merlini, Favaron 2003: 210). Toto pojetí role komunitního tlumočníka jako koordinátora komunikace jasně vyzdvihují i C. Wadensjö (1998) a F. Pöchhacker (2000).

Jak je tudíž zřetelné, pojetí role tlumočníka v konferenčním a komunitním tlumočení se v zásadních aspektech liší (neutralita, koncept neviditelnosti).

Samostatnou a značně rozsáhlou problematikou jsou i způsob a úroveň kvalifikace pro komunitní tlumočnický, která souvisí s již zmíněnou nižší prestiží a ne plně rozvinutou didaktikou této profese. V těchto ohledech se situace v různých částech světa výrazně liší. Trend se však obecně ubírá k profesionalizaci komunitního tlumočení, což platí i v případě

Kení, jak jsme doložili zmínkou o zavedení dvousemestrálního kurzu komunitního tlumočení na CTI UONB.

6.2. Význam komunitního tlumočení v Keni

Šetření výzkumu potvrdilo předpoklad, že komunitní tlumočení hraje v Keni důležitou roli. Oblasti, kde se v zemi uplatňuje nejvíce, jsou zdravotnictví, rozvojové projekty a komunikace s uprchlíky ze sousedních zemí, kterým Keňa poskytla azyl (Marube; Warambo 2019). Další dominantní oblastí, v níž se uplatňuje, je justice (Warambo; Gitonga 2019). Vzhledem k tomu, že se u soudního tlumočení jedná o specifický druh praxe, který se v Keni výrazně liší od standardů na západě a převládají v něm vlivy právě komunitního tlumočení, je mu věnována vlastní kapitola (6.2.1.).

Abychom vystihli roli komunitního tlumočení v Keni, nabízí se srovnání tamější situace se situací v zemích na západ od České republiky, kde nabylo výrazně vyššího statutu, a tudíž nevyhnutelně platí za přirozené měřítko.

Ve Spojených státech, Německu, Velké Británii, Kanadě a Austrálii, jež patří mezi cílové destinace uprchlíků či migrantů, se s komunitním tlumočením lze setkat v řadě běžných situací. Tyto země se snaží nově příchozím, kteří neovládají dotyčný úřední jazyk, umožnit přístup ke zdravotnické péči a vzdělání, a zapojit je do sociálních programů a projektů. Tento přístup jim zároveň zajišťuje i postupnou integraci do společnosti.

Ačkoliv Keňu nelze označit za primární cíl uprchlíků a migrantů, hraje ve svém regionu v kontextu migrace zásadní roli. Vzhledem k tomu, že se jedná o politicky i ekonomicky stabilní zemi, stala se cílem uprchlíků ze sousedních států, a to především ze Somálska a Jižního Súdánu. Z těchto důvodů v zemi vznikla řada uprchlických táborů. Drtivá většina z těchto uprchlíků neovládá angličtinu, ani svahilštinu, proto je nezbytné nasazení komunitních tlumočnicků (Warambo 2019). Jejich služeb se využívá především při zjišťování totožnosti, při zdravotních zákrocích či prohlídkách a při sdělování informací ze strany humanitárních pracovníků nebo úřadů. Bez práce tlumočnicků by se většina humanitární práce v táborech mýjela účinkem, jelikož by nebyl nikdo, kdo by zajistil komunikaci mezi dvěma světy, které nejenže hovoří jinými jazyky, ale v řadě situací mají i diametrálně odlišné vnímání světa, což je pro porozumění zdaleka největší bariéra (Warambo 2019).

Tlumočení pro uprchlíky je společným rysem komunitního tlumočení v Keni i jinde ve světě. Specifikem Keni (v Africe ovšem nikoli výlučně) je komunitní tlumočení pro domácí obyvatelstvo a minoritní kmenové populace s vlastními jazyky. Nezanedbatelná část obyvatel

hovoří plynule pouze svým kmenovým jazykem (viz 2.2.3. a 2.2.4.). I přes to, že v Keni (i jiných zemích Afriky) většina populace úřední jazyky ovládá, jsou situace, kdy je pro komunikaci s úřady nebo při důležitých či komplikovaných administrativních úkonech vyžadována mnohem vyšší úroveň jazyka, než kterou někteří obyvatelé disponují. Proto je potřeba komunitních tlumočnicků, kteří daný jazykový pár ovládají na vysoké až rodilé úrovni a zajistí nutnou a efektivní komunikaci (Tiayon 2005: 3).

Z tohoto důvodu keňská administrativa podporuje programy na zvýšení kvality těchto tlumočnických služeb, na což již reagovala i akademická sféra (viz 5. kapitola). Akademizace a studijní program komunitního tlumočení na CTI UONB poprvé otevřený v roce 2020 stanoví kritéria pro udělení ověřené kvalifikace a postupně zavede i závazné profesní a etické normy. Zvýšit status tolik užívaného komunitního tlumočení však není výsadním úkolem akademické sféry (6.3.).

6.2.1. Soudní tlumočení

Při empirickém šetření i studiu dostupných zdrojů vyšlo najevo, že ukotvení a praxe soudního tlumočení na západě a v Keni jsou diametrálně odlišné.

Keňská ústava (čl. 50, odst. 2.) zajišťuje všem obviněným právo na spravedlivý soudní proces, který zahrnuje i právo na tlumočnicka bez nutnosti úhrady nákladů spojených s tlumočením, pokud obviněná osoba nerozumí jednacím jazykům soudu. Toto právo Keňu staví na úroveň rozvinutých demokracií.

Jazykem justice v Keni je angličtina (Matu et. al. 2012: 122; Warambo 2019). To platí pro všechny soudní instance (Matu et al. 2012: 122) Soudci, advokáti i administrativní pracovníci v justici tudíž musí angličtinu ovládat na velmi vysoké úrovni, což je vzhledem k nutné úrovni jejich vzdělání přirozeným předpokladem, a to díky prosté skutečnosti, že jazykem vysokého školství je v Keni rovněž angličtina.

Tímto se nepřímou vyslovuje i předpoklad užití jednoho univerzálního komunikačního jazyka v soudních síních i spisech. Právě z tohoto důvodu jsou při přeličeních přítomní soudní tlumočníci, kteří tlumočí mezi angličtinou a místními jazyky, ovšem hojně i mezi angličtinou a svahilštinou (Warambo 2019).

Keňské soudní tlumočení se ovšem potýká s problémy, které ho značně odlišují od praxe v západních zemích, nebo například v Jihoafrické republice, kde se uplatňuje důsledný systém kvalifikace a registrace (Wanguí 2015: 17). Hlavním problémem je naprostá absence zákonem daných standardů a kvalifikačních požadavků na tlumočníky (Nduku, Mtawali 2019; Warambo

2019). Tuto skutečnost nepotvrdili pouze respondenti výzkumu, je již zmapována i v dosud sepsaných studiích (Wangui 2015; Matu et al. 2012).

Jako soudní tlumočníci u keňských soudů působí soudní úředníci zodpovědní za administrativu (Wangui 2015: 46). Ti sice mají odbornou kvalifikaci pro administrativní úkony, v drtivé většině případů však postrádají jakoukoliv kvalifikaci nebo osvědčení pro výkon tlumočení. Jelikož znají fungování soudu, fungují i jako tlumočníci (Ibid: 50). Tato praxe zároveň počítá primárně se skutečností, že se u soudů vyžaduje především tlumočení mezi EN a SW, a proto se rovnocenná znalost obou jazyků očekává i od úředníků. To je jedno z kritérií pro výkon práce, aniž by v samotném zaměstnání a při zácviu měli tlumočnickou průpravu (Ibid: 51). Bývá častým jevem, že ačkoliv se u konkrétních přelíčení formálně tlumočí mezi EN a SW, účastníci v řadě případů rozumí oběma jazykům a jsou schopni v nich komunikovat bez nutnosti tlumočení. Proto se skutečně důsledně tlumočí pouze v případech, kdy o to požádá jeden z účastníků přelíčení (Warambo 2019).

Při přelíčeních ovšem dochází k chaotickým situacím, kdy se oficiálně o tlumočení v předstihu nežádalo a právní zástupce se svým klientem, protistranou či svědky komunikuje např. svahilsky či jiným jazykem a s porotou anglicky (Wangui 2015: 48).

Vyjma tohoto automatického přepínání jazyků (code switching) je u soudu velmi časté i jejich mísení, což není v keňské společnosti obecně vzato jev nikterak výjimečný. Tuto skutečnost vhodně ilustruje následující příklad v tabulce č. 6 s anglickým a českým dokumentárním překladem (Wangui 2015: 49), kde jeden ze zúčastněných anglickému výrazu ve svahilštině nerozumí.

Tabulka 6 – *Příklad mísení EN a SW u přelíčení*

Právní zástupce:	Nataka kuunderstand circumstance. I want to understand the circumstances. Chci pochopit okolnosti.
Svěddek:	Circumstance ni nini? What does circumstance mean? Co znamená circumstance?

Jak je dle názoru respondentů, kteří hovořili o témže problému, zřejmé, tato hojná praxe je pro věcně správnou, transparentní a plynulou komunikaci u soudů zcela nežádoucí.

Další výraznou slabinou takto nastavené a probíhající bilingvní komunikace je rovněž to, že se nebere v potaz jazyková rozmanitost země. Tlumočení mezi angličtinou a kmenovými jazyky je u soudů zajišťováno nahodile bez jasných pravidel. Znalost kmenových či minoritních

jazyků se při náboru úředníků vůbec neprověřuje. Lze tudíž tvrdit, že v jistých ohledech je tato praxe v přímém rozporu s příslušnými články ústavy, které hovoří o ochraně jazykové diverzity Keni (2.2.3.). Jsou-li pro přelíčení potřeba a nejsou na místě k dispozici, hledají se tlumočníci s konkrétním jazykem v řadách úředníků u jiných soudů, jelikož znají procesní náležitosti a mají oficiální osvědčení pro výkon své úřednické profese, což se považuje za jedinou dostatečnou kvalifikaci (Ibid: 52). V případě, že na daný den není pro přelíčení k dispozici ani úředník s požadovaným jazykem, je nutné najít tlumočníka mimo jejich řady. Jak respondenti konstatovali, tato praxe znamená, že ne vždy se najde vhodný a kvalifikovaný tlumočník, který by zajistil adekvátní převod. Pro keňské kmenové jazyky neexistují žádné ověřené databáze kvalifikovaných tlumočnicků se zkušenostmi v oblasti soudního tlumočení (Warambo 2019). Výběr těchto tlumočnicků se tudíž zakládá výhradně na uvážení soudních úředníků, kterým daná osoba najatá jako tlumočník ad hoc, předkládá jen průkaz totožnosti, na jehož základě lze o dotyčném zjistit další informace, především pak ověřit trestní bezúhonnost. Je-li to však možné, řídí se výběr externích tlumočnicků referencemi (Nduku, Mtawali 2019). Samotné reference však nezaručují kvalitu značně náročného tlumočení, pro které je v Evropě nutné složit předepsané zkoušky a získat potřebnou kvalifikaci. V Keni se obdobná pravidla systematicky neuplatňují.

Z tohoto důvodu sdružení EIATA i CTI UONB v rámci svého působení dlouhodobě upozorňují na nutnost jasných kritérií a pravidel pro výkon soudního tlumočení. Nekvalifikované tlumočení dle respondentů i dalších zdrojů negativně ovlivnilo a ovlivňuje průběh procesů a především adekvátnost rozsudků. Nekvalifikovaní tlumočníci kmenových jazyků mají silné sklony vystupovat z role a komunikovat s aktéry procesu, pro které tlumočí, zcela nad rámec přípustných norem a mezí obvyklých v západních společnostech. Je proto složité určit, zda je toto jednání v zájmu zefektivnění komunikace, kdy dotyčným pomáhají pochopit dění u soudu i to, co se po nich žádá, (tj. zcela v souladu s přípustnými zásadami komunitního tlumočení), či se úmyslně na naléhání a prosby či po domluvách snaží upravit výsledné výpovědi. Tento značně komunitní charakter soudního tlumočení v Keni tudíž vyžaduje adekvátní systémová opatření, která by do praxe vnesla jasná pravidla za účelem zvýšení transparentnosti i prestiže soudního tlumočení.

S tímto tvrzením vyslovujeme i předpoklad, že tento problém se netýká výlučně Keni, ale i dalších afrických zemí s velkou jazykovou rozmanitostí (např. Kamerun či Nigérie). Výjimkou je již zmíněná Jihoafrická republika, kde pro udělení kvalifikace soudního tlumočníka existuje řízený systém, kritéria, vzdělávací instituce a certifikace k výkonu praxe (Wangui 2015: 17).

6.3. Překladaelé bez hranic

Základní údaje k organizaci Překladaelé bez hranic (Translators Without Borders) i s odkazy na oficiální webové stránky se nacházejí již v kapitole 3.2.5. Organizace je stěžejní pro oblast komunitního tlumočení, jelikož se dlouhodobě zasazuje o zlepšování jeho postavení a standardů v oblastech, kde je jeho užití nevyhnutelné. Jak je z názvu organizace zřejmé, o totéž se snaží i v oblasti překladů či písemné komunikace pro lidi či skupiny lidí, kteří potřebují přístup k informacím ve svém vlastním jazyce.

Role organizace v Keni má dle Paula Waramba (2019) z kanceláře v Nairobi, která je činná od roku 2012, dvojí význam. Zaprvé se angažuje přímo v Keni i širším regionu východní Afriky, zadruhé se jedná o ústřední pobočku pro celou Afriku, odkud se koordinují všechny velké projekty, při nichž TWB zajišťuje tlumočení a překlad důležitých sdělení v konkrétních oblastech do místních jazyků.

Třetím stěžejním úkolem TWB je dle P. Waramba usilovné zvyšování povědomí o důležitosti přístupu k informacím ve srozumitelném jazyce pro jednotlivce či etnické a náboženské skupiny v tíživé situaci, čímž zároveň podporuje i celosvětovou jazykovou rozmanitost a ochranu všech jazyků. Přímou souvislost s tímto posláním má i snaha nastavovat standardy pro výkon komunitního tlumočení.

Výzkum se dotazoval především na praktickou činnost a konkrétní příklady angažovanosti organizace, které by dokládaly její poslání.

TWB funguje na dobrovolnické bázi. Sestavuje databáze tlumočnicků a bezplatně jim zajišťuje nutnou didaktickou průpravu pro výkon komunitního tlumočení. V mnoha případech pracují jako komunitní tlumočníci lidé, kteří nikdy předtím netlumočili a jejich jedinou pomyslnou kvalifikací je znalost jazyků, případně bilingvismus, a kulturní znalost prostředí. Řádné školení najímaných tlumočnicků (i překladaelů) běžně trvá tři až čtyři dny. Účastníci si osvojují základní komunikační zásady bilaterálního tlumočení, jsou poučeni o roli tlumočnicka jako zprostředkovatele komunikace a především o interakci s oběma komunikačními stranami a jejich standardními očekáváními. Jak Paul Warambo (2019) sdělil, náplň kurzu je variabilní a odvíjí se od jeho obsazení (počet účastníků a jejich předchozí zkušenosti) a rovněž od očekávaných potřeb dané situace. Ve většině případů jsou účastníci kurzů školeni pro tlumočení i překlad zároveň.

V Keni TWB například koordinuje potřeby tlumočení a překladu do somálského pro uprchlíky v keňských uprchlických táborech, které je potřeba legitimovat a zajistit pro ně

lékařskou péči. Týká se to například velkého tábora Dadaab (Warambo 2019). Za tímto účelem TWB vede cílenou databázi tlumočnicků mezi angličtinou a dialekty somálštiny, aby pokrylo nutnou poptávku. Tu zajišťuje mimo jiné ve spolupráci s ostatními mezinárodními organizacemi, které působí přímo v Somálsku. V těchto případech se jedná vždy o komunitní tlumočení. Většinu najímaných tlumočnicků tvoří somálští migranti v Keni.

Hlavní náplní práce je však intervence v krizových situacích, kde není systematické školení vybraných tlumočnicků možné a jsou dle dané interní metodiky najímáni ad hoc. Týká se to oblasti, kde je zcela nemožné najmout profesionálního tlumočnicka se znalostí místního jazyka. V těchto případech se odpovědný pracovník TWB snaží vyhledat zaměstnance státní správy, u kterého je nutná znalost úředního jazyka a zároveň ovládá i jazyk místní. Typicky se jedná o místní policisty. V případě zdravotnictví se jedná o zdravotnický personál z místních nemocnic či lékařských středisek. V krajních případech je nutné tlumočnický hledat plošně v dané komunitě při dodržení nutného minima kritérií, které při výběru hrají roli. Tento fenomén se dle Waramba v minulých letech netýkal v první řadě Keni, nýbrž Ugandy a Demokratické republiky Kongo, kde se ve vlnách vyskytly četné případy eboly a bylo zde nutné zajistit tlumočení a překlady do místních jazyků za účelem pomoci konkrétním komunitám i šíření osvěty o hygienických zásadách a chování, které mělo dalšímu šíření viru zabránit.

V Keni se TWB dále angažuje především v rozvojových projektech. Jedná se o případy, kdy je pro plynulejší komunikaci nutné zajistit komunitní tlumočení a podat informace místnímu obyvatelstvu v jazyce a formě, která je blízká jejich vidění světa, čímž se do značné míry odbourává případná nedůvěra vůči cizincům, kteří s rozvojovými aktivitami přicházejí. Konkrétně se to týká kompilátu projektů Mezinárodního fondu pro zemědělský rozvoj (IFAD) šířících osvětu o hospodaření s vodou a ochraně vodních zdrojů (Marube 2019). Pro tyto účely se vedle tlumočení do místních jazyků uplatnily i překlady a lokalizace informačních materiálů.

6.4. Specifika a problémy komunitního tlumočení ve východní Africe

Cílem komunitního tlumočení je zajistit porozumění a přenos invariantní informace mezi dvěma jazyky a kulturami v podmínkách, které nejsou ideální. Jedním z dominantních faktorů, který při komunitním tlumočení komunikaci do značné míry ztěžuje, – vedle chybějící jazykové či terminologické ekvivalence – jsou i kulturní bariéry. Toto souhrnné označení zahrnuje předsudky, nedůvěru, podezřívavost, ale především diametrálně odlišné vnímání světa a společenská tabu, která v rozličných afrických kulturách zapovídají hovořit např. o sexualitě.

Pro úplnost informací je nutné doplnit, že ačkoliv následující kapitoly popisují situaci a zmiňují konkrétní případy v Keni, nejedná se výlučně o tamější jevy. Dle respondentů se tytéž druhy problémů objevují napříč celou řadou afrických kultur.

6.4.1. Kulturní rozdíly

Respondenti se v zásadě shodli na tom, že se v Keni i přes pokročilou integraci jednotlivých kmenů do společnosti stále objevují markantní rozdíly v míře integrace mezi jednotlivými kmenovými komunitami. K tomu je nutné brát na zřetel i neustále postupující postmoderní uspořádání africké společnosti a především celkové rozdíly mezi africkými a neafrickými kulturami, jmenovitě západní a čínskou, které do oblasti v různých dobách přišly a jejichž vliv je v různých sférách patrný (Gitonga 2019; Warambo 2019). Tyto rozdíly je nutno při komunitním tlumočení důsledně a vhodným způsobem vyrovnávat. To souvisí s již zmiňovaným vystupováním z role tlumočnicka a jeho aktivní rolí v rámci celé komunikace, kdy musí v zájmu kýženého porozumění sdělení explikovat či interpretovat (Gitonga 2019).

Problém tkví i v nepochopení role tlumočnicka u místního obyvatelstva. Velmi často lze tlumočnicka v případě nutnosti nalézt ad hoc v řadách místních nebo již dorazí plánovaně se svými klienty. V obou případech však mají místní obyvatelé tendenci vnímat ho jako nežádoucí až nepřátelský element, který zná jejich prostředí, proniká do něj a může vyrazit informace, které chtějí místní udržet v tajnosti. Pokud místní dají informace ve výsledku k dispozici, je tlumočnick v těchto případech zároveň nezřídka příjemcem žádostí, aby zatajil části informace nebo je upravil tak, aby výsledek jednání z jejich pohledu komunitě neuškodil (Marube 2019).

Rozdíly najdeme i ve společenské hierarchii. V mnoha kmenech či tradičních komunitách je zapovězeno, aby komunikoval jiný člen než náčelník nebo jiné představené osoby. Na toto omezení musí zadavatelé tlumočení přistoupit, ačkoliv se snaží získat co nejširší spektrum nezkrácených informací. Platí zvyk a přesvědčení, že představení hovoří vždy za celou komunitu a jednají v jejím nejlepším zájmu (Warambo 2019).

Při tlumočení je nutné reflektovat i pojetí času. Čas se v afrických kulturách vnímá diametrálně odlišným způsobem než na západě nebo v zemích Dálného východu, odkud do Keni proudí investice a s nimi poptávka po zprostředkované komunikaci. Zatímco na západě a v Číně má čas v povědomí lidí zcela konkrétní význam a způsob měření, v Africe se jedná o velmi abstraktní a volný pojem s velmi různorodým vnímáním, které je jinde zavedeným konvencím vzdálené (Bibi 2019). Komunitní tlumočnick musí časové údaje převádět velmi

citlivě a uchopitelně, přesto přesně, aby docílil kýženého komunikačního záměru (Warambo 2019).

Samostatnou, leč značně různorodou kategorií, v níž tkví řada problémů či rozdílů, je neexistující nebo neúplná jazyková ekvivalence (lexikální, morfologická, lingvoreálie). V těchto případech není neobvyklé, že rozdíly mají původ v obou jazycích v daném páru.

Ilustrativním případem může být značně populární svahilské zvolání *hakuna matata*, které bývá překládáno jako *žádný problém (no problem)*. Jedná se ovšem pouze o denotát. Ve skutečnosti se běžně používá i pro vyjádření radosti, souhlasu nebo ochoty i v případech, kde by se v evropských jazycích přímého denotačního ekvivalentu neužilo (Warambo 2019).

V opačném směru na konkrétním páru EN–SW lze uvést příznačné příklady anglických termínů (resp. původem latinských a řeckých) z oblasti zdravotnictví, které ve svahilštině nemají žádný ekvivalent. Překládají se parafrází, vysvětlivkou či přibližným ekvivalentem. V případě nulové ekvivalence se užije původní termín, který se v přijatelné podobě vysvětlí. Následující tabulka (Odero 2017: 394) slouží pouze pro ilustraci, v žádném případě se ani zdaleka nejedná o vyčerpávající seznam.

Tabulka 7 – Příklady neúplné ekvivalence EN–SW

CS	EN	SW	Typ převodu
diabetes (cukrovka)	diabetes	ugonjwa wa sukari (*nemoc z cukru)	parafráze
dialýza	dialysis	Tiba mbadala inayofanya kazi ya figo (*alternativní léčba nefunkčních ledvin)	vysvětlivka
inkubátor	incubator	0	nulová ekvivalence
obsílka	warrant	waranti	výpůjčka, transliterace
sporný	disputable	Yense uwezo wa kuleta mzozo/ubishi (*možnost vzniku sporu)	parafráze

* Dokumentární překlad

Jak lze vyvozovat, existují-li takto markantní rozdíly jako u výše uvedených příkladů, mezi angličtinou a svahilštinou, existují v mnohem vyšším měřítku i mezi angličtinou a jednotlivými kmenovými jazyky, kde jsou mezery a nerovnosti v ekvivalenci výrazně větší, jelikož se nejedná o úřední jazyky a běžná komunikace v nich probíhá na úrovni tradičních komunit, kde se řada fenoménů postmoderní civilizace nereflektuje.

Lze polemizovat o otázce, zda je při komunitním tlumočení objektivně větším problémem chybějící ekvivalence či kulturně podmíněné jevy. Pro zodpovězení by bylo nutné vypracovat vhodnou dotazníkovou metodu s odpovídajícím počtem komunitních tlumočnicků jakožto respondenty.

6.4.2. Společenská tabu

Tabuizovaná témata a koncepty, které je v afrických kulturách nevhodné či nemyslitelné při hovoru zmiňovat, se komunitnímu tlumočení nevyhýbají. Naopak při něm velmi hojně vystupují na povrch. Problémem pro komunitní tlumočení jsou však i objektivní situační faktory, které mohou tlumočení či celou situaci, která na něm závisí, zkomplikovat či vyvolat napětí, nedůvěru nebo bojkot komunikace ze strany dotyčné komunity či jednotlivce. Níže jsou uvedeny časté kategorie tabuizovaných konceptů s příklady od respondentů výzkumu přímo z Keni.

Etnické napětí

Konkurenční kmeny a etnika spolu často soupeří o území. V posledních desetiletích se ke konfliktům přidal i boj o zdroje pitné vody. Migrující pastevecké kmeny proto přicházejí na území usedlých kmenů, čímž vznikají konflikty, které se vlády i neziskové organizace snaží řešit, nebo jim předcházet. Některé kmenové komunity rovněž z jejich původního území vyhnaly válečné konflikty.

Konkrétním příkladem etnického napětí v Keni ovšem nejsou domácí keňské kmeny, nýbrž kmeny cizí. Jedná se o příslušníky dominantních kmenů Dinků a Nuerů původem z Jižního Súdánu. Oba kmeny jsou si příbuzné, hovoří vlastními podobnými jazyky z nilosaharské jazykové rodiny a oba se živí výhradně pastevectvím. Hlavním důvodem sporů jsou zdroje vody pro rozsáhlá stáda dobytka. Neklidná politická a společenská situace v Jižním Súdánu, který získal nezávislost v roce 2011, a přelévání moci mezi politickými exponenty z obou velkých kmenů zintenzivnily vlny násilí a způsobily další uprchlické vlny převážně

Dinků do sousední Keni. Ti v ní dostali azyl a žijí v uprchlických táborech, včetně toho největšího s názvem Kakuma (Warambo 2019).

Ilustrativní příklad s problémy komunitního tlumočení pro příslušníky těchto kmenů uvedl v rozhovoru T. Marube z Tamarind Language Services (2019). V roce, kdy proběhl rozhovor, měla agentura zajistit tlumočnicka mezi angličtinou a jazyky obou kmenů. Tlumočnice, která se ohlásila, ovšem důrazně uvedla, že v žádném případě nemůže tlumočit pro příslušníky kmene Nuerů, jelikož by poznali její vazby a příslušnost ke kmeni Dinků, což by v danou chvíli mohlo způsobit pobouření a veškerá komunikace by uvízla. Agentura proto kontaktovala zadavatele (humanitární organizace) s dotazem, pro který konkrétní kmen se má v dané zakázce tlumočit a zda jsou na místě příslušníci kmenů obou. Zadavatel uvedl, že daná zakázka se týká výhradně kmene Dinků a může zabezpečit, že tlumočnice do styku s Nuery nepřijde. Tlumočnice proto po ubezpečení zakázku přijala. T. Marube v rozhovoru vyslovil domněnku, že příslušníci soupeřícího kmene by mohli přinejmenším komunikační situaci bojkotovat, v horším případě by mohlo dojít i k násilným projevům. Z tohoto důvodu je dle jeho názoru žádoucí veškerá podobná upozornění brát zcela vážně a předcházet kolizím i vlastní iniciativou z pozice zprostředkující agentury.

Sexualita a diagnostika

Otázky a témata související se sexualitou jsou v tradičně smýšlející africké společnosti obecně tabu, o kterých se nemluví. Pokud však ano, užívá se v hovoru metafor a eufemismů, aby se mluvčí vyhnuli přímým pojmenováním (Gitonga 2019). Příklad, kdy se tato témata dostávají do mezikulturní komunikace, uvedl v rozhovoru respondent J. Gitonga.

Na keňském venkově je řada nemocnic pod záštitou mezinárodních neziskových organizací, v nichž působí lékaři ze zahraničí. Zdravotní personál je ovšem keňský za účelem plynulého zajištění komunikace. Jak jsme již uvedli v kapitolách o jazykové situaci, významná část venkovské populace neovládá angličtinu na úrovni, která by jí umožnila efektivní komunikaci. Ve zdravotnických zařízeních proto jako tlumočníci působí právě zdravotní sestry a bratři. Obě pohlaví uvádíme explicitně i z důvodu, že pacienti často trvají na tom, aby je ošetřoval příslušník téhož pohlaví – opak bývá nepřipustný. Totéž ovšem někdy platí i pro samotné lékaře a lékařky.

Exemplárním případem komunikačního tabu jsou pacientky, které na tyto humanitární kliniky chodí se zřetelnými poraněními násilného původu, především mačetou. Při vyšetření se lékaři snaží zjistit původ zranění. Často se jedná o důsledky domácího násilí, kdy se manžel

domáhá pohlavního styku a žena mu vzdoruje. Hovořit o těchto záležitostech přímo je však v mysli tamějšího obyvatelstva nepřipustné i s lékařem.

Ženy, jsou-li ochotné o problému hovořit, se proto uchylují k metaforickým vyjádřením, a to i v případě, že některé mají snahu s lékařem hovořit anglicky bez tlumočení. Jako metafory pro sexuální aktivity se užívají především pokrmy a chuť k jídlu (Gitonga 2019). V těchto případech musí vždy do komunikace zasáhnout místní zdravotní personál, který lékaři, není-li již s tímto kódováním obeznámen, vnitrojazykově interpretuje význam sdělení, nebo se přejde do úplného mezijazykového tlumočení. Pro ilustraci uvádíme v následující tabulce modelovou komunikační situaci, kde problémy ztatečně vyvstávají, a kterou v rozhovoru uvedl J. Gitonga. Vzhledem k funkční ekvivalenci uvádíme situaci v češtině.

Tabulka 8 – *Modelový rozhovor (ošetření)*

Lékař:	Odkud máte tyto sečné rány?
Pacientka:	Manžel mě napadl, protože jsem mu nedala dost najíst <i>ugali</i> .
Lékař:	Na těle máte ale i stopy starších a menších ran.
Pacientka:	Manžel chce víc a víc, a když mu nepřidám, rozzuří se a napadne mě.

Je zcela patrné, že lékař nemá možnost rozklíčovat skutečný důvod pro napadení. V těchto případech proto zdravotní sestra posléze dekoduje a interpretuje pacientčino sdělení: „*dát najíst ugali*“ je v tomto případě metafora pro sexuální podvolení se manželovi. Pro kontext uvádíme, že *ugali* je tradiční keňský pokrm z kukuřičné mouky.

Velkým tabu jsou rovněž pohlavně přenosné choroby, především velmi rozšířená infekce HIV. Dotazování při snaze odhalit zdroj pacientovy nákazy může být tudíž značně netransparentní. V těchto případech se pacienti ve snaze být diskrétní či předejít hanbě snaží informace tajit a zároveň očekávají, že tlumočící zdravotní personál nesdělí lékařům všechny skutečnosti. V mnoha případech však bývá překážkou právě osoba tlumočícího zdravotníka, jelikož sám v mnoha případech zná i širší okolí místní komunity, a proto se pacienti zdráhají sdělit lékaři jeho prostřednictvím veškeré nutné informace z obavy, aby je nevyzradil ostatním (Gitonga 2019).

Komplikovaná však může být i diagnostika a její komunikace. V místních jazycích je tabu otevřeně hovořit i o konkrétních částech těla, různých symptomech i samotných diagnózách, a to (vedle venerologických) i urologických a psychiatrických. Například ve svahilštině existuje celá paleta metaforických a eufemistických výrazů (Munane 2014: 25), které nahrazují existující přímá pojmenování, jimž se lidé z různých kulturně podmíněných

důvodů záměrně vyhýbají (stigma, pověry, domnělá vulgarita). Mluví-li místní s lékaři anglicky, mívají ve zvyku – jak jsme již zmiňovali v kapitole 6.2.1. – mísit angličtinu se svahilštinou a inkriminované termíny vyjádřit svahilskou metaforou (Gitonga 2019). V tomto případě opět musí ošetřující personál sdělení interpretovat.

Žena v roli tlumočnice

V části o etnickém napětí jsme uvedli konkrétní příklad, kdy měla žena zastávat roli komunitní tlumočnice u příslušníků kmene Dinků z Jižního Súdánu. V keňské společnosti i zákonech platí a je uznávána rovnost mezi pohlavími. Tato zákonná garance ovšem nezaručuje, že se ve venkovských odlehlých oblastech s dominantní rolí tradičního postavení jednotlivých členů komunity toto pravidlo dodržuje. Různé keňské kmeny mají patriarchální (Masajové) i matriarchální (Kikujové) charakter. Ve většině případů však může tlumočit i žena, aniž by se na tuto skutečnost pohlíželo s despektem (Warambo 2019).

Výjimku tvoří konzervativní muslimské uprchlické komunity ze Somálska, kde je v zájmu efektivní komunikace nemožné nechat ženu tlumočit, jelikož má v očích své komunity jasně dané podřízené postavení. To se vztahuje i na ženy, které z dané komunity nepocházejí. Dle P. Waramba (2019) je většina tlumočnicků se somálštinou v databázi TWB mužského pohlaví. Zároveň však uvedl, že tato praxe není výlučná a nelze tvrdit, že by např. v uprchlických táborech nebyly tlumočnice se somálštinou, jelikož by bylo nepřipustné, aby při lékařském vyšetření somálských žen byl přítomen muž, který by jí komunikaci s lékaři zprostředkovával.

7. Závěr

Diplomová práce teoreticko-empirického charakteru si kladla za cíl probádat současný stav mezijazykové a mezikulturní komunikace ve východní Africe na případu Keni, která je dynamicky se rozvíjející zemí s vysokou kulturní a jazykovou rozmanitostí.

Práce vycházela zejména z informací získaných z polostrukturovaných rozhovorů s respondenty v Keni, kteří se tlumočením profesně – akademicky i prakticky – zabývají. Účelem provedených rozhovorů bylo analyzovat situaci tlumočení v této africké zemi komplexně, tj. zahrnout dva dominantní segmenty trhu: konferenční i komunitní tlumočení a zároveň vzdělávání tlumočnicků. Získaná a zpracovaná data přispívají k většímu pochopení fungování tlumočnického trhu v Keni.

Teoreticko-empirické bádání prokázalo všechny hlavní výzkumné předpoklady:

1. V Keni stabilně roste poptávka po konferenčním tlumočení.

Všichni respondenti v rozhovorech shodně uváděli, že v posledních letech vykazoval tlumočnický trh v Keni stálý růst. Původ tohoto růstu lze hledat v investicích, které do země proudí z velkých ekonomik a ekonomických subjektů, které na tamějším trhu působí. Menší, ačkoliv nezanedbatelný význam má i přítomnost sídla OSN v hlavním městě Nairobi, které akredituje a poptává tlumočnický především pro své interní potřeby.

2. V zemi existují specializovaná centra pro vzdělávání tlumočnicků.

Akademickou instituci s akreditací pro výuku tlumočnictví a překladatelství má Keňa jednu. Od roku 2010 existuje na Univerzitě Nairobi Centrum pro překladatelství a tlumočnictví, jehož vznik podnítila především kancelář OSN v Nairobi v reakci na nutnost zajistit v Africe příslušné instituce, které by vzdělávaly konferenční tlumočnický s adekvátní, standardizovanou kvalifikací. Centrum se stalo součástí konsorcia PAMCIT a je signatářem dokumentu Memorandum of Understanding s OSN, čímž se ocitá na celosvětovém seznamu partnerských univerzitních pracovišť, které mají studijní programy se zaměřením na mezikulturní komunikaci, potažmo na translatologii jakožto vědní obor. Individuální krátkodobá tlumočnická školení bez přímé akademické záštity se zaměřením na komunitní tlumočení v Keni pořádá i organizace Překladatelé bez hranic. Od roku 2020 však existuje možnost zapsat se do dvousemestrálního kurzu komunitního tlumočení v rámci CTI Univerzity Nairobi, která jeho zavedením reaguje na rostoucí poptávku v tomto oboru a nutnost zavádět v něm didaktickou cestou standardy, které podnítl zvyšování jeho kvality i v globálním měřítku.

3. V zemi roste význam komunitního tlumočení s místními specifickými rysy.

Význam komunitního tlumočení roste ze dvou hlavních důvodů.

Zaprvé je zapříčiněn již zmíněnou jazykovou různorodostí Keni, která vychází z tradičního života řady kmenů a komunit. Jejich příslušníci jsou však zároveň legitimními občany země, jejímž hlavním komunikačním jazykem je angličtina. I přes rozšíření angličtiny nedisponuje značná část obyvatelstva dostatečně pokročilou znalostí pro vyřizování méně rutinních administrativních záležitostí. Komunitní tlumočení se týká především komunikace v oboru zdravotní péče poskytované v rozvojových projektech, kde nepůsobí místní lékaři. V keňském pojetí je však nutné považovat za druh komunitního tlumočení i tlumočení soudní, které vykazuje diametrálně odlišnou organizaci a ukotvení, než které má v Evropě. Komunitní tlumočení se uplatňuje i při rozvojových projektech mimo oblast zdravotnictví.

Druhou příčinou rostoucího významu komunitního tlumočení je přítomnost uprchlických táborů a udílení azylu lidem, kteří do Keni uprchli před konflikty ze Somálska a Jižního Súdánu. V drtivé většině se jedná o lidi s tradičním způsobem života. Ovládají jen svůj jazyk či jazyky okolních kmenů, nikoliv však angličtinu, v níž komunikují keňské úřady a pracovníci humanitárních organizací.

Globálním cílem práce bylo vedle rozšíření poznatků o tlumočení v Keni, a v širším záběru i ve východní Africe, i doplnění dosavadního stavu poznání v široké problematice vývoje tlumočení v dalších částech a zemích světa. Práce měla v úmyslu upozornit na význam tlumočení mimo evropský civilizační okruh i na to, v jakých podmínkách tlumočníci v jiných částech světa mohou vykonávat svou profesi či jaké postavení mají.

Na základě prezentovaných poznatků konstatujeme, že na situaci tlumočnického trhu v Keni lze nazírat z podobného prizmatu jako na situaci v jiných zemích, ovšem s důraznou a důslednou reflexí komunitního tlumočení. Tato oblast vyžaduje důkladné a systematické bádání, které by se soustředilo na vývoj aplikovatelných modelů didaktiky a na celkovou problematiku praxe komunitního tlumočení pro potřeby nejen Keni, ale i dalších jednotlivých afrických států. Je potřeba otevřeně deklarovat, že náš teoretický popis analyzující situaci v Keni vycházel především z uznávaných konceptů západních teoretiků a z prací několika afrických translatologů (Tiyaon, Lesch, Verhoef, Blaauw), kteří na západní koncepty ve svých pracích rovněž odkazovali. Bádání by se proto mělo ubírat cestou jasné separace či specifikace teoretických konceptů pro Afriku. Koncepty, které vznikaly na základě pozorování a vyhodnocování komunitního tlumočení v Evropě, Americe či Austrálii nebo ve specifických situacích zcela mimo Afriku, nelze na tamější různorodé situace beze zbytku aplikovat. V tomto

případě vyslovujeme předpoklad, že se translatologické pracoviště v Nairobi bude v rámci širší akademické spolupráce s partnerskými institucemi z dalších afrických zemí zasazovat o vypracování modelů systematické didaktiky komunitního tlumočení pro Afriku. Rovněž předpokládáme, že se zaslouží o zpracování dalších poznatků v této oblasti, na kterou bude nahlížet z prizmatu teoretických konceptů, jež budou brát v potaz tamější specifika a budou zformulovány na afrických translatologických pracovištích.

Výzkum se opírá o výpovědi různorodého, avšak relativně malého počtu respondentů. Zároveň však čerpá z místních pramenů, které byly v době sepsání této práce aktuální, i všech dosud dostupných akademických publikací k tématu, které jsou uvedeny v bibliografii. Data z rozhovorů tudíž byla důsledně srovnávána s dalšími dostupnými údaji.

Poznatky a závěry sepsané v této práci lze proto chápat jako obecně platné pro vývoj v prvních dvou desetiletích 21. století. Zmapování Keni z hlediska stavu tlumočnické profese lze považovat za přínos do tematického záběru absolventských prací v Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Zcela závěrem prohlašujeme, že v tomto tematickém směru vidíme výzkumný potenciál a doporučujeme dále doplňovat stav poznání analýzou situace v oboru překladatelství a tlumočnictví v dalších mimoevropských zemích, a to především těch se značnou jazykovou a kulturní diverzitou, jakou oplývá právě Keňa.

Bibliografie

Polostrukturované rozhovory

BIBI, I. Rozhovor, 17. července 2019, Goethe-Institut, Nairobi, Keňa
ESPINOSA, P. J. Rozhovor, 25. července 2019, Kancelář OSN, Nairobi, Keňa
HONGO, B. Rozhovor, 19. července 2019, Delegace Evropské unie, Nairobi, Keňa
GITONGA, J. Rozhovor, 18. července 2019, Univerzita Nairobi, Nairobi, Keňa
MARUBE, T. Rozhovor, 16. července 2019, Tamarind Translations, Nairobi, Keňa
NDUKU, S., MTAWALI, A. Rozhovor, 26. července 2019, CJ Restaurant, Nairobi, Keňa
WARAMBO, P. Rozhovor, 24. července 2019, Java House, Nairobi, Keňa

Seznam použité literatury

ANDWATI, N. A. *Simultaneous Interpretation of Culture-Bound References: A Case Study of Student Interpreter Working from Kiswahili into English*. Diplomová práce. Nairobi, 2013. University of Nairobi, Faculty of Arts, Department of Linguistics and Languages.

BAIGORRI, J. *Interpreters at the United Nations*. 1st ed. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 2004. ISBN 978-84-7800-643-4.

BAKER, M. *Translation and Conflict: A Narrative Account*. 1st ed. London: Routledge, 2006. ISBN 978-04-1538-396-7.

DEJMEK, J. *Keňa*. 1. vyd. Praha: Libri, 2020. ISBN 978-80-7277-583-5.

DELGADO LUCHNER, C. *Setting up a Master's programme in conference interpreting at the University of Nairobi: an interdisciplinary case study of a development project involving universities and international organisations*. Disertační práce. Ženeva, 2015. Faculté de traduction et d'interprétation. Université de Genève.

Encyclopaedia Britannica. 11th ed. New York: Encyclopædia Britannica Inc., 1911. Volume 26.

ERASMUS, M. Theoretical aspects of liaison interpreting: a South-African perspective. In ERASMUS, M. (ed.). *Liaison interpreting in the community*. 1st ed. Pretoria: Van Schaik, 1999. ISBN 978-06-2702-448-1.

- FIRESTONE, M. *Kenya*. 7th ed. Melbourne: Lonely Planet Publications Ltd, 2009. ISBN 978-17-4104-773-8.
- FRANCESCHINI, R. *The Exploration of Multilingualism: Development of Research on L3 Multilingualisms and Multiple Language Acquisition: [AILA Applied Linguistics Series 6]*. Amsterdam: John Benjamins, 2009. Genesis and development of research in multilingualism: Perspectives for future research, p. 27–61. ISBN 978-90-2720-522-3.
- GETTA, J. *Tlumočení mezi německými kolonialisty a místním obyvatelstvem v Namibii během období, kdy byla německou kolonií*. Diplomová práce. Praha, 2019. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie.
- GETTA, J. *Jak se tlumočilo a tlumočí v Namibii: přehled od dob koloniálních až po současnost*. Praha: Varia, 2019. ISBN 978-80-7308-918-4.
- GILE, D. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Rev. ed. Amsterdam: John Benjamins, 2009. vol. 8. ISBN 978-90-272-2433-0.
- HALE, S. *Community Interpreting*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, 2007. ISBN 978-14-0394-068-1.
- HALE, S. *Public service interpreting*. In MALMKJAER, K., WINDLE, K. (eds.), *The Oxford Handbook of Translation Studies*. Oxford: Oxford University Press, 2011. p. 343-356. ISBN 978-01-9923-930-6.
- HALE, S., NAPIER, J. *Research methods in interpreting: a practical resource*. Research M. London: Bloomsbury, 2013. Research Methods in Linguistics. ISBN 978-1-4411-6851-1.
- HALL, G. *Come Along to Tanganyika*. Minneapolis: T. S. Denison & Company, Inc., 1963.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.
- HINNEBUSCH, T. J., MIRZA, S. M. *Swahili, a foundation for speaking, reading, and writing*. Lanham: University Press of America, 1998. ISBN 978-0-7618-0972-2.
- HOLKUPOVÁ, J. *Role komunitního tlumočníka z hlediska očekávání účastníků tlumočnické komunikační situace*. Diplomová práce. Praha, 2010. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, Ústav translatologie.

- KABWA, E. *The Place of Interpreting in Peacekeepers Training: A Case Study of AMISOM*. Disertační práce. Nairobi, 2015. University of Nairobi, Faculty of Arts, Department of Linguistics and Languages.
- KALINA, S. Quality assurance for interpreting processes. *Meta*, 2005, 50(2), p. 768–784. ISSN 1492-1421.
- KAMANZI, E. *Involvement of Consumers of Interpretation Services in the Training of Interpreters in Africa: An Investigation*. Disertační práce. Nairobi, 2014. University of Nairobi, Faculty of Arts, Centre for Translation and Interpretation.
- KANANA, F. E. *Code Switching in Business Transactions: A Case study of Linguistic Repertoire in Maasai Market in Nairobi Kenya*. Disertační práce. Nairobi, 2003. Department of English and Linguistics. Kenyatta University.
- LAMBERTI, M. *Die Somali-Dialekte*. Hamburg: Helmut Buske Publishing, 1986. ISBN 3-87118-775-5.
- LESCH, H. M. In search of an interpreting research methodology for Africa. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, 2011. 29(3), p. 359-371. ISSN 1727-9461.
- LONSDALE, J. *Henry Muoria, public moralist*. In MUORIA-SAL, W. (ed.), *Writing for Kenya: the life and works of Henry Muoria*. Leiden: Brill Academic Publishers, 2009. p. 3-57. ISBN 978-90-04-17404-7.
- MAGANDA, D. M., MOSHI, L. M. *Swahili People and Their Language : A Teaching Handbook*. London: Adonis & Abbey Publishers Ltd., 2014. ISBN 978-19-0911-244-5.
- MATU, P., ODHIAMBO, K., ADAMS, Y., ONGARORA, D., The Court Interpreters Role Perception: The Case of English-Dholuo Interpreters at Subordinate Courts in Nyanza Province, Kenya. *Greener Journal of Social Sciences*, 2012, 2(4), p. 121-126. ISSN 2276-7800.
- MBEZI, B. *Regionální diferenciace svahilské identity - případová studie měst Vanga a Ushongo..* Diplomová práce. Praha, 2012. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- MERLINI, R., FAVARON, R. Community interpreting: reconciliation through power management. *The Interpreter's Newsletter*, 2003, 12, p. 105–229. ISSN 1591-4127.

- MIKKELSON, H. Community interpreting: An emerging profession. *Interpreting, International journal of research and practice in interpreting*, 1996, 1(1), p. 125-129. ISSN 1384-6647.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody psychologického výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- MOPOHO, R. Statut de l'interprète dans l'administration coloniale en Afrique francophone. *Meta*, 2001, 46(3), p. 615–626. ISSN 1492-1421.
- MOSER-MERCER, B. Interpreting Conflict: Training Challenges in Humanitarian Field Interpreting. *Journal of Human Rights Practice*, 2014, 6(1), p. 140-158. ISSN 1757-9619.
- MPIRANYA, F. *Swahili Grammar and Workbook*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-1-138-80826-3.
- MUNANE, F. A. *Cultural Taboos as a Factor in Interpretation in the Medical Field. The case Study of The Meridian Hospital*. Diplomová práce. Nairobi, 2014. University of Nairobi, Faculty of Arts, Department of Linguistics and Languages.
- MUYLLE, N. *Languages matter: Training of translators, conference interpreters, public service interpreters in Africa*. 2008. (Tech. Rep.).
- NANJALA AGOYA-WOTSUNA, C. *Die Sprachsituation Kenias als VorausSetzung für die Vermittlung des Deutschen als Fremdsprache*. Münster: Waxmann Verlag, 2012. ISBN 978-38-3096-488-9.
- NJOROGE, N. K. *Influence of Source Culture on the Quality of Interpreting: The Case of Chinese Interpretation in Kenya*. Diplomová práce. Nairobi, 2017. University of Nairobi, Faculty of Arts, Centre for Translation and Interpretation.
- NORD, C. *A Functional Typology of Translation*. In TROSBORG, A. *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1997. p. 43-66. ISBN 978-90-2721-629-8
- NURSE, D., HINNEBUSCH, T. J. *Swahili and Sabaki: A Linguistic History*. Berkeley: University of California Press, 1993. ISBN 978-05-2009-775-9.
- ODERO, E. Problems of Finding Linguistic Equivalence When Translating & Interpreting for Special Purposes, *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2017, 7(7), p. 388-400. ISSN: 2222-6990.

- OGECHI, N. O. *Trilingual codeswitching in Kenya – evidence from Ekegusii, Kiswahili, English and Sheng*. Disertační práce. Hamburg, 2002. Universität Hamburg, Fakultät für Geisteswissenschaften, Asien-Afrika-Institut.
- OGECHI, N. O. On language rights in Kenya. *Nordic Journal of African Studies*. 2003, 12(3), p. 277-295. ISSN 1459-9465.
- OLUOCH, E. A. Language of Instruction in Kenya: Focus on Lower Primary Schools in Rural Areas. *International Journal of Education, Learning and Development*. 2017, 5(1). p. 17-23. ISSN 2054-6300.
- PÖCHHACKER, F. Getting Organized: The Evolution of Community Interpreting. *Interpreting, International journal of research and practice in interpreting*. 1999, 4(1), p. 125-140. ISSN 1384-6647.
- PÖCHHACKER, F. The Community Interpreter's Task: Self-Perception and Provider Views. In *The Critical Link 2. Selected papers from the Second International Conference on Interpreting in legal, health and social service settings, Vancouver, BC, Canada, 19–23 May 1998*. Amsterdam: John Benjamins, 2000. p. 49–65. ISBN 978-90-2721-636-6.
- PÖCHHACKER, F. *Introducing Interpreting Studies*. London, New York: Routledge, 2004. ISBN 978-0-415-26887-5.
- PÖCHHACKER, F. *The Turns of Interpreting Studies*. In: HANSEN, G., CHESTERMAN, A., GERZYMISCH-ARBOGAST, H. (eds.). *Efforts and models in interpreting and translation research: a tribute to Daniel Gile*. Amsterdam: John Benjamins, 2008. p. 25-46. ISBN 978-90-2721-689-2.
- RUDVIN, M. *Issues of culture and language in the training of language mediators for public services in Bologna: matching market needs and training*. In LONDEI, D., MILLER, D. R., PUCCINI, P. (eds.), *Insegnare le lingue/culture oggi: il contributo dell'interdisciplinarietà*. Bologna: CeSLiC, 2006. p. 57-7. ISBN 88-902128-1-0.
- SHLESINGER, M., PÖCHHACKER, F. (eds.). *Doing Justice to Court Interpreting*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2010. p. 1-7. ISBN 978-90-2722-256-5.
- SNELL-HORNBY, M. *The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints*. Amsterdam: John Benjamins, 2006. ISBN 978-90-2721-673-1.
- SOBANIA, N. W. *Culture and Customs of Kenya*. Westport, CT: Greenwood Press, 2003. ISBN 978-03-1331-486-5.

SPEAR, T. *Kenya's Past: An Introduction to Historical Methods in Africa*. London: Longman, 1981. ISBN 978-05-8264-695-7.

THIÉRY, C. True bilingualism and second-language learning. In GERVER, D., SINAÏKO, H. (eds.), *Language, Interpretation and Communication*. New York: Plenum Press, 1978. p. 145-153.

TIAYON, C. Community Interpreting: An African Perspective. *Hermēneus. Revista de Traducción e Interpretación*, 2005, vol. 7, p. 175-192. ISSN 1139-7489.

VANĚK, M., MÜCKE, P., PELIKÁNOVÁ, H. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

VERHOEF, M., BLAAUW, J. *Towards Comprehending Spoken-Language Educational Interpreting as Rendered at a South African University*. In INGGS, J., MEINTJES, L. (eds.). *Translation Studies in Africa: Central Issues in Interpreting and Literary and Media Translation*. Continuum International Publishing Group Ltd., 2009. ISBN 978-18-4706-177-5.

WADENSJÖ, C. *Community interpreting*. In BAKER, M. (ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge, 2001. p. 33-37. ISBN 0-415-09380-5.

WADENSJÖ, C. *Community interpreting*. In BAKER, M., SALDANHA, G. (eds.). *The Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 2nd ed., London, New York: Routledge, 2011. p. 43-48. ISBN 978-0-415-60984-5.

WADENSJÖ, C. *Interpreting as interaction*. London, New York: Longman, 1998. ISBN 0-582-28910-6.

WADENSJÖ, C. Interpreting professions, professionalisation and professionalism. In WADENSJÖ, C., DIMITROVA, B. E., NILSSON, A. L. (eds.). *The Critical Link 4: professionalisation of interpreting in the community: selected papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings, Stockholm, Sweden, 20-23 May 2004*. Amsterdam: John Benjamins, 2007. p. 1-8. ISBN 978-90-2721-678-6.

WANGUI, R. B. *Training as a Minimum Requirement to Improve Court Interpretation in Kenya: A Case Study of Milimani Chief Magistrate Courts*. Disertační práce. Nairobi, 2015. University of Nairobi, Faculty of Arts, Centre for Translation and Interpretation.

WOLFF, E. (ed.) *The Cambridge handbook of African linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. ISBN 978-1-108-41798-3.

Elektronické zdroje

AIIC and ISO Standards. *AIIC* [online]. 2019 [cit. 16. 8. 2020]. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/profession/standards>

AMISOM [online]. 2020 [cit. 21. 8. 2020]. Dostupné z: <https://amisom-au.org/>

Annex 6 of the Commission implementing Decision on the Annual Action Programme 2014 of the DCI Pan-African Programme. *Evropská komise* [online]. 2014 [cit. 3. 9. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2014/EN/C-2014-8513-1-EN-ANNEX-6-PART-1.PDF>

Corruption Perception Index. *Transparency International* [online]. 2019 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/results/ken#details>

DCS UNON [online]. 2020 [19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://dcs.unon.org/service-request-procedures#collapse-vbp-accordion-245-1>

European Masters in Conference Interpreting [online]. 2020 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.emcinterpreting.org/>

Event Services. *DCS UNON* [online]. 2020 [cit. 20. 8. 2020]. Dostupné z: <https://dcs.unon.org/event-services>

Guidelines. *AIIC* [online]. 2019 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/profession/guidelines>

History of EAITA. *EAITA* [online]. 2015 [cit. 4. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.eaita.org/history-of-eaita/>

Kenn and Associates [online]. [cit 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.kennassociates.co.ke/equipments>

Kenya Election: Maps and Graphics. *BBC* [online]. 2013 [cit. 20. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-21592589>

Kenya. *Ethnologue* [online]. 2019 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.ethnologue.com/country/ke/languages>

Kenya: Post-Election Killings, Abuse. *Human Rights Watch* [online]. 2017 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2017/08/27/kenya-post-election-killings-abuse>

Kenya. *The Bochum Gateway to World of Englishes* [online]. 2010, [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.ruhr-uni-bochum.de/wegate/Africa/Kenya.html>

Memorandum of Understanding between the United Nations and the University of Nairobi. *United Nations Language Careers* [online]. 2010 [cit. 1. 9. 2020]. Dostupné z: [https://languagecareers.un.org/dgacm/Langs.nsf/files/university_of_nairobi_mou.compressed/\\$FILE/university_of_nairobi_mou.compressed.pdf](https://languagecareers.un.org/dgacm/Langs.nsf/files/university_of_nairobi_mou.compressed/$FILE/university_of_nairobi_mou.compressed.pdf)

MIKKELSON, H. *The Professionalization of Community Interpreting*. [online]. 2004 [cit. 3. 12. 2020]. Dostupné Z: <http://www.acebo.com/papers/profslzn.htm>

Ministry of East African Community and Regional Development [online]. 2019 [cit. 11. 8. 2020]. Dostupné z: <https://meac.go.ke/kenya-peoples-and-cultures/>

MoU Network. *United Nations Language Careers* [online]. 2020 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://languagecareers.un.org/dgacm/Langs.nsf/xpONetwork.xsp>

Number of Chinese workers in Africa by the end of year (includes both contracted projects and labor services). *Johns Hopkins University SAIS China-Africa Research Initiative*. [online]. Poslední revize 19. 2. 2020 [cit. 5. 8. 2020]. Dostupné z: http://www.sais-cari.org/s/LaborData_19Feb2020.xlsx

Ordinary Diploma in Community Interpreting. *CTI UONB* [online]. 2020 [cit. 31. 10. 2020]. Dostupné z: <https://translation.uonbi.ac.ke/programs-content-type/ordinary-diploma-community-interpreting>

PAMCIT [online]. 2017 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://pamcit.unon.org/>

Panafrické konsorcium pro magisterský titul v překladu a tlumočení (PAMCIT) *Evropská komise* [online]. 2015 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/pan-african-masters-consortium-interpretation-and-translation-pamcit_en#PanAfricanConferenceonWorkingwithLanguagesinLocalCommunities

Political violence and the 2013 Elections in Kenya. *Human Rights Watch* [online]. 2013 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2013/02/07/high-stakes/political-violence-and-2013-elections-kenya>

Quick Facts about EAC. *East African Community* [online]. 2020 [cit. 11. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.eac.int/eac-quick-facts>

Seamless Events [online]. 2019 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://seamevents.com/language-translation-and-interpretation-services-company-in-nairobi/interpretation/simultaneous-interpretation-equipment-rental/>

Studijní plány. *Filozofická fakulta UK* [online]. 2020 [cit. 2. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/studium/studijni-obory-plany/studijni-plany/>

Supporting interpretation studies. *Evropská komise* [online]. 2019 [cit. 3. 9. 2020]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/departments/interpretation/international-cooperation-interpretation_en#african-countries

Swahili. *Ethnologue* [online]. 2019 [cit. 11. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.ethnologue.com/language/swl>

Terminologická databáze. *Jednota tlumočnicků a překladatelů* [online]. 2015 [cit. 5. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.jtpunion.org/K-profesi/Terminologicka-databaze>

The AIIC A-B-C. *AIIC* [online]. 2019 [cit. 23. 11. 2020]. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/profession/abc>

The Constitution of Kenya [online]. 2010 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: http://www.parliament.go.ke/sites/default/files/2017-05/The_Constitution_of_Kenya_2010.pdf

Translators Without Borders [online]. 2020 [cit. 4. 8. 2020]. Dostupné z: <https://translatorswithoutborders.org/about-us/>

UN Agencies. *United Nations Information Centre Nairobi* [online]. 2015 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.unicnairobi.org/about-us/un-agencies/>

WACHIRA, A. *Multilingualism in Kenya: Focus on language use and its implications*. [online]. 2005 [cit. 16. 7. 2020]. Dostupné z: https://www.inst.at/trans/16Nr/03_2/wachira16.htm

Seznam zkratk

AIIC	Association Internationale des Interprètes de Conférence Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků
AITCO	Africa International Translation Conference Africká mezinárodní překladatelská konference
AMISOM	African Union Mission in Somalia Mise Africké unie v Somálsku
AR	arabština
AU	Africká unie
CTI	Centre for Translation and Interpretation Centrum překladatelství a tlumočnictví (Univerzita Nairobi)
DCS	Division of Conference Services (UN Office Nairobi) Oddělení konferenčních služeb (kancelář OSN Nairobi)
DGACM	Department for General Assembly and Conference Management Oddělení Valného shromáždění OSN a konferenčních služeb
DG LINC	Directorate-General for Logistics and Interpretation of Conferences Generální ředitelství pro logistiku a tlumočení konferencí
DG SCIC	Directorate-General for Interpreting Generální ředitelství pro tlumočení
EAITA	East Africa Interpreters and Translators Association Východoafrická asociace tlumočnicků a překladatelů
EMCI	European Master in Conference Interpreting konsorcium univerzit EMCI
EN	angličtina
ES	španělština
ESIT	École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs Vysoká škola překladatelství a tlumočnictví (Sorbonna, Paříž)
EU	Evropská unie
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
FR	francouzština
FTI	Faculté de traduction et d'interprétation Fakulta překladatelství a tlumočnictví Ženevské univerzity

IFAD	International Fund for Agricultural Development Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj
KT	konsekutivní tlumočení
OSN	Organizace spojených národů
PAMCIT	Pan-African Masters Consortium on Interpretation and Translation Panafrické konsorcium pro magisterský titul v překladu a tlumočení
PT	portugalština
RU	ruština
SO	somálština
SW	svahilština
ST	simultánní tlumočení
TWB	Translators without Borders Překladaelé bez hranic
UNECA	United Nations Economic Commission for Africa Hospodářská komise OSN pro Afriku
UNON	United Nations Office at Nairobi Kancelář Organizace spojených národů v Nairobi
UONB	University of Nairobi Univerzita Nairobi
USAID	United States Agency for International Development Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj
ÚTRL	Ústav translatologie FF UK
ZH	čínština

Specifické pojmy

pilotáž – tlumočení mezi dvěma jazyky pomocí jazyka třetího

retour – tlumočení z mateřského jazyka do naučeného aktivního cizího jazyka

šušotáž – tlumočení šeptem do ucha, v současnosti za využití vhodné techniky (tzv. šepták)

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Povinné předměty CTI.....	54
Tabulka 2 – Volitelné předměty CTI.....	54
Tabulka 3 – Možné kombinace jazyků pro obor tlumočnictví CTI dle úrovně.....	56
Tabulka 4 – Části přijímacích zkoušek na obor tlumočnictví CTI.....	56
Tabulka 5 – Přehled vyučovaných jazyků v ÚTRL FF UK a CTI UONB.....	61
Tabulka 6 – Příklad mísení EN a SW u přelíčení.....	69
Tabulka 7 – Příklady neúplné ekvivalence EN–SW.....	74
Tabulka 8 – Modelový rozhovor (ošetření).....	77

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Keňská etnika.....	21
--------------------------------	----

Seznam příloh

Obsah

Příloha č. 1	ii
Příloha č. 2	iii
Příloha č. 3	iv
Příloha č. 4	v
Příloha č. 5	vi
Příloha č. 6	viii
Příloha č. 7	xv
Příloha č. 8	xvi
Příloha č. 9	xxxiv
Příloha č. 10	xxxiv
Příloha č. 11	xlii
Příloha č. 12	xliv
Příloha č. 13	liv
Příloha č. 14	lviii
Příloha č. 15	lxvi
Příloha č. 16	lxviii
Příloha č. 17	lxxii
Příloha č. 18	lxxiii
Příloha č. 19	lxxv